

З М І С Т

МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

МУЛЬТИМОДАЛЬНА РЕКЛАМА: СЕМІОТИЧНИЙ ТА КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ (англійською мовою) <i>Кравченко Наталія, Юденко Олександр</i>	6
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛАКУН З НІМЕЦЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ <i>Амеліна Світлана</i>	15
ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ БІОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (англійською мовою) <i>Сиротіна Олена</i>	24
ОКАЗІОНАЛІЗМИ В МУЛЬТФІЛЬМАХ СТУДІЇ “РІХАР”: ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ <i>Содель Олександр</i>	34
ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИЛУЧЕННЯ ТЕРМІНІВ З КОРПУСУ ВЕТЕРИНАРНИХ ТЕКСТІВ (англійською мовою) <i>Рожков Юрій</i>	46
ОБ’ЄКТНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ (англійською мовою) <i>Лашкул Валерій</i>	56
ПЕРЕКЛАД МЕДІА КОНТЕНТУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ <i>Бабич Олена, Монашненко Анна</i>	64

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ЛІТЕРАТУРНЕ РЕДАГУВАННЯ МЕДІАТЕКСТІВ: ТОЧКИ БІФУРКАЦІЇ <i>Харченко Світлана</i>	77
---	----

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ (англійською мовою) <i>Стрілець Валентина</i>	89
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК РІДНА, УСПАДКОВАНА ТА ІНОЗЕМНА: ЗМІСТ ПОНЯТЬ І ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ <i>Трумко Оксана</i>	99

CONTENTS

LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES

MULTIMODAL ADVERTISING: SEMIOTIC AND COGNITIVE-PRAGMATIC ASPECTS <i>Natalia KRAVCHENKO, Oleksandr YUDENKO</i>	6
PECULIARITIES OF TRANSLATING LACUNAE FROM GERMAN INTO UKRAINIAN <i>Svitlana AMELINA</i>	15
FOREIGN LANGUAGE BORROWINGS OF BIOTECHNOLOGICAL TERMINOLOGY IN THE ENGLISH LANGUAGE <i>Olena SYROTINA</i>	24
OCCASIONALISMS IN PIXAR STUDIO CARTOONS: LINGUISTIC FEATURES AND WAYS OF TRANSLATION <i>Oleksandr SODEL</i>	34
LINGUOCOGNITIVE APPROACH TO EXTRACTING TERMS FROM A CORPUS OF VETERINARY TEXTS <i>Yurii ROZHKO</i>	45
OBJECT CATEGORIZATION OF ENGLISH TERMS IN THE FOOD INDUSTRY <i>Valerii LASHKUL</i>	56
TRANSLATION OF MEDIA CONTENT DURING MARTIAL LAW <i>Olena BABYCH, Anna MONASHNENKO</i>	66

COMMUNICATION STUDIES

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND COPYEDITING OF MEDIA TEXTS: BIFURCATION POINTS <i>Svitlana KHARCHENKO</i>	77
--	----

THEORY AND METHODS OF TEACHING

APPROACHES TO ASSESSING TRANSLATION PROFICIENCY <i>Valentyna STRILETS</i>	89
UKRAINIAN AS A NATIVE, HERITAGE AND FOREIGN LANGUAGE: THE CONTENT OF CONCEPTS AND PRINCIPLES OF TEACHING <i>Oksana TRUMKO</i>	96

**LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES.
МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО**

УДК 811.111+659.1

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(4\).2023.01](https://doi.org/10.31548/philolog14(4).2023.01)

Multimodal Advertising: Semiotic and Cognitive-Pragmatic Aspects

Natalia KRAVCHENKO,

Doctor of Philology,

Professor of the Department of Foreign Philology and Translation,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-4190-0924>

Oleksandr YUDENKO,

Associate Professor,

Head of Foreign Languages Department

The National Academy of Fine Arts and Architecture

20 Voznesenskyi descent, Kyiv 04053, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0002-0309-1548>

Abstract. The article focuses on the analysis of the multimodal advertising of the Nokia brand from a semiotic and cognitive-pragmatic perspective. The aim of the article is to identify the secondary signifieds of the brand discourse and the features of their actualization through verbal, visual, and auditory advertising modes. This goal is achieved through several tasks, including identifying connotations related to the auditory mode in the context of its intertextuality; specifying secondary signifieds actualized by visual metaphors; determining the interface of pragmatic and cognitive parameters in visual metaphors; justifying the role of secondary signifieds in constructing the target consumer identity of the Nokia brand. It is found that key secondary signifieds constitutive of the brand discourse are connotative meanings such as "self-expression," "inspiration," and "classicism." These connotations, embodying the motivational needs of the target consumer identity of Nokia, are intended to displace the primary signifieds associated with the functional purpose of the brand's products as mobile communication devices. Visual and verbal images of classical guitar and violin, as well as auditory intertextual borrowing of a classical melody in the brand's ringtone, are used to create secondary signifieds that metonymically connect the brand with classical music and inspiration. These secondary signifieds appeal to two types of consumer identities: those with motivational needs for self-realization and creativity and those with needs for continuity, traditions, and stability. Images of classical musical instruments serve as source spaces for visual metaphors and intertextuality, in blends of which the secondary signifieds of the brand discourse are reconstructed. The reconstruction of signifieds is carried out through discursive implicatures, establishing the quantity, transparency, quality, and coherence of information disrupted by metaphors or intertextuality as means associated with deviations from cooperative maxims. The restored implicatures shape propositional-locutionary content, which, in the elaboration stage of the blend, takes on illocutionary forces of an indirect commissive act — promising to satisfy the motivational needs of the target audience in self-expression, heritage, and traditions — and an indirect directive, urging to fulfill these motivational needs through the acquisition of the brand's products.

Key words: multimodal advertising, secondary signified, conceptual blending, implicature, speech acts.

Introduction. Multimodal semiotics of advertising discourse serves as a priority direction in contemporary semiotic, pragmatic, and cognitive studies, as it allows to identify the impact of advertising on the formation of social advertising mythology and the construction of types of consumer identities. The Nokia brand has not been the focus of domestic and foreign researchers' scientific inquiries so far, despite the fact that

the company's advertising discourse manifests the integration of semiotic modes, representing linguistic interest in the aspect of forming the secondary signified of the brand and its target identity. The under-researched nature of the Nokia brand discourse determines the novelty of this article. Innovative in the article are the approaches to analyzing the means of the auditory mode of brand discourse in terms of its intertextuality,

© N. Kravchenko, O. Yudenko

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 4, 2023

as well as studying visual and auditory semiotics from the perspective of conceptual blending theory and method.

The relevance of the study is defined by its contribution to the problem of analyzing semiotic modes of multimodal advertising in the perspective of constructing its secondary signifieds, the totality of which creates the mythology of certain brands.

Literature review. The theoretical foundation of the article is based on research related to (a) the multimodality of advertising discourse and (b) the secondary semiotics of advertising.

Research on the multimodality of advertising discourse focuses on "the use of several semiotic modes in the design of a semiotic product or event" (Kress & Leeuwen, 2001; Lytvynenko et al., 2022; Safavi, 2021) by generating a range of pragmatic meanings (Watson & Hill, 1993: 193).

The actualization of brand mythological values is carried out through the interaction of various multimodal semiotic modes – verbal, visual, audiovisual, in accordance with such an algorithm:

The meaning of a specific message in advertising discourse, based on multimodal means, becomes a signifying form, indicating a particular motivational value. This secondary meaning in a local advertising message is of an additional, connotative nature, but thanks to its recurrence in the discourse of a specific brand and support from various semiotic modes, it becomes a stable association with the brand. This association "alienates" and displaces the primary functional value of the product as a commodity or service, thereby defining the perception of the brand (Kravchenko et al., 2021). Thus, the secondary connotative meanings metonymically replace the denotative values characterizing the brand and its products.

For our research, particular significance is attributed to works in multimodal semiotics that focus on visual and multimodal metaphor (Bort-Mir, 2021; Huang, 2020; Hatzithomas et al., 2021; Kravchenko et al., 2021; Kravchenko & Yudenko, 2021; Margariti et al., 2022; Marijn et al., 2019; Myers & Jung, 2019; Peterson, 2019; Ryoo, Jeon & Sung, 2021; Ventalon, Erjavec & Tijus, 2020), as well as the grammar of visual design

(Kravchenko & Yudenko, 2021; Kravchenko, Goltsova & Kryknitska, 2020; Kress & Leeuwen, 2006; Machin & Ledin, 2020). These studies provide insights into explaining the formation of secondary signifieds at the level of ideational, interactive, and compositional meanings within multimodal messages.

In accordance with the concept of secondary semiotics in advertising, as substantiated by Roland Barthes (1973), advertising discourse forms a space of secondary signifieds, which collectively construct the mythology of specific brands. These signifieds perform a dual semiotic function. On the one hand, they substitute brand names and their products with connotative-associative values directed towards the motivational values of the target consumer identity (Maslow, 1943), with which a particular company and its products are metonymically identified. In other words, the names of certain vehicle manufacturers, for example, should evoke stable associations with ideas of prestige (Mercedes), freedom (Harley Davidson), and so on. Brands specializing in IT products construct a mythology based on values such as "creativity," "innovation," "safety," and "self-realization."

On the other hand, the second semiotic function of secondary signifieds is the construction of the brand's target consumer identity (Westjohn & Magnusson, 2019), to the motivational values of which such connotations are directed. By embodying the brand's values, the target consumer identity becomes part of the constructed "possible world" depicted by advertising. This world is positioned not as one of several alternatives but as the only viable space in which consumers can satisfy their inherent motivational needs – such as becoming more successful, prestigious, creative, healthy, happy, and so on – through the brand's products or services.

The goal of the article is to identify the secondary signifieds of the Nokia brand's discourse and the peculiarities of their actualization through various modes of advertising. The research tasks include:

(a) identifying connotations associated with the auditory mode in the context of its intertextuality;

(b) identifying secondary signifieds actualized by visual metaphors;

(c) determining the interface of pragmatic and cognitive properties of visual metaphor;

(d) justifying the role of secondary signifieds in constructing the target consumer identity of the Nokia brand.

Materials and research methods. The research material is based on the multimodal discourse of the Nokia brand, associated with the advertising of the Nokia Xpress Music phone model, and includes such semiotic modules of the brand's advertising as the auditory (ringtone), visual, and audiovisual. The key research methods include a method based on conceptual integration theory (Fauconnier & Turner, 2002; Fredriksson & Pelger, 2020), and multimodal analysis (Machin & Ledin, 2020), including the grammar of visual design (Kress & Leeuwen, 2006).

The analysis algorithm, based on conceptual blending, involves the identification of input spaces - source and target, a generic space in which common features of input spaces are selected, and spaces of conceptual blending. In this emergent space, features of the generic space, in the development stage of the blend, are compared with the background knowledge of the target audience, including information obtained from the optimally relevant context of the brand's discourse. At the elaboration stage, the blend may integrate other blends or input spaces, as well as evolve into a scenario – an implicit call to the target audience to satisfy their motivational needs through the brand's products.

The method based on conceptual integration theory, typically employed for the reconstruction of verbal metaphors, is innovatively applied in the article for the analysis of visual metaphors and intertextual elements. The cognitive nature of intertextuality in the context of conceptual integration has been explored in very few studies. Specifically, intertextuality in media texts has been considered as a device deployed during meaning-making to support evaluative positioning (Bullo, 2017). Some attempts have been made in separate studies to apply the conceptual integration method to

the analysis of visual metaphors in advertising (Bolognesi & Vernillo, 2019; Fredriksson & Pelger, 2020).

Taking into account H.P. Grice's observation that figurative devices deviate from cooperative maxims (Grice, 1967: 27), the article incorporates elements of the method of inferential pragmatics. The method of deriving discursive implicature is considered in the article as part of the methodology for reconstructing visual metaphors — in the sense that inferring implicature serves as the primary cognitive operation in completing or developing the blend of visual metaphor (Kravchenko & Yudenko, 2021: 71-80).

The article also applies elements of other pragmlinguistic methods, particularly speech act theory (Gmerek, 2021; Kravchenko, Pasternak & Korotka, 2021; Pablos-Ortega, 2020; Searle, 1969; Zuhrotunnisa & Zuliati, 2021). The method of speech act theory, aimed at identifying illocutionary force, is drawn upon in the article because any advertising message – regardless of the semiotic mode through which it is presented – contains a commissive illocutionary force, an implicit or explicit promise to satisfy a specific motivational need of the target audience. Since such a need is satisfied through the brand's product or service, the directive illocutionary constant of advertising messages – verbal, visual, metaphorical, symbolic, etc. – is an explicit or implicit call to purchase the brand's product or service to satisfy the motivational need, which is embodied as a secondary signified connoted by the advertisement.

The method of visual design grammar is aimed at identifying and interpreting ideational, interactive, and compositional meanings of multimodal messages. Ideational meaning can be represented in its narrative or conceptual manifestations. In this case, the conceptual perspective of such meaning is presented by symbols or attributes, including the symbolism of color, its shades, details, and others. Interactive meaning is based on components such as contact, distance, relationship, and modality, underpinned by the harmony or discrimination of colors, brightness, depth, contextualization with the background of visual messages. Compositional meaning is related to such

features of visual space as salience (size, tonal contrast, position in the field of view), framing (the way of connecting or disconnecting visual components), and the informational value of visual areas: (a) left/"thematic," representing the known, initial part of the message, and right/"rhematic," related to the informational focus, new information; (b) upper, containing the concept or idea - and lower, specifying the concept; (c) central, representing the most important information - and subordinate peripheral visual part (Kress & Leeuwen, 2006: 179-185; 194-200).

Results and Discussion. One of the brand symbols, underlying the key secondary signifieds of its advertising, is a musical instrument associated with classical music - either a classical guitar or a violin. In particular, the iconic classical ringtone of Nokia is borrowed from the solo guitar piece "Gran Vals" (1902) by Francisco Tárrega, known as the "father of the classical guitar." The four bars of the melody, adapted by English musician Thomas Dolby, became the brand's ringtone, first heard in the Nokia 1011 advertisement in 1992. Seven years later, "Grande Valse" was renamed as the Nokia tune, becoming the defining soundtrack of the brand. In turn, the musical quote from Tárrega's piece is an allusion (using parallels with intertextuality theory) to Frederic Chopin's "Grande Valse." In Chopin's composition, the moment at 1:33 distinctly resembles the bars of Francisco Tárrega's melody and, consequently, becomes the theme of Nokia's startup.

To uncover implicit meanings in the analysis of intertextual (multimodal) inclusions, the article applies the operation of conceptual integration by combining the source space and the target space of the brand's advertising.

The source space of the soundtrack is identified with classical music. The target space is associated with the brand's products, gadgets for listening to music. Generic attributes of the source and target spaces, such as music, classical, and traditions, are projected into the generic

space. The blended space, along with the projection of generic space attributes, involves the target audience's basic knowledge that Nokia is associated with the "classic" phone lineup. The musical quotation becomes an ostensive stimulus, violating the maxim of relevance (in Grice's terms) and the quantity of information due to semantic incoherence between the meanings of classical and modernity, "classical music" and "mobile technologies," classical guitar and gadgets.

In turn, the violation of one or several cooperative maxims serves as a trigger for discursive implicature in inferential-pragmatic perspective – a meaning aimed at restoring semantic coherence and quantity of information. The implicature is reconstructed in the blend as the idea of the company's ability to transform traditional products (musical instrument – classical guitar) into something innovative and adapted to modernity. During the elaboration stage of the blend, such motivational values as "self-expression" and "creativity" are actualized in the scenario, intended by the brand as the secondary signifieds associated with the brand name and its products. Similar to how the classical guitar embodies inspiration, self-expression and creativity, Nokia, embodying this signified in its advertising, positions itself as an instrument for the target audience to express their ideas through the brand's products and technologies.

Thus, the scenario at the elaboration stage of the blend is linked to the inherent illocutionary forces of any commercial advertising, including indirect directive and indirect commissive: Our product opens up possibilities for your creativity, self-expression and inspiration (implicit commissive - promise); Acquire our product to satisfy the motivational need for self-expression (implicit directive - a call to action).

Secondary signifieds or connotations such as "self-expression," "inspiration," "creativity" and "classics" are actualized through various semiotic modes of the brand's advertising, particularly its visual advertisements, as shown in Picture 1.

Picture 1: visual metaphor “Nokia Gadget – a modern classic” (CA, 2016).

Reconstructing the visual metaphor from the perspective of conceptual blending has allowed us to identify several input source and target spaces.

The first source space is formed by the visual representation of a classical guitar. Coordinated with the source space, the target space is indicated by a verbal stimulus – the name of the Nokia Xpress Music gadget. The placement of the name in the bottom right part of the visual space marks, according to the grammar of visual design, its function as rheme, i.e., information for which verbal or visual communication is carried out. In other words, the rhematic placement of the name aligns with the function of this verbal anchor as the target space in the metaphorical image. This is further supported by its compositional placement in the lower part of the visual space, which, according to the rules of visual grammar, should correspond to specific information, unlike signs in the upper part, which usually mark the concept or idea of the visual message.

The generic space of common attributes combines features of the source and target spaces, such as music and classical: the classical guitar metonymically embodies classical music, while Nokia gadgets are associated with the "classic" phone lineup. Similar to verbal metaphor, the visual metaphor marks a violation of the maxim of quantity of information, thus triggering discursive implicature.

The implicature is reconstructed in the blend metaphor space: the Nokia gadget – modern classic, a means of creative self-expression for those who use them. At the completion stage of the blend, the implicature meaning, as the main part of the blend, is

reinforced in the context of the brand's multimodal advertising (including musical citation and allusion analyzed above, associating the brand with classical music). On the other hand, the blend is enriched with additional connotative meanings thanks to the verbal caption in the upper part of the visual metaphor, which, according to the grammar of visual design, should relate to more abstract information, that is, to a concept or idea, further specified in the visual space of the advertising message.

This information is verbalized by the statement "Like the real thing in the palm of your hand," connoting concepts of "authenticity," "tradition," "quality" (*the real thing*), and "accessibility" (*in the palm of your hand*). An additional meaning at the elaboration stage of the blend is that the company / brand is capable of reproducing in its technologically innovative products something authentic, classical (in particular, metonymically represented by the classical guitar in a visual metaphor), yet adapted to modernity.

In accordance with the model of conceptual blending, the blend of metaphors can integrate other source and target spaces, forming a new emergent structure. In the presented visual metaphor, additional input spaces are formed through the stylistic device of litotes – the miniaturization of the image of a guitar placed in the palm. The input source space is the palm, and the input target space is the accessibility of music (anywhere and anytime). Attributes of the generic space of common features include: size (the minuteness of the guitar that fits in the palm) and the portability of the gadget; proximity, comfort.

Litotes, the reduction in size, serves as

a marker of violating the maxim of quality and quantity of information (as a stylistic figure of quantity), thereby triggering a discursive implicature, which is reconstructed in the blended space. In the blend, the meaning is reconstructed that music on the Nokia gadget is always accessible in time and space (as "*in the palm of your hand*"), meaning it can be listened to at any convenient time and in any place.

The integration of metaphorical blends results in a complex emergent structure, projecting two generic spaces and developing the blend into an implicature: Nokia preserves classical traditions and adapts them to modernity; thanks to the brand's gadget technologies, Nokia devices reproduce authentic music – classical in terms of the quality of live sound. Due to the portability of the gadget, real music is always with you, serving as a tool for self-expression and inspiration.

The integration of visual and auditory

semiotic modules, with the activation of secondary signifieds "classical" and "creativity," takes place in brand advertising videos. One such video, titled "Nokia ringtone during concert of classical music," is presented in screenshot 1 below, embodying a visual-auditory mininarrative whose plot, in a reduced form, includes the essential structural components of a narrative (Labov & Waletzky, 1997; Lwin, 2019). The orientation is provided by a scene featuring a violinist performing classical music. The complicating action is marked by a loud, persistent phone ring with the Nokia ringtone echoing in the hall. The tension is resolved by the outcome/resolution – the violinist spontaneously starts playing the heard ringtone in a classical rendition. The code (the consequences of the events of the narrative) is indexed by the audience's reaction - the applause of the audience as a sign of approval and acceptance of the innovation.

Screenshot 1: Nokia ringtone during concert of classical music: integration of visual and auditory semiotic modules (NR, 2011).

Associating the Nokia brand with the secondary signifieds of "creativity," "self-expression," "classic" (traditions), closeness, is supported by the verbal module of the advertising discourse based on the company's slogans (NS, 2023). These concepts, which are discourse-forming for the brand (Zhykharieva & Stavtseva, 2022) and its mythology, are implemented by a set of cognitive features, as presented in Table 1.

The secondary signifieds of the brand discourse – "self-realization," "creativity," "closeness", and "classics" – simultaneously appeal to the motivational needs for self-

expression, the search for individuality and freedom, and the need for harmony, order, and beauty. Motivational needs, discursively shaping the construction of the brand's target consumer identity, are associated with the two "upper" levels of Maslow's hierarchy of motivational needs – in self-expression (the highest seventh level) and in aesthetic needs (the sixth level). Both types of needs are closely related to the Creator brand archetype, conveying creativity, artistic expression, innovation, and self-expression, the ability to bring something new into the world.

Concepts-secondary signifieds	Cognitive features	Slogans
creativity	inspiration emotion / emotional influence music (an inspiring agent) art harmony passions	Nokia – <i>innovation</i> that <i>inspires</i> <i>Inspired</i> by you, designed by Nokia Capture your <i>emotion</i> Celebrate the light <i>music</i> The <i>art</i> of mobile technology – Nokia <i>Harmony</i> in the palm of your hand Nokia – technology that <i>moves</i> you Connecting you to your <i>passions</i> Nokia – our <i>passion</i> , your experience
self-realization	possibilities excellence innovation	The limitless <i>possibilities</i> of Nokia Nokia – connecting you to a world of <i>possibilities</i> Nokia – where <i>everything is possible</i> One brand, <i>infinite possibilities</i> – Nokia Expect <i>innovation</i> – Nokia Where <i>innovation</i> meets reliability Helping you <i>stay ahead</i> Connecting you <i>to more</i> <i>Brilliant</i> is only the beginning Stunningly <i>brilliant</i> . <i>Empowering</i> generations – Nokia <i>Breaking down barriers</i> with Nokia technology Nokia – <i>the gateway to the digital universe</i>
closeness	connection accessibility	<i>Connecting</i> you to what matters most <i>Connecting</i> people, communities, and moments – Nokia <i>Bring</i> the world <i>closer</i> with Nokia <i>Everything everywhere</i> <i>Connecting</i> people <i>Connecting</i> more than just people Designed <i>around you</i> – Nokia Your life <i>companion</i> The power of Nokia technology <i>in your palm</i>
classics	elegance beauty style proficiency	<i>Elegance</i> that steals sights Nokia – where technology meets <i>beauty</i> Simply <i>beautiful</i> , simply Nokia The perfect balance of <i>style</i> and functionality: Nokia <i>All styles all music</i> all mighty Simplicity with <i>style</i> – Nokia A <i>master</i> of mobility – Nokia

Table 1. Secondary signifieds meanings via the brand's verbal mode

Conclusion. The auditory and visual modes of Nokia's brand advertising discourse actualize secondary signifieds such as "self-expression," "inspiration," and "classicism." These connotations, embodying the motivational needs of Nokia's target consumer identity, are intended to supplant the primary signified associated with the functional purpose of the brand's products as mobile communication devices. Symbols such as a classical guitar or violin are employed to construct secondary signifieds, metonymically associated with classical music and inspiration. These symbols appeal to two types of consumer identities – those with motivational needs for self-actualization and creativity, and those with needs for continuity, traditions, and stability.

Images of classical musical instruments

serve as entry points for visual metaphors and intertextuality, in the blend of which the secondary signifieds of the brand are reconstructed. The reconstruction of signifieds is carried out through discursive implicatures that restore cooperative maxims, violated by metaphors or means of intertextuality. The restored implicatures form propositional/locutionary content, which, during the elaboration stage of the blend into a scenario, acquires illocutionary forces of an indirect commissive – promising to satisfy the motivational needs of the target audience in self-expression and in continuity and traditions (classicism). It also gains the illocutionary forces of an indirect directive – urging to satisfy such motivational needs through the acquisition of the brand's products.

Список використаних джерел

- Barthes, R. (1973). *Mythologies*. London: Paladin, 164 p.
- Bolognesi, M., Vernillo, P. (2019). How abstract concepts emerge from metaphorical images: The metonymic way. *Language & Communication*, 69, 26-41.
- Bort-Mir, L. (2021). Identifying Metaphors in TV Commercials with FILMIP: The Filmic Metaphor Identification Procedure. *Journal of English Studies*, 19, 23-46.
- Bullo, S. (2017). Investigating intertextuality and interdiscursivity in evaluation: The case of conceptual blending. *Language and Cognition*, 9 (4), 709-727.
- CA – Creative Advertising. NOKIA AD. Music (2016). URL.: <https://in.pinterest.com/pin/nokia-ad--390757705145304344/>
- Fauconnier, G., Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books, 464 p.
- Fredriksson, A. & Pelger, S. (2020). Conceptual Blending Monitoring Students' Use of Metaphorical Concepts to Further the Learning of Science. *Research in Science Education*, 50, 917–940.
- Gmerek, K. (2021). Procedural Acts as Double-Conventionalized Acts: Considerations on Conventional Acts Performed in a Courtroom Discourse. *International Journal for the Semiotics of Law*, 34, 473–495.
- Grice, G. P. (1967). *Logic and conversation. Studies in the way of words*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 22-40.
- Huang, Y. (2020). Validating a Modified Typology of Visual Metaphor: Evidence Form Artful Deviation, Imagistic Elaboration and Ad Attitude. *Journal of Marketing Communication*, 26 (5), 509–527.
- Hatzithomas, L., A. Manolopoulou, K. Margariti, C. Boutsouki, and D. Koumpis (2021). Metaphors and Body Copy in Online Advertising Effectiveness. *Journal of Promotion Management*, 27 (5), 642–672.
- Kravchenko, N., Valigura, O., Meleshchenko, V., Chernii, L. (2021). Simplicity is the ultimate sophistication or half a century of IT consumer identity formation: A pragmatics approach. *Token: A Journal of English Linguistics*, 13, 141–169.
- Kravchenko, N., Yudenko, O. (2021). Visual metaphor in commercial Ad: effectiveness or failure? *Cognition. Communication. Discourse*, 23, 71-80.
- Kravchenko, N., Pasternak, T., Korotka, S. (2021). Deontic modality in epideictic discourse: Speech acts facet (based on COVID-associated texts). *Cogito: Multidisciplinary research journal*, 13 (2), 167–18.
- Kravchenko, N. K., Goltsova, M. G., Kryknitska, I. O. (2020). Politics as Art: The Creation of a Successful Political Brand. *Journal of History Culture and Art Research*, 9 (4), 314-323.
- Kress, G. & Leeuwen, Th. Van (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Routledge, 312 p.
- Kress, G. & Leeuwen, Th. Van (2001). *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Edward Arnold, 142 p.
- Labov W., Waletzky J. (1997). Oral Versions of Personal Experience: Three Decades of Narrative Analysis. *Special Volume of a Journal of Narrative and Life History*, 7, 3–38.
- Lwin, S.M. (2019). *A Multimodal Perspective on Applied Storytelling Performances. Narrativity in Context*. Routledge: Taulor & Francis group, 172 p.
- Lytvynenko, A., Zavialova, O., Kalashnyk, M., Varadi, N., & Enska, O. (2022). Semiotics of advertisement. *Amazonia Investiga*, 11(54), 367-373.
- Machin, D., & Ledin, P. (2020). *Introduction to multimodal analysis*. London: Bloomsbury Academic, 256 p.
- Margariti, K., L. Hatzithomas, C. Boutsouki, and Y. Zotos. (2022). A Path to Our Heart: Visual Metaphors and 'White' Space in Advertising Aesthetic Pleasure. *International Journal of Advertising*, 41 (4), 731–770.
- Maslow, A.H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50 (4), 370–396.
- Marijn, H., Meijers, C., Remmelswaal, P. & Wonneberger, A. (2019). Using Visual Impact Metaphors to Stimulate Environmentally Friendly Behavior: The Roles of Response Efficacy and Evaluative Persuasion Knowledge. *Environmental Communication*, 13 (8), 995-1008.
- Myers, J., and J. M. Jung. (2019). The Interplay Between Consumer Self-View,

Cognitive Style, and Creative Visual Metaphors in Print Advertising. *Journal of Marketing Communications*, 25 (3), 229–246.

NR – Nokia ringtone during concert of classical music: integration of visual and auditory semiotic modules, 2011. URL.: <https://www.youtube.com/watch?v=uub0z8wJfhU>.

Pablos-Ortega, C. (2020). Directive Speech Acts in English and Spanish Filmspeak. *Sociocultural Pragmatics*, 8 (1), 105-125.

Peterson, M. O. (2019). Aspects of Visual Metaphor: An Operational Typology of Visual Rhetoric for Research in Advertising. *International Journal of Advertising*, 38 (1), 67–96.

Ryoo, Y., Jeon, Y. A. and Sung, Y. (2021). Interpret Me! The Interplay Between Visual Metaphors and Verbal Messages in Advertising. *International Journal of Advertising*, 40 (5), 760–782.

Safavi, S. (2021). Buhler's organon model of communication: a semiotic analysis of advertising slogans. *Semiotica*, 242, 229-239.

Searle, J. (1969). *Speech acts*.

Cambridge: Cambridge University Press.

NS – The Power and Impact of Nokia Slogans, 2023. URL.: <https://www.bestslogans.com/list-ideas-taglines/nokia-slogans/>

Ventalon, G., Erjavec, G., Tijus, Ch. (2020). Processing visual metaphors in advertising: an exploratory study of cognitive abilities. *Journal of Cognitive Psychology*, 8, 816-826.

Watson J. R. and Hill A. (1993). *A Dictionary of Communication and Media Studies*. London: Edward Arnold, 369 p.

Westjohn, S.A. and Magnusson, P. (2019). Conceptualizing and operationalizing local and global cultural identities: a comment. *International Marketing Review*, 36 (5), 633-636.

Zhykharieva, O. Stavtseva V. (2022). Concept self-fulfillment as a discourse-forming concept of modern English advertising. *Transcarpathian Philological Studies*, 22 (1), p. 106-110.

Zuhrotunnisa, E. I. K., & Zuliati, R. (2021). Directive Acts in Onward Film by Dan Scanlon. *Computer Assisted Language Learning*, 3 (2), 161–177.

Мультиmodalна реклама: семіотичний та когнітивно-прагматичний аспекти

Наталія КРАВЧЕНКО,

доктор філологічних наук,

професор кафедри іноземної філології і перекладу

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4190-0924>

Олександр ЮДЕНКО,

доцент,

завідувач кафедри іноземних мов

Національна Академія образотворчого мистецтва і архітектури

04053, Вознесенський узвіз, 20, Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-0309-1548>

Анотація. Стаття присвячена аналізу мультиmodalної реклами бренду Nokia у семіотичному та когнітивно-прагматичному аспектах. Метою статті є виявлення вторинних означуваних дискурсу бренду та особливостей їх актуалізації через вербальний, візуальний та аудіальний модули реклами. Мета досягається вирішенням низки завдань: виявленням конотацій, пов'язаних із аудіальним модулем-рінгтоном як засобом інтертекстуальності; визначенням вторинних означуваних, актуалізованих візуальними метафорами; ідентифікацією інтерфейсу прагматичних і когнітивних параметрів у візуальних метафорах; обґрунтуванням ролі вторинних означуваних у конструюванні цільової споживчої ідентичності бренду Nokia. Виявлено, що ключовими вторинними означуваними, конститутивними для дискурсу бренду, є конотативні значення «самовираження», «натхнення» та «класика». Ці конотації, що втілюють мотиваційні потреби ідентичності цільового споживача Nokia, мають на меті витіснити основні значення, пов'язані з функціональним призначенням продуктів бренду як пристроїв мобільного зв'язку. Візуальні та вербальні образи класичної гітари та скрипки, а також слухове інтертекстуальне запозичення класичної мелодії в рінгтоні бренду використовуються для створення вторинних знаків, які метонімічно пов'язують бренд із класичною музикою та натхненням. Ці

вторинні символи звертаються до двох типів споживчих ідентичностей: до тих, хто має мотиваційні потреби у самореалізації та творчості, і до тих, хто мотивований потребою у спадкоємності, традиціях і стабільності. Образи класичних музичних інструментів слугують вхідними джерельними просторами для візуальних метафор та інтертекстуальності, у брендах яких реконструюються вторинні означувані дискурсу бренду. Реконструкція означуваних здійснюється через дискурсивні імплікатури, які встановлюють кількість, прозорість, якість і когерентність інформації, порушених метафорами чи інтертекстуальністю як засобами, асоційованими з відхиленням від кооперативних максим. Відновлені імплікатури формують пропозиційно-локутивний зміст, який на стадії елаборації бренду у сценарій набуває іллокутивних сил непрямого комісивного акту – обіцяючи задовольнити мотиваційні потреби цільової аудиторії у самовираженні, спадкоємності та традиціях, та непрямого директиву – спонукаючи задовольнити такі мотиваційні потреби через придбання продукції бренду.

Ключові слова: мультимодальна реклама, вторинне означуване, концептуальне змішування, імплікатура, мовленнєві акти.

Особливості перекладу лакун з німецької на українську мову**Світлана АМЕЛІНА,**

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-6008-3122>

Анотація. У статті розглянуті питання перекладу культурно-специфічної лексики у мовній парі «українська – німецька». Зростання кількості контактів з представниками німецькомовних країн актуалізує потребу у пошуках способів адекватного перекладу лакун, які тлумачаться як розбіжності в культурах носіїв різних мов, оскільки лакуни уособлюють культурні елементи конкретної країни. Метою статті є визначення особливостей перекладу лакун німецькомовних текстів українською мовою. Дослідження проведене на основі класифікації лакун за такими групами: ментальні лакуни, предметні лакуни, діяльнісні лакуни та аксіологічні лакуни. Визначено, що особливу групу лакун складають системні лакуни, які означають відсутність у цільовій мові слів, що позначають певні об'єкти, предмети та явища. Деякі з них можуть бути пов'язані з відмінностями в політичних чи економічних системах різних країн. Проаналізовано деякі способи перекладу лакун у мовній парі «німецька – українська». Зокрема, транскрипція/транслітерація часто використовується для перекладу специфічних речей, які, проте, досить добре відомі в обох культурах. Констатовано, що в деяких випадках відбувається так зване прийняття культурної специфіки. Це відбувається тоді, коли певний об'єкт дуже швидко розповсюджується у світі. Встановлено, що одним з найбільш поширених способів перекладу лакун є коментар/пояснення перекладу. Перекладачі є як мовними, так і культурними посередниками. Вони виконують важливу функцію у сприянні взаєморозумінню між носіями різних мов і представниками різних культур. Лакуни часто ускладнюють роботу перекладачів, оскільки їм доводиться шукати способи перекладу назв предметів і явищ, позначень для яких немає у цільовій мові. Дослідження показало, що найбільш поширеними способами перекладу під час відтворення лакун у німецько-українській мовній парі є: транскрипція/транслітерація, адаптація культурної специфіки, коментар, контекстно-залежний переклад, описовий переклад.

Ключові слова: німецька мова, лакуна, культурна специфіка, переклад.

Актуальність (Introduction).

Адекватна передача інформації з вихідного тексту на мову перекладу зазвичай є для перекладача не простим завданням, адже труднощі під час відтворення змісту текстів різних видів і жанрів часто зумовлені пошуком відповідників для певного дискурсу. Проте переклад може інколи стати справжнім викликом для перекладача, зокрема, у тих випадках, коли оригінальний текст містить культурно-специфічну лексику. Робота перекладача ускладнюється, адже у цільовій мові дуже рідко є еквіваленти для таких лексичних одиниць. Варто зазначити, що переклад німецьких слів, які не мають відповідників в українській мові, є досить поширеною проблемою для перекладачів, які здійснюють переклади у межах цієї мовної пари. Науковці послуговуються поняттям лакуни як культурного елемента, специфічного для кожної країни чи культури. Термін

«лакуна» походить від латинського «lacuna», що означає «порожнина». Використовують також поняття «термінологічна лакуна», під яким розуміють відсутність певних термінів, з якими перекладач стикається у процесі перекладу фахових текстів. Зважаючи на важливість передачі змісту вихідного тексту цільовою мовою пошук способів коректного перекладу лакун з німецької мови на українську є актуальним питанням для перекладачів. Вирішення цього питання сприятиме підвищенню якості перекладів, а відтак і полегшенню порозуміння між представниками різних мов і культур.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Окремі аспекти проблеми лакун, їх виникнення й класифікації досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці. Зокрема, причиною виникнення лакун К. Норд вважає відмінності в культурах носіїв різних мов,

оскільки лакуни уособлюють культурні елементи конкретної країни. Як зазначає дослідниця, «специфічні проблеми культурної пари виникають у результаті порівняння відмінних норм і умовностей у вихідній і цільовій культурах» (Nord, 1993: 209). Під кутом зору труднощів перекладу лакунарної лексики В. Коллер зазначає, що переклад може бути «конфронтацією вихідного тексту з усіма мовними і текстовими засобами й можливостями мови перекладу» (Koller, 1996), хоч, на його думку, переклад – це не лише таке протиставлення. Таке зіставлення спостерігаємо у дослідженні Т. Анохіної, яка здійснила аналіз механізмів синонімізації і термінологізації лексем «ласуна»/«лакуна» в англо- та україномовних картинах світу (Анохіна, 2018).

Предметом вивчення українських дослідників були також елементи лакунарної лексики: реалії (Баланик & Бялик, 2020; Зорівчак, 1989; Кіяниця, 2020; Корягіна, 2019; Любчук, 2019; Удовіченко, 2016), безеквівалентна лексика (Ольховська, 2019; Руденко & Гаврилова, 2019). Варто зауважити, що реалії є найбільш поширеним типом лакун, а відтак і найбільш дослідженим. Під реаліями розуміють специфічні для країни об'єкти, предмети, звичаї тощо, а саме: географічні назви, етнографічні терміни, предмети побуту (їжа, напої, одяг), історичні та політичні терміни. Р. Зорівчак розглядає реалії як «моно- та полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мовисприймача» (Зорівчак, 1989). Н. Ольховська визначила найбільш поширені способи перекладу безеквівалентних лексичних одиниць – описовий і наближений переклади. На думку авторки, «використання описового перекладу пояснюється виконанням інформативної функції тексту перекладі, в той же час, перевагою наближеного перекладу є компактність і доступність для читача» (Ольховська, 2019: 60).

Окрім дослідження проблеми лакун у перекладі щодо німецько-української мовної пари проводились вітчизняними науковцями. Переважним чином такі дослідження були сконцентровані на

фахових підмовах. Б. Лесечко, вивчаючи лакунарність у словотвірних гніздах (на матеріалі німецької галузевої лексики у сфері державного управління), розглянула словотвірне гніздо «Amt» крізь призму теорії лакунарності з метою виявлення лакун у цьому німецькому словотвірному гнізді, їх класифікації й порівняння на матеріалі української та німецької мов (Лесечко, 2014).

Незважаючи на наявність низки досліджень явища лакунарності в цілому та окремих аспектів перекладу лакун, питання способів перекладу лакун різного виду у мовній парі «німецька – українська» потребують окремого дослідження. Лакуни як лексичні прогалини, з одного боку, зумовлюють особливий інтерес у перекладачів, але, з іншого боку, водночас є складним завданням для них. Вони можуть спричинити непорозуміння у міжкультурній комунікації, а в деяких випадках навіть призвести до більш серйозних проблем економічного чи політичного характеру. Тому погоджуємось з тезою Е. Прунча про те, що перекладач повинен бути також певною мірою експертом з культури (Prunč, 2002:185).

Метою (Aim) статті є визначення особливостей перекладу лакун німецькомовних текстів українською мовою.

Методи дослідження (Methods). Для досягнення поставленої мети були застосовані такі методи: зіставний (для порівняльного аналізу відповідників у мовній парі «німецька – українська»), описовий (для пояснення отриманих результатів), метод аналізу і синтезу (для проведення аналізу фактичного матеріалу), узагальнення (для формулювання висновків).

Результати дослідження та їх обговорення (Results and Discussion). У нашому дослідженні ми спираємося на класифікацію лакун, запропоновану А. Ертельт-Віт та Е. Денисовою-Шмідт, які виокремлюють такі групи: ментальні лакуни, предметні лакуни, діяльнісні лакуни та аксіологічні лакуни (Ertelt-Vieth & Denisova-Schmidt, 2011: 174-175). Ментальні лакуни відображають відмінності когнітивних та афективних станів, діяльнісні пов'язані з діями різних видів, до об'єктних лакун належать розбіжності між об'єктами. Аксіологічні

лакуни відображають культурно зумовлені значення інших лакун.

Особливу групу лакун складають системні лакуни, які означають відсутність відповідного слова в мові. Розглянемо це на основі порівняння деяких слів німецької й української мов, що належать до повсякденної лексики. Узагальнююче поняття «Geschwister» перекладається українською мовою як «брати і сестри», оскільки в українській мові такого узагальнюючого слова не існує. Здавалось би, що така проста, часто вживана, повсякденна лексика не може зумовити якихось труднощів для перекладача. Однак у цьому випадку перекладачеві варто звертати увагу на контекст – чи йдеться тільки про сестер, чи тільки про братів, або, можливо, мають на увазі й тих, і тих. Особливо це важливо, коли говориться не тільки про родичів, а вказують також імена. Тож важливо співвіднести їх, щоб не виникло непорозуміння. Аналогічно можна також пояснити співставлення «Großeltern» – «бабуся й дідусь». Звісно, в цьому випадку не виникне так званої гендерної плутанини. Скоріше можна говорити про економію мовних засобів під час перекладу з української мови на німецьку.

Іншим прикладом розбіжностей може бути переклад «Schwiegermutter» – «свекруха, теща» і «Schwiegervater» – «свекір, тесть». Не дивлячись на легкість розуміння позначення цих родичів у кожній мові окремо, під час перекладу теж треба дуже ретельно з'ясувати, хто кому ким доводиться, щоб вірно відобразити відносини між цими людьми. І хоч вважають, що це слова повсякденного вжитку, правильність перекладу іноді набуває вирішального значення, наприклад, у випадку перекладу документів.

Перекладачі рекламних текстів часто стикаються з необхідністю перекласти німецькою мовою «цілодобово» («гаряча лінія діє цілодобово», «послуги надаються цілодобово», «заклад працює цілодобово» тощо). Найчастіше вживають словосполучення – «rund um die Uhr», «Tag und Nacht», оскільки прикметника «цілодобовий» і прислівника «цілодобово» у німецькій мові немає, тому такі словосполучення обираються як

відповідники до них.

Під час перекладу художньої літератури особливого значення набувають стилістичні лакуни, оскільки вони часто пов'язані зі змістовими особливостями. Наприклад, у німецькій мові для позначення кольору очей і волосся вживається слово «braun» – «коричневий». Відображення такого кольору є й в українській мові, але тільки тоді, коли йдеться про палітру кольорів. Про очі говорять «карі», а про волосся – «русяве», «каштанове», тобто використовують зовсім інші слова. Порівняємо:

Sie hat braune Augen.

У неї карі очі.

На особливу увагу заслуговують поняття, які уособлюють символи. Зокрема, горобина для України не лише дерево, а й символ рідної землі, Батьківщини, довговічності, життя, здоров'я та краси. Широке розповсюдження горобини в Україні та її асоціація з традиційною родинною обрядовістю призвели до того, що це слово з номінативної одиниці перетворилося на символ. Тому переклад з української на німецьку інколи потребує коментаря чи пояснення, щоб читач чи слухач повністю зрозумів конотативне значення слова «die Eberesche». Звісно, мова не йде про тексти на біологічну чи екологічну тематику, адже такі тексти ніяким чином не пов'язані із символікою.

Найчастіше проблеми під час перекладу виникають у випадку з об'єктними або предметними лакунами. Такі лакуни означають відсутність у цільовій мові слів, що позначають певні об'єкти, предмети та явища. Багато з таких лакун є реаліями. Це слова, які описують об'єкти, що існують в одній культурі, але відсутні в іншій. Ними можуть бути різні культурно-специфічні елементи: предмети одягу, професії, географічні назви, установи та організації, адміністративні одиниці тощо.

Деякі з них можуть бути пов'язані з відмінностями в політичних чи економічних системах. Наприклад, німецька економіка є однією з найсильніших у світі. Але саме цей факт спричиняє багато екологічних проблем. З цієї причини екологи часто називають економіку промислово розвинених країн (не тільки Німеччини)

«Abfallwirtschaft», тобто «економікою відходів». Це означає, що масштабне виробництво призводить до великої кількості відходів, упаковки, одноразових продуктів тощо. Все це викидається і створює додаткове навантаження на навколишнє середовище, додатково забруднюючи його. Такий термін не використовувався в контексті української економіки, тому еквівалента немає. Перекладач змушений обирати інші способи перекладу, інколи навіть комбінуючи їх. Зокрема, використавши словосполучення «економіка відходів», можуть додавати примітку чи коментар, щоб український читач чітко розумів сутність такого позначення.

Багато соціальних та правових аспектів німецького суспільства не мають аналогів в Україні, що також відображається на особливостях перекладу. Наприклад, кожен студент у Німеччині знає, що таке «BaföG». Це аббревіатура від слова «Bundesausbildungsförderungsgesetz» – німецького федерального закону, який регулює порядок надання стипендій студентам. Власне, це не є стипендії у повному розумінні цього слова, це своєрідний кредит. «BaföG» надає молодим людям фінансову підтримку і, таким чином, можливість навчатися. Однак студенти зобов'язані повернути 50% отриманих коштів протягом 20 років після завершення навчання. Стипендіальна система в українських університетах працює за іншими принципами. Тому, перекладаючи слово «BaföG», перекладач повинен не тільки перекласти аббревіатуру, слово, але й пояснити його значення, інакше у цільовій групі складеться хибне враження про надання стипендій у німецьких університетах, що може позначитись на співпраці вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти.

Існують лакуни, які пов'язані з певними соціальними та правовими умовами країни, регіону, місця. Слова «Anlieger» і «Anrainer» використовуються в німецькій мові для позначення жителя певного району чи вулиці. Однак важливим значенням цього слова є те, що воно означає не лише приналежність до певного місця, а й те, що мешканці певного мікрорайону чи певної вулиці мають деякі

права – наприклад, безкоштовне паркування. Часто можна побачити табличку «Anlieger frei», що означає, що для мешканців району (вулиці, будинку) парковка безкоштовна. У цьому випадку при перекладі українською доцільно зазначити, що маються на увазі мешканці вулиці чи будинку, про які йдеться. Інакше, наприклад, при неправильному розуміння слова «frei» – «вільно» під час пошуку місця для паркування автомобіля можна заробити штраф.

Слово «Brückentag», яке досить часто вживається в Німеччині, також належить до предметних лакун. Воно означає робочий день між двома святами або між святом і вихідним днем. Звичайно, такі дні є в кожній країні, але в німецькій мові вже закріпилася спеціальна назва таких днів, оскільки громадяни Німеччини можуть продовжити тривалість своєї безперервної відпустки, взявши один або кілька таких вихідних. При перекладі на українську інколи використовують словосполучення «проміжний день», але, оскільки в українській мові воно не буде сприйняте адекватно, потрібно додатково пояснювати, що це робочий день між святом і вихідним.

Елементи розмовної мови, які використовуються в повсякденному спілкуванні і добре зрозумілі носіям німецької мови, також можуть бути лакунами для українців. Наприклад, словом «Fachidiot» називають людину, яка не є ідіотом, а, можливо, навіть дуже компетентна у своїй вузькій галузі знань, але не розуміє або не визнає інших ідей і є безпорадною в повсякденних ситуаціях. Цікаво, що відповідне слово «професійний ідіот» з'явилося в словесних дебатах українських політиків. Хоч воно ще не набуло широкого вжитку і не зафіксоване у словниках, перекладач, безумовно, може використовувати його.

Лінгвістичні явища, характерні для німецькомовного світу, також є лакунами, які ускладнюють роботу перекладача. Наприклад, слово «Denglisch», яке іронічно означає «суміш англійської та німецької мов», відображає дедалі більше проникнення англійських слів у повсякденне спілкування носіїв німецької мови. Звісно, в українській мові немає відповідного терміну для цього мовного

явища. Перекладачі передають його як «надмірна кількість англійських запозичень у німецькій мові». Це найточніший спосіб зрозуміти сутність явища, але він не є економним з точки зору мовних засобів.

З іншого боку, помилково вважати лакуною відсутність слова для позначення предмета чи поняття цільовою мовою перекладу прогалиною, навіть якщо вони також існують у культурі чи суспільстві носіїв мови перекладу. Типовим прикладом для мовної пари «німецька – українська» є німецьке слово «der Geisterfahrer». Воно означає водія автомобіля, який випадково виїхав на зустрічну смугу. В українській мові немає іменника, який би позначав такого водія, хоч, на жаль, такі водії існують. Тому це німецьке слово перекладається українською як визначення терміну: «водій, який випадково виїхав на зустрічну смугу».

Так само в українській мові немає еквівалента для дослівного перекладу «Brotaufstrich», який стосується продукту, намазаного на канапку чи на хліб. Звичайно, такі продукти є. Перекладачі рецептів найчастіше вживають у цьому випадку слово «намазка», яке, хоч і належить до розмовної української мови, проте досить точно передає сенс того, що мається на увазі. Зустрічається також варіант «спред», але він більш віддалений за своїм сенсом від значення «Brotaufstrich».

На початку пандемії коронавірусу німецькі ЗМІ багато писали про «Hamsterkäufe», тобто про закупівлі товарів у великій кількості. Оскільки означальна частина цього складного іменника «Hamster» означає «хом'як», то носієві мови відразу стає зрозумілим конотативне значення. Йдеться не просто про купівлю товарів у великих кількостях, а й про придбання запасів через побоювання, що певні продукти харчування чи товари повсякденного вжитку через перебої у постачанні можуть стати дефіцитними. Це явище, безумовно, існує і в українському суспільстві, але спеціального слова для нього немає. Втім, українському читачеві зрозуміле слово «масова закупівля», тому, коли перекладачі новинних сайтів використовували його без додаткових пояснень, то зазвичай з контексту було зрозуміло, про які саме

закупівлі йдеться.

Хоч безпосередня діяльність перекладача під час перекладу текстів з однієї мови на іншу може бути ускладнена наявністю лакун, але це не означає, що досягти адекватного перекладу неможливо. Розглянемо деякі способи перекладу лакун у мовній парі «німецька – українська».

Транскрипція/транслітерація часто використовується для перекладу специфічних речей, які, проте, досить добре відомі в обох культурах. Це може бути, наприклад, їжа або національні страви. Однією з національних страв України, яка відома і за кордоном, є борщ. У німецькій мові для цієї страви давно вживається слово «Borschtsch/ Borsch». Іноді дається пояснення, наприклад, у меню ресторану його можуть вказати як «Rote-Bete-Suppe» – «буряковий суп», щоб допомогти споживачеві зорієнтуватись, або ж подають список інгредієнтів для цієї страви. Зі свого боку, німецька кухня відома великою кількістю різноманітних видів ковбасок і сосисок, яких налічується десятки, а, можливо, й сотні. Не всі вони відомі українському споживачеві, але найпоширеніші різновиди можна знайти навіть у лексиці української мови серед іншомовних слів. Наприклад, «Bockwurst» – «боквурст».

У той час як переклад назв їжі та національних страв є відносно легким для перекладача через глобалізаційні тенденції в громадському харчуванні та індустрії громадського харчування, інші елементи культури вимагають інших підходів, ніж транскрипція/транслітерація або ж використання варіанту «транскрипція/транслітерація плюс коментар». Наприклад, в українській мові є слово «дирндль», але не всі носії української мови знають, що це національний жіночий костюм німецькомовних альпійських регіонів (Баварія, Австрія) «Dirndl». Тому в деяких випадках перекладач повинен додати відповідну примітку чи коментар. Елементом українського національного одягу є вишиванка, що в більшості випадків перекладається як «вишита блузка»/«вишита сорочка». Проте, як і горобина, це не просто вишиванка, а символ самоідентифікації українців. Крім

того, вишивка на таких жіночих блузах чи чоловічих сорочках має свої особливості щодо візерунків, кольорів, способу їх нанесення. За останнє десятиліття мода на вишиванку охопила всю країну. З'явилося багато стилізованих вишиванок, але водночас вишиванка залишається українським символом, який потребує пояснення для іншомовного читача чи слухача.

Цікаво, що в деяких випадках відбувається так зване прийняття культурної специфіки. Це часто буває у кількох мовах одночасно, оскільки об'єкт дуже швидко поширюється у світі. Наприклад, позначення «au pair» для дівчини, яка виконує легку роботу по дому та догляду за дітьми в сім'ї в іншій країні, а натомість отримує їжу, житло, невеликі кишенькові гроші та можливість вивчити іноземну мову.

Переклад реалій у вигляді національних страв та предметів одягу є важливим у практиці перекладу, але наслідки неправильного перекладу юридичних термінів можуть бути набагато серйознішими, ніж просто непорозуміння. Прикладом такої лакуни є, зокрема, німецький термін «Kulanz», який використовується у випадку програм чи процедур лояльності – надання подовженого періоду для виконання зобов'язань, знижки тощо. Практика показує, що в таких і подібних випадках доцільно вдаватися до контекстного перекладу, де термінологія щоразу уточнюється на місці, оскільки нюанси значення цього терміна дуже різні, особливо в банківській сфері та серед водіїв.

Хоч існує ще кілька способів перекладу лакун з німецької на українську, і ними також користуються перекладачі, одним з найбільш поширених є коментар/пояснення перекладу, оскільки українському адресату необхідно пояснити, що «ховається» за певним лакунарним терміном. Наприклад, у випадку перекладу слова «Mitbewohner» пояснюється, що це сусід у квартирі, яку спільно винаймають студенти, і яка є

типовом студентським житлом для Німеччини – WG (Wohngemeinschaft). Іноді також пояснюють, що означає таке спільнота, оскільки це явище невідоме в Україні. Термін «NC» («Numerus Clausus») стосується обмежень вступу на певні спеціальності через додаткові умови в німецьких університетах. Багато дуже важливих термінів із повсякденного німецького життя також потрібно пояснити в перекладі. Наприклад, слово «Idiotentest» в розмовній мові використовується для позначення тесту, який проходять порушники правил дорожнього руху, які були позбавлені права водіння автомобіля. Цей іспит складають ті, хто хоче повернути своє водійське посвідчення, тож має довести, що знає правила дорожнього руху.

Висновки і перспективи (Conclusions). Перекладачі є як мовними, так і культурними посередниками. Вони виконують важливу функцію у сприянні взаєморозумінню між носіями різних мов і представниками різних культур. Лакуни часто ускладнюють роботу перекладачів, оскільки їм доводиться шукати способи перекладу назв предметів і явищ, позначень для яких немає у цільовій мові. Часто відсутність назв пов'язана з тим, що самі об'єкти невідомі носіям цієї мови.

Дослідження показало, що найбільш поширеними способами перекладу під час відтворення лакун у німецько-українській мовній парі є: транскрипція/транслітерація, адаптація культурної специфіки, коментар, контекстно-залежний переклад, описовий переклад.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів вивчення проблеми перекладу лакун у ситуаціях повсякденного і фахового спілкування між носіями різних мов і представниками різних культур. Потребують більш детального дослідження питання перекладу термінологічних лакун, уточнення їх класифікації, запозичень, пов'язаних з об'єктами лакунами.

Подяки: немає.

Конфлікт інтересів: немає.

Список використаних джерел

Анохіна, Т. (2018): Корпусний лакунікон англomовної та україномовної

картин світу: монографія. Суми : Сумський державний університет. 588 с.

Баланик І., Бялик В. (2020): Труднощі

та способи перекладу суспільно-політичних реалій. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70), № 2. С. 11–14.

Зорівчак, Р. (1989): Реалії і переклад. На матеріалі англomовних перекладів української прози. Львів: Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. С. 53-56.

Кіяниця К. Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах ХХ – поч. ХХІ століття: дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2017. 232 с.

Корягіна, А. (2018): Проблеми німецько-українського перекладу гастрономічних лакун. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 41. Том 2. С. 136-139.

Лесечко, Б. (2014): Лакунарність у словотвірних гніздах (на матеріалі німецької галузевої лексики у сфері державного управління). Іноземна філологія. 2014. Вип. 127. Ч. 1. С. 13-18.

Любчук, Н. (2019): Відтворення українських онімів у німецькій краєзнавчій літературі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 40. Том 3. С. 75-79.

Ольховська, Н. (2019): Німецькомовна безеквівалентна лексика: способи відтворення українською мовою. Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис». Т. 10. № 2. 2019. С. 57-62.

Руденко Т., Гаврилова І. (2019): Специфіка перекладу безеквівалентної лексики у німецькій мові. Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). № 12. 2019. С. 193–197.

Удовіченко Г. (2016): Генеза становлення поняття «реалія» у сучасному перекладознавстві. Інтелект, особистість, цивілізація. 2016. Вип. 12. С. 52-65.

Ertelt-Vieth, A. & Denisova-Schmidt, E. (2011): Lakunen-Analyse zur empirischen Forschung interkultureller Kommunikation – Methodologie. In O. Rösch (Ed.): Osteuropa – interkulturelle, interlinguale und kulturvergleichende Studien. (pp. 170–187). Berlin: News & Media (Wildauer Schriftenreihe Interkulturelle Kommunikation. Bd. 7.).

Nord, Ch. (1993): Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften. Tübingen: UTB; Basel: Francke.

Koller, W. (1996): Kultureller Transfer. Übersetzungsproblematik und -praxis. In: Batts, Michael S., Alte Welten – neue Welten. Akten des IX. Kongresses der Internationalen Vereinigung für germanische Sprach- und Literaturwissenschaft (IVG), Band 2, Tübingen 1996, 151-153.

Prunč, E. (2002): Einführung in die Translationswissenschaft. Selbstverlag, Institut für Theoretische und Angewandte Translationswissenschaft, Graz.

References

Anokhina, T. (2018): Korpusnyi lakunikon anhlomovnoi ta ukrainomovnoi kartyn svitu: monohrafiia. [The corpus lacunicum of the English and Ukrainian worldviews]. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet. 588 s.

Balanyk I., Bialyk V. (2020): Trudnoshchi ta sposoby perekladu suspilno-politychnykh realii. [Difficulties and ways of translating socio-political realities]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. 2020. T. 31 (70), № 2 Ch. 2. S. 11–14.

Zorivchak, R. (1989): Realii i pereklad. Na materiali anhlomovnykh perekladiv ukrainsoi prozy. [Realities and translation. Based on English translations of Ukrainian prose]. Lviv: Vyd-vo pry Lviv. derzh. un-ti, 1989. S. 53-56.

Kiianytsia K. Vidtvorennia ukrainskykh istorychnykh realii u nimetskomovnykh khudozhnykh perekladakh XX – poch. XXI stolittia: dys. ... kand. filol. nauk. [Recreating Ukrainian historical realities in German-language literary translations of the twentieth – early twenty-first century]. Kyiv, 2017. 232 s.

Koriahina, A. (2018): Problemy nimetsko-ukrainskoho perekladu hastronomichnykh lakun. [Problems of German-Ukrainian translation of gastronomic lacunae]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia. 2019. № 41. Tom 2. S. 136-139.

Lesechko, B. (2014): Lacunarity in word-formation nests (on the basis of German specialized vocabulary in the field of public administration). [Lakunarnist u

slovotvirnykh hnzidakh (na materiali nimetskoi haluzevoi leksyky u sferi derzhavnoho upravlinnia)]. Inozemna filolohiia. 2014. Vyp. 127. Ch. 1. S. 13-18.

Liubchuk, N. (2019): Vidtvorennia ukrainskykh onimiv u nimetskii kraieznachii literaturi. [Reproduction of Ukrainian onyms in German local history literature]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia. 2019. № 40. Tom 3. S. 75-79.

Olkhovska, N. (2019): Nimetskomovna bezekvivalentna leksyka: sposoby vidtvorennia ukrainskoiu movoiu. [German non-equivalent vocabulary: ways to reproduce it in Ukrainian]. Naukovyi zhurnal «Mizhnarodnyi filolohichnyi chasopys». T. 10. № 2. 2019. S. 57-62.

Rudenko T., Havrylova I. (2019): Spetsyfika perekladu bezekvivalentnoi leksyky u nimetskii movi. [Specifics of translating non-equivalent vocabulary in German]. Naukovyi visnyk DDPU imeni Ivana Franka. Seriia: Filolohichni nauky (movoznavstvo). № 12. 2019. S. 193–197.

Udovichenko H. (2016): Heneza stanovlennia poniattia «realiia» u suchasnomu perekladoznavstvi. [The

Genesis of the Concept of "Reality" in Modern Translation Studies]. Intelekt, osobystist, tsyvilizatsiia. 2016. Vyp. 12. S. 52-65.

Ertelt-Vieth, A. & Denisova-Schmidt, E. (2011): Lakunen-Analyse zur empirischen Forschung interkultureller Kommunikation – Methodologie. In O. Rösch (Ed.): Osteuropa – interkulturelle, interlinguale und kulturvergleichende Studien. (pp. 170–187). Berlin: News & Media (Wildauer Schriftenreihe Interkulturelle Kommunikation. Bd. 7.).

Nord, Ch. (1993): Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften. Tübingen: UTB; Basel: Francke.

Koller, W. (1996): Kultureller Transfer. Übersetzungsproblematik und -praxis. In: Batts, Michael S., Alte Welten – neue Welten. Akten des IX. Kongresses der Internationalen Vereinigung für germanische Sprach- und Literaturwissenschaft (IVG), Band 2, Tübingen 1996, 151-153.

Prunč, E. (2002): Einführung in die Translationswissenschaft. Selbstverlag, Institut für Theoretische und Angewandte Translationswissenschaft, Graz.

Peculiarities of Translating Lacunae from German into Ukrainian **Svitlana AMELINA**

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
<http://orcid.org/0000-0002-6008-3122>

Abstract. The article deals with the issues of translating culturally specific vocabulary in the Ukrainian-German language pair. The growing number of contacts with representatives of German-speaking countries makes it necessary to find ways to adequately translate lacunae, which are interpreted as differences in the cultures of speakers of different languages, since lacunae represent cultural elements of a particular country. The aim of the article is to determine the peculiarities of translating lacunae of German-language texts into Ukrainian. The study is based on the classification of lacunae into the following groups: mental lacunae, subject lacunae, activity lacunae and axiological lacunae. It has been determined that a special group of lacunae is made up of systemic lacunae, which mean the absence of words in the target language denoting certain objects, subjects and phenomena. Some of them may be related to differences in the political or economic systems of different countries. Some methods of translating lacunae in the German-Ukrainian language pair are analysed. In particular, transcription/transliteration is often used to translate specific things that are nevertheless quite well known in both cultures. It is stated that in some cases there is a so-called acceptance of cultural specificity. This happens when a certain object is spreading very quickly in the world. It has been established that one of the most common ways to translate lacunae is through commentary/explanation of the translation. Translators are both linguistic and cultural mediators. They perform an important function in promoting mutual understanding between speakers of different languages and representatives of different cultures. Lacunae often complicate the work of translators, as they have to find ways to translate the names of objects and phenomena for which there are no definitions in the target language. The study has shown that the most common translation methods for reproducing lacunae in a German-Ukrainian language pair are: transcription/transliteration, cultural adaptation, commentary, context-dependent translation, and descriptive translation.

Key words: German, lacuna, cultural specificity, translation.

УДК 920.183.7. 563.70

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(4\).2023.03](https://doi.org/10.31548/philolog14(4).2023.03)

Foreign Language Borrowings of Biotechnological Terminology in the English Language

Olena SYROTINA,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
at the Foreign Philology and Translation Department,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4802-4891>

Abstract. The article deals with the problem of linguistic borrowings in the English terminology of biotechnology. The purpose of the research is the analysis of borrowings in the biotechnological terminology of the English language and the identification of their main sources, determined by both historical and scientific events in the development of society. The material of the study was a sample consisting of terminological units of the modern English language related to the field of biotechnology, selected from specialized dictionaries, scientific works on the problems of biotechnology, Internet sites dedicated to the creation and production of new modified organisms and products. The article is aimed at researching the etymological and linguistic aspects of borrowed terms, analyzing their origin and adaptation in the field of biotechnology. The etymological analysis highlights those sources that participated in both the formation and development of the modern biotechnological vocabulary of the English language. The study determined that the borrowed terminological units of the English terminology of the field of biotechnology consist of the Greek-Latin, French and German borrowings. The article examines the influence of classical languages, in particular Latin and Greek, on the formation of biotechnological terminology. It is noted that the Greek and Latin languages are considered the main sources of enrichment of the biotechnological terminology. The analysis focuses on the origin, evolution and assimilation of biotechnological terms into the English language. In addition, the paper examines the impact of these borrowings on the relationship between scientific innovation and language evolution. The results of this study expand our understanding of the evolution of biotechnological terminology and the processes of linguistic adaptation and interaction between linguistic and scientific environments in modern biotechnological research.

Key words: borrowing, biotechnological terminology, terminological element, classical languages, language sources.

Introduction. Modern terminology in the field of biotechnology in English is one of the most extensive and complex systems, correlated with a certain professional field of human activity aimed at the creation and use of genetically transformed biological objects (for example, transgenic plants, somatic hybrids, etc.).

Although biotechnology emerged at the end of the 20th century, its terminological system is a formation associated with the development of biological and genetic problems, starting from antiquity. Biotechnological research methodology contributed to the integration of humanitarian and natural sciences, as well as applied and fundamental activities. As a result, at the beginning of the XXI century. the transformation of biotechnology into a complex integrative science, which unites dozens of directions and sections, took place. Most of the biotechnological terminology is borrowed from related disciplines - genetics,

biology, microbiology, bioethics, philosophy, sociology, ecology.

Linguists have carried out a number of studies of biotechnological terminology, defining its main characteristics. A number of articles related to biotechnological terminology were written by O. Myshak: "The main means of formation of biotechnological terms" (Myshak, 2017), "Morphological peculiarities of English one component terms of biotechnologies" (Myshak, 2017), "Formation of English biotechnological terms on the basis of Greek and Latin prefixes" (Myshak, 2018), "Abbreviation as a method of terminology formation used in biotechnology" (Myshak, 2017). The scientific studies of O. Syrotin "Multi-component English terms of Biotechnology sphere" and "Peculiarities of the structure and translation of biotechnological terms" are devoted to the study of multi-component biotechnological terms and their translation (Syrotin, 2012, 2017). L. Rogach focuses his attention mainly

© O. Syrotina

on the semantic phenomena characterizing the English biotechnological terminology (Rogach, 2019). Over the past few years, O. Syrotina has published several articles, devoted to conceptual dominants and cognitive categories of English-language biotechnological terminology (Syrotina, 2021, 2022).

Despite the large number of works devoted to biotechnological terminology in the scientific literature, the problem of language borrowing requires more detailed research in connection with the actualization of various aspects of language interaction.

Literature Review. In recent decades, due to the active development of various aspects of interlingual interaction the issue of borrowings is devoted to many works by such linguists as E. Raist, E. Haugen, L. Bloomfield, L. Bulakhovsky, V. Danilenko, V. Kostomarov, and others.

In this regard, against the background of a growing number of studies, a contradiction has emerged between traditional schemes for explaining borrowing, mainly and new ideas about linguistic processes and the structure of language, which spread in the second half of the 20th century. This has led to the fact that the study of the processes and results of lexical borrowing has recently been carried out in two directions. Within the first direction, linguists N. Amosova, L. Bloomfield, A. Mayorov focused on the intrasystem aspect of the entry of foreign language elements into the borrowing language. Within the framework of the second approach, researchers, U. Weinreich, E. Haugen concentrate on considering borrowing in the context of bilingualism, interlingual contact and intersystem interaction of languages.

The aim of the paper is to reveal the main sources of borrowings of some English biotechnological terms caused by both historic and cultural events of society development. Etymological analysis is sure to highlight those sources that took part in both formation and development of contemporary biotechnological English vocabulary.

Materials and methods of research. The research material was a sample consisting of more than 800 terminological units of modern English related to the field of biotechnology, selected from specialized dictionaries (Glossary of Biotechnology and

Genetic Engineering, FAO Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture, Glossary of Biotechnology Terms) scientific works on biotechnology issues, Internet sites dedicated to the creation and production of new modified organisms and products, etc. The study was based on a sample of lexicographic data recorded in English explanatory dictionaries: Cambridge Dictionaries Online, Collins English Dictionary Online, Marriam Webster Dictionary Online, Macmillan Dictionary Online, Longman Dictionary of Contemporary English.

The main method used in our study is the etymological analysis of the contemporary biotechnological English vocabulary.

Results. The phenomenon of lexical borrowings is a common issue for numerous languages. Some findings shed light on language alteration and came up with important ideas about the origination of borrowing. Such studies started some centuries ago when linguists wanted to know the relation between languages and how they impacted each-other. Because language change includes mostly includes vocabulary, conclusions drawn from different studies made it possible to present the features of borrowings and the process they undergo before they enter a language, the motivation for borrowing words, as well as the first evidences of borrowings in English (Bujupaj, 2021).

When studying the process of replenishing the vocabulary of a language, it is important to decide what should be understood by borrowing and which terms can be considered borrowed. According to the generally accepted definition, borrowing is the process of moving elements of different types from one language to other languages. In particular, J. Felizon gives the following interpretation: "Borrowing is a process during which a language acquires linguistic units from another language" (Phelizon, 1976:125).

H. Bagrii characterizes borrowing as a universal linguistic phenomenon, which consists in the adoption by one language of linguistic material from another language through interlanguage contacts, which may differ in level and forms. It is worth emphasizing that the study of this process as a result of contacts between peoples and their languages is important for solving numerous linguistic problems and issues

related to history, archeology, psychology and other sciences (Bagrii, 2014)].

Foreign borrowings are entirely penetrated into the English language. At the beginning of XX century Otto Harry Jespersen underlined the following idea in his book "Language: Its Nature, Development and Origin": "English is the chain of borrowing words" (Jespersen, 1922: 15). English language vocabulary has been constantly changed throughout the English history by means of various invasions and conquests, trade policies and culture influences of neighbouring countries.

Linguistic scientists give different terms in their scientific works such as: "loanword", "borrowed word". The analysis of their definitions allows us to make a conclusion that these terms can be regarded as synonyms having the same meaning. In the Free Dictionary by Farlex a "loanword" is a word adopted from another language and completely or partially naturalized (Farlex, 1987). S. Kemmer gives a similar definition to this term: "It is a word adopted by the speakers of one language from a different language... while the abstract noun 'borrowing' refers to the process of speakers adopting words from a source language into their native language" (Kemmer, 2016). B. Hoffer, a professor of English at Trinity University and one of the founders of the International Association for Cross-cultural communication, interprets "borrowing" as the process of importing linguistic items from one linguistic system into another, a process that occurs any time two cultures are in contact over a period of time (Hoffer, 2002).

It should be noted that borrowings are not limited only to the sphere of vocabulary. Under certain conditions, any linguistic material can be borrowed. This is possible in the conditions of language contact, which is characterized by a certain level of bilingualism, the quantitative ratio of the interacting peoples, the duration and intensity of contacts, the level of language proficiency, the functional role of languages in the life of a bilingual society, the status and prestige of the languages of the interacting peoples and the cultures they represent, relations and attitude to bi- or multilingualism, as well as to the interference that accompanies this phenomenon.

A large number of terminological

borrowings is a characteristic feature of the biotechnological field, which we consider as a branch of science that studies the possibilities of using living organisms, their systems or the products of their vital activities to solve technological problems, as well as the possibility of creating living organisms with the necessary properties by the method of genetic engineering. The word, entering into use in the biotechnological sphere, becomes an element of the terminology system that serves the field of biotechnology and forms a complex of terminological systems depending on the direction of biotechnological activity, which are combined into a single terminology system, which O. Myshak calls the biotechnology terminology system or the terminology system of the subtext "biotechnology" (Myshak, 2017). As a term functions as a naming unit within a scientific discipline, we define the biotechnological terminology system as a collection of lexical units that align with the concept of "biotechnology" and articulate its conceptual meaning, while also revealing evaluative or pragmatic meaning (Myshak, 2016:13).

A biotechnological term is a constituent of the biotechnological terminology system. It is characterized as a word or lexical unit that articulates knowledge about the utilization of living organisms and biological processes in production, serving the field of biotechnology – a scientific discipline that amalgamates aspects of both biology and technology (Myshak, 2017: 20).

In terms of formal expression, a considerable proportion of biotechnological terms is derived from elements of Greek-Latin origin, borrowed from the terminology of biology and genetics. Given the broad and extensive semantic connections that biotechnological terms share with related terminologies, distinguishing them clearly becomes challenging. Below, examples of such terms borrowed from related disciplines are provided:

1) medical: to affect (about a disease), allergy – increased sensitivity of the body to substances that cause various disorders; carcinoma – one of the names of a malignant cancerous tumor; diagnosis – recognition of the disease, its name; infection – infection; metabolic disease – metabolic disorder; outbreak – signifies the sudden and unexpected spread of a disease with an

elevated level of cases within a defined geographic area; vaccine – a preparation of dead or attenuated (weakened) pathogens, or of derived antigenic determinants, that can induce the formation of antibodies in a host, and thereby produce host immunity against the pathogen; vector – carrier of infection; virus – a noncellular biological entity that can reproduce only within a host cell. Viruses consist of nucleic acid covered by protein; some animal viruses are also surrounded by a membrane; viral disease – an illness caused by a virus, which is a small infectious agent that replicates only inside the living cells of other organisms.

2) biological, which also includes botanical and zoological terms: adaptation – adaptation of the organism to new conditions of existence in the external environment, which arose in the process of evolution; antibiosis – a state of the body consisting in an almost complete but reversible cessation of vital functions; asexual – a way of reproduction that is carried out without meiosis or fusion of gametes; cell – the lowest denomination of life thought to be possible, chromosome – in eukaryotic cells, chromosomes are the nuclear bodies containing most of the genes largely responsible for the differentiation and activity of the cell, gamete – a reproductive cell of multicellular organisms, which ensures the transfer of hereditary information; germ – 1) the botanical term for a plant embryo, 2) a disease-causing microorganism; nutrition – nourishment; selection – the process of selection under artificial and natural conditions; unicellular – one-celled, tissues, organs or organisms consisting of one cell (FAO Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture).

3) terms of genetics: allele – allele, one of the forms of a gene; autosome – an autosome, any of the chromosomes of a set, except sex chromosomes; anticodon – anticodon, triplet of nucleotides (often modified), which is part of the anticodon loop of transport RNA (tRNA); sistron – DNA sequence coded for a certain polypeptide; gene; epistasis – the interaction of genes located in different loci, in which one gene suppresses the action of another; exon – a section of a eukaryotic gene, which is transcribed as part of the primary transcript, and after processing is part of a functional

RNA molecule; to express – to transcribe and translate a gene; gene – gene, the basic physical and functional unit of heredity; recombination – the process of offspring obtaining a combination of genes different from the combination of genes of one of its parents (FAO Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture).

4) chemical: alkaloids – a group of nitrogen-containing organic substances, usually of plant origin; antibiotic – a chemical substance – the result of the synthesis of fungi and bacteria, which kills other organisms or delays their growth; antioxidant – a compound that slows down the rate of oxidative reactions; bactericide – a chemical reagent or a drug that kills bacterial cells; catalyst is a substance that accelerates a chemical reaction; contaminant – an undesirable chemical component present in a compound or a mixture of compounds; purine – a nitrogenous base that has two rings and is part of nucleic acids (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999).

5) environmental: abiotic factor – a component of inanimate, inorganic nature; biodiversity – the variability among living organisms from all sources, including, *inter alia*, terrestrial, marine and other ecosystems and the ecological complexes; biome – a large regional or subcontinental subdivision of the biosphere; bioremediation – biological cleaning, use of microorganisms to solve environmental problems; habitat of life – a way of life (FAO Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture).

There is a considerable amount of borrowed foreign words and phrases in biotechnological English, which are mainly of Latin and Greek origin. They are the following. Callus (pl.: calli) – a protective tissue, consisting of parenchyma cells, that develops over a cut or damaged plant surface (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999). Chimera (or chimaera) – an organism whose cells are not all genotypically identical. This can occur as a result of: somatic mutation; grafting or because the individual is derived from two or more embryos or zygotes (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999). Cilium (pl.: cilia) – hairlike locomotor structure on certain cells; a locomotor structure on a ciliate protozoan (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999). Genera –

plural form of genus (pl.: genera) – a group of closely related species, whose perceived relationship is typically based on physical resemblance, now often supplemented with DNA sequence data (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999). Granum (pl.: grana) – structure within the chloroplasts, appear as green granules with the light microscope and as a series of parallel lamellae with the electron microscope. They contain the chlorophyll and carotenoid pigments directly involved in photosynthesis (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999). Cambium (pl.: cambia) – a one or two cells thick layer of plant meristematic tissue, between the xylem and phloem tissues, which gives rise to secondary tissues, thus resulting in an increase in the diameter of the stem or root. The two most important cambia are the vascular (fascicular) cambium and the cork cambium (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999).

Latin borrowed terms serve to nominate the place where biotechnological processes are carried out, for instance: *in vitro* (lat.) – growing plant objects "in glass" (test tube, flask, bioreactor) on artificial nutrient media under aseptic conditions (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999), *in vivo* (lat.) – cultivation of living material in natural conditions (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999), *in silico* – in a computer file, a term denoting computer modeling (simulation) of an experiment, predominantly a biological one. The phrase was created by analogy with the phrases *in vivo* (in a living organism) and *in vitro* (in a test tube), which is often used in biology, and is not itself Latin (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999); *in situ* (lat.) – in the natural environment or in the original place (Glossary of biotechnology and genetic engineering, 1999).

Greek and Latin terminological elements constitute a distinct neutral terminological foundation. Indeed, they no longer belong to any living language; thus, they equally belong to all (at least, to all languages within the European linguistic and cultural area). The use of a large number of Greek and Latin elements is associated with the trend of internationalizing knowledge,

characteristic of the contemporary development of science and technology in the conditions of an information society. The most natural, historically proven path to the internationalization of terminology lies in the use of Greek and Latin elements as the most neutral and universal material for term creation.

A large number of biotechnological terms are formed using Latin and Greek word-forming formants. They can be divided into several unequal groups: a) derivative forms of Greek origin (a-/an, ana-, apo-, anti-, amphi-, aro-, andro-, auto-/auto, alo-, allo-, bio-, gene/geno-, -genesis, mono-, poly-, plo, pleio-, pseudo-, pan-, palin-, spore/a/, phen/pheno-, oligo-, soma-, hamo-/gamy, angium, gameto-, acro-, morpho-, mix-, koino-/cenosis, eu-/ev-, id-/aids-, troph-, hyper-, hypo-, phase/a/, iso-, macro-, micro-, cycl-, type/typist, techno-, nomo-, son-, ortho-, onto-); b) words of Latin origin (aberration, abbreviation, additivity, attenuation, vitalism, hybridization, degeneration, determination, inversion, dominance, inhibitors, interkinesis, collinearity (genes), complementarity, conjugation, convergence, locus, penetration, perforatorium, preformism, reduction, recombination, repair, replication, recessivity, transition, transversion, transduction, transcription, translocation, translation).

In the process of English terminology formation (in this case, considering terms related to biotechnology), Latin (re-, de-, in-, pre-, ad-) and Greek (anti-, auto-, chemo-, bio-) prefixes play a significant role due to their high frequency of use. Among the most productive prefixes used to form monocomponent biotechnological terms (nouns) are the following Latin prefixes: de- (decomposition), di- (dialysis, diffusion), im-, in- (inbreeding, inhibitor, intragenic, inorganic, immunity, immunosensor), inter- (interference, intermolecular, interaction), co- (co-factor, co-transfection, co-enzyme, co-linearity), re- (recombination, regeneration, remark (replica), recombinant), sub- (sub-clone, subspecies, sub-strain, substrate), super- (supergene, supercoil, superbug, supernatant, superstructure), trans- (transgenic, transposase, transposon, transcription, transformation, translation), ultra- (ultrasonication), ex- (excinuclease, excision, explantation, explant, express).

Greek prefixes are represented by the following elements: anti-(antibody, antibiotic, anticodon, antigen, antisense RNA, anti-oncogene), a-(abiotic, acellular), hyper-(hyperplaid, hypertonic, hyperthermia), dia-(dialysis, diakinesis, diazotroph), epi-(episome, epistasis, epitope, epicotyl, epigenesis), hypo-(hypomorph, hypoploid, hypotonic, hypocotyl), para- (parahormone, paralogous, paratope, parasite), poly-(polymerase, polygene, polycistronic, polyadenylation, polymorphism, polypeptide), endo- (endocytosis, endoderm, endodermis, endomitosis, endonuclease, endopolyploidy).

Biotechnological terminology frequently incorporates Latin and Greek roots, showcasing the enduring influence of classical languages on scientific nomenclature. The utilization of Latin and Greek roots remains pervasive in the construction of biotechnological terms, aligning with a longstanding tradition in scientific naming. For instance, the term "biogenesis," originating from the Greek roots "bios" (life) and "genesis" (origin), is employed to describe the process of life formation. Another example is "genomics," derived from the Greek word "genoma" (meaning "that which is born"), widely used in the field to signify the comprehensive study of an organism's complete set of genes.

Genus (genos, Greek): a taxonomic rank employed in the biological classification of living organisms, indicating a group of species that share common characteristics. Biosensor (bio, Greek + sensor, Latin): a device utilizing biological components to detect and measure specific substances, such as glucose or antibodies. Antisense (anti, Latin + sense, Latin): a molecule complementary to a specific DNA or RNA sequence, often employed in gene regulation. Polymerase (poly, Greek + mer, Greek): an enzyme responsible for synthesizing long chains of nucleic acids by catalyzing the addition of nucleotide units (FAO Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture).

German has significantly influenced biotechnological terminology, especially in the fields of biochemistry and molecular biology. Examples of terms borrowed from the German language are the followings: overexpression (überexpression, German), signifying the overexpression of a gene or protein in biotechnological contexts;

proteinase K (Proteinase K, German) is an enzyme that digests proteins and is commonly used in molecular biology to remove proteins from nucleic acid preparations; ubiquitin (Ubiquität, German) is a small regulatory protein that plays a key role in the degradation of damaged or unneeded proteins within cells; polymerase chain reaction (Polymerase-Kettenreaktion, German) is a molecular biology technique used to amplify DNA exponentially, creating millions of copies of a specific DNA sequence; ligase (ligatur, German) is an enzyme that catalyzes the joining of two molecules, especially in the formation of a covalent bond between the ends of DNA strands during DNA replication and repair; Krebs Cycle (Kreislau, German) is also known as the citric acid cycle or tricarboxylic acid (TCA) cycle, it is a series of chemical reactions that occur in the mitochondria, involved in the production of energy from carbohydrates.

French plays a crucial role in contributing terms related to pharmacology and medical biotechnology. Examples of terms borrowed from the French language include terms: "à la carte cloning" is describing the ability to selectively choose and manipulate genes during the cloning process; anesthésie (anesthesia, French): the induced loss of sensation or awareness, often used to facilitate medical procedures or surgery; posologie (dosage, French): the science of determining the appropriate dosage of a medication, including factors such as frequency and duration; pharmaceutique (pharmaceutical, French): relating to drugs or medications, particularly those used in medical treatment.

With advancements in biotechnological research originating in Japan, Japanese terms related to biotechnology have found their way into English usage. Example, the term "kanban" from Japanese, originally referring to a visual scheduling system, has been adopted in biotechnological production processes.

Some terms result from a combination of elements from multiple languages, creating hybrid terminology, for example, the term "pharmacogenomics" is a hybrid of Greek and English, merging "pharmakon" (drug) and "genomics" to describe the study of how an individual's genetic makeup influences their

response to drugs. The term "gel electrophoresis" (gel, German + electrophoresis, Greek) is a technique for separating and analyzing macromolecules (such as DNA, RNA, or proteins) based on their size and charge using an electric field.

As a rule, borrowed terms in the English biotechnological terminology are international in nature. The internationalization of English biotechnological terminology mirrors the dynamic processes actively shaping and occurring within various fields of biotechnology. This becomes especially crucial in contemporary circumstances, where new scientific directions are constantly emerging. An analysis of borrowed and international terms within the realm of biotechnological terminology reveals a clear distinction between a hybrid model of term formation and the Greek and Latin models prevalent in modern biotechnological terminology.

The etymological composition of neologisms and emerging biotechnological terms underscores a noticeable trend toward hybridization. Models of hybrid origin prove to be particularly productive in crafting complex terms and terminological phrases within biotechnological terminology. This tendency towards hybridization is observable across all levels of term formation. Among borrowed terms, those of Greek or Latin origin stand out, with terms of Latin and Greek origin forming the static core of the terminological system of biotechnology. Hybrid terms, in contrast, are situated on the periphery of the system.

Hybrid terminology in biotechnology often involves the combination of terms from different scientific disciplines or the adaptation of existing terms to new contexts. Here are some examples of borrowed hybrid terminology in biotechnology. The term "pharmacogenomics" is a hybrid of Greek and English, merging "pharmakon" (drug) and "genomics" to describe the study of how an individual's genetic makeup influences their response to drugs.

Bioinformatics (Biology + Informatics) is the use of computational techniques and methods to analyze biological data. Pharmacogenomics (Pharmacology + Genomics) is the study of how an individual's genetic makeup influences their response to drugs. Nanobiotechnology (Nanotechnology + Biotechnology) is the application of

nanotechnology principles to biological systems for various purposes. Phytoremediation (Phyto- + Remediation) is the use of plants to remove, degrade, or immobilize environmental contaminants. Biofabrication (Biology + Fabrication) is the production of biological materials or systems using engineering principles. Pharmacokinetics (Pharmakon, Greek + Kinesis, Greek) is the study of how the body processes a drug, including its absorption, distribution, metabolism, and excretion. Immunoglobulin (Immune, Latin + Globulin, Latin): proteins produced by plasma cells that function as antibodies to neutralize pathogens. Recombinant DNA (Recombinare, Latin + DNA, English): DNA that has been artificially created by combining genetic material from different sources.

These examples illustrate how hybrid terminology in biotechnology frequently incorporates elements from Latin, Greek, and other languages, crafting terms that effectively encapsulate intricate scientific concepts.

Linguistic borrowings in biotechnology terminology, akin to any specialized field, occur for diverse reasons. These borrowings frequently stem from the necessity to articulate novel concepts, technologies, and discoveries that arise with the ongoing evolution of the field. Key reasons for linguistic borrowings in biotechnology terminology include:

1. Scientific Advancements. As biotechnology continues to advance, scientists often encounter new phenomena, techniques, and technologies that lack existing terms in the language. Borrowing terms allows for precise and efficient communication about these innovations.

2. International Collaboration. Biotechnology is a global field with researchers, professionals, and companies collaborating across borders. Borrowing terms from different languages facilitates effective communication and standardization in international scientific discourse.

3. Cross-Disciplinary Integration. Biotechnology often integrates knowledge from various scientific disciplines, such as biology, chemistry, physics, and engineering. Borrowing terms from these disciplines helps create a unified and comprehensive terminology.

4. Cultural and Historical Influences. The historical and cultural context of scientific discoveries can influence the choice of terms. For example, the naming of a technique or a gene may be influenced by cultural references or historical events.

5. Technological Convergence. Biotechnology frequently benefits from technological convergence, where technologies from different fields merge to create novel approaches. Borrowing terms helps describe these interdisciplinary technologies accurately.

6. Standardization Efforts. Standardization in terminology is essential for clear communication within the scientific community. Adopting terms that have gained international acceptance helps establish a common language for researchers and practitioners.

7. Economic and Commercial Factors. The biotechnology industry, being commercially driven, may adopt terms that resonate with investors, regulatory bodies, and the public. This can lead to the borrowing of terms that are clear, concise, and easily understood.

8. Educational Purposes. Borrowings often occur to facilitate the teaching and learning of biotechnology concepts. Clear and standardized terminology aids in education and ensures consistency in scientific communication.

9. Global Challenges and Solutions. The global nature of challenges in areas like healthcare, agriculture, and environmental sustainability necessitates the development of shared terminologies. Borrowing terms

helps in the dissemination of solutions and best practices.

10. Historical Evolution of Language. Language evolves, and new terms are introduced to reflect changes in society, technology, and knowledge. Borrowing terms is a natural part of this linguistic evolution.

Conclusion. Linguistic borrowings in biotechnology terminology are propelled by the dynamic nature of scientific research, international collaboration, the imperative for clear communication, and the continual evolution of language. These borrowings play a vital role in shaping a nuanced and precise vocabulary that mirrors the advancements and complexities within the field of biotechnology.

The complexity of biotechnology terminology is evident in its incorporation of terms borrowed from various disciplines such as medicine, genetics, chemistry, and ecology, making interdisciplinary borrowing the most prevalent source of its formation. Notably, the English terminology in biotechnology exhibits borrowings from diverse languages, with the study highlighting Greek-Latin, French, and German as common sources. The Greek and Latin languages, in particular, emerge as primary contributors to the enrichment of biotechnological terminology.

This study's findings deepen our insight into the evolution of biotechnological terminology, shedding light on the processes of linguistic adaptation and the dynamic interaction between linguistic and scientific environments in contemporary biotechnological research.

Список використаних джерел

Багрий Г. Компаративний аналіз вживання англomовних запозичень у сучасних засобах масової інформації. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство), 2014. Вип. 20. С. 29–33.

Порач Л. Semantic Phenomena Characterizing English Terminology of Biotechnology. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2019. Вип. 17. С. 112-120.

Сиротін О. С. Особливості структури та перекладу біотехнологічних термінів. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія

«Філологічні науки». 2012. № 2 (4). С. 206-209.

Hoffer B. L. Language Borrowing and Language Diffusion: an Overview. Intercultural Communication Studies XI:4. 2002.

Jespersen O. Language: Its Nature, Development and Origin. London: Allen and Unwin, 1922. 448 p.

Kemmer S. Loanwords: Major Periods of Borrowing in the History of English. Rice University. 2016. URL: <http://www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words/loanwords.html>

The Free Dictionary by Farlex. URL: <http://www.thefreedictionary.com/>

Gresa Bujupaj The tendency of using borrowings among English language students: A case study. *European academic research*. Vol. VIII, Issue 11 / February 2021. P. 6693-6710.

Myshak E. Structural and derivational analysis of English biotechnology terminology. *Cogito: Multidisciplinary Research Journal*, 2016. No. 4. P. 131–136.

Myshak E. The main means of formation of biotechnological terms. *European Journal of Research*. 2017. Vol. 3 (3). P. 19-40.

Myshak E. Formation of English biotechnological terms on the basis of Greek and Latin prefixes. 2018. *Cogito: Multidisciplinary Research Journal*, 2018

Phelizon J. H. *Vocabulaire de la linguistique*. Paris: edsRoudel. 1976. 280 p.

Syrotina E Concept categories expressed in English terms of the biotechnology sphere. *Cogito*, 2022, 14 (1), pp. 174–187.

Syrotina E. Linguocognitive aspect of metaphorization in the English language terminology of biotechnology sphere. *Cogito*, 2021, 12(2), pp. 202–212.

Syrotin A. Multi-Component English Terms of Biotechnology Sphere. *Cogito. Multidisciplinary. Research Journal*. 2017. Vol. 9. No 3. P. 78-86.

Zaid A., Hughes H.G., Porceddu E., Nicholas F., *Glossary of biotechnology and genetic engineering*. Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1999, p. 1-250.

Zaid, A., Hughes, H.G., Porceddu, E., Nicholas, F. *Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture*. FAO Natural Resources Management and Environment Department, 2001.

References

Bahrii, H. (2014). *Komparatyvnyy analiz vzhyvannya anhlomovnykh zapozychen' u suchasnykh zasobakh masovoyi informatsiyi*. [Comparative Analysis of the Use of the English Borrowings in the Modern Media]. Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi. Series: Philology (linguistics). Issue 20. P. 29–33.

Rogach, L. (2019). *Semantic Phenomena Characterizing English Terminology of Biotechnology*. *Modern research on foreign philology*. Issue 17. P. 112-120.

Syrotin, O. S. (2012). Peculiarities of the structure and translation of biotechnological terms. *Bulletin of the Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel. Series "Philological sciences"*. No. 2 (4). P.206-209.

Hoffer, B. L. (2002). *Language Borrowing and Language Diffusion: an Overview*. *Intercultural Communication Studies* XI:4.

Jespersen, O. (1922). *Language: Its Nature, Development and Origin*. London: Allen and Unwin, 448 p.

Kemmer, S. (2016). *Loanwords: Major Periods of Borrowing in the History of English*. Rice University. URL: <http://www.ruf.rice.edu/~kemmer/Words/loanwords.html>

The Free Dictionary by Farlex. URL: <http://www.thefreedictionary.com/>

Gresa, Bujupaj (2021). The tendency of using borrowings among English language students: A case study. *European academic research*. Vol. VIII, Issue 11 / February. P. 6693-6710.

Myshak, E. (2016). Structural and derivational analysis of English biotechnology terminology. *Cogito: Multidisciplinary Research Journal*. No. 4. P. 131–136.

Myshak. E. (2017). The main means of formation of biotechnological terms. *European Journal of Research*. Vol. 3 (3). P. 19-40.

Phelizon. J. H. (1976). *Vocabulaire de la linguistique*. Paris: edsRoudel. 280 p.

Syrotina, E. (2022). Concept categories expressed in English terms of the biotechnology sphere. *Cogito*. 14(1), pp. 174–187.

Syrotina, E. (2021). Linguocognitive aspect of metaphorization in the English language terminology of biotechnology sphere. *Cogito*. 12(2), pp. 202–212.

Syrotin, A. (2017). Multi-Component English Terms of Biotechnology Sphere. *Cogito. Multidisciplinary. Research Journal*. Vol. 9. No 3. P. 78-86.

Zaid, A., Hughes, H.G., Porceddu, E., Nicholas, F., (1999). *Glossary of biotechnology and genetic engineering*. Food and Agriculture Organization of the United Nation. P. 112-115.

Zaid, A., Hughes, H.G., Porceddu, E., Nicholas, F. (2001). *Glossary of Biotechnology for Food and Agriculture*. FAO Natural Resources Management and Environment Department.

Іншомовні запозичення біотехнологічної термінології в англійській мові

Олена СИРОТІНА,

кандидат педагогічних наук,
доцент іноземної філології і перекладу мов і перекладу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4802-4891>

Анотація. У статті розглядається проблема лінгвістичних запозичень в англійській термінології біотехнології. Метою дослідження є аналіз запозичень у біотехнологічній термінології англійської мови та виявлення їх основних джерел, які зумовлені як історичними, так і науковими подіями у розвитку суспільства. Об'єктом дослідження є термінологічні одиниці сучасної англійської мови, пов'язані зі сферою біотехнології, відібрані зі спеціалізованих словників, наукових праць з проблем біотехнології, та інтернет-сайтів, присвячених створенню та виробництву нових модифікованих організмів та продуктів. Стаття спрямована на дослідження етимологічних та лінгвістичних аспектів запозичених термінів, аналіз їх походження та адаптації у сфері біотехнології. Етимологічний аналіз висвітлює джерела, що брали участь як у формуванні, так і у розвитку сучасної біотехнологічної лексики англійської мови. Дослідженням встановлено, що, запозичені термінологічні одиниці англійської термінології галузі біотехнології складаються з греко-латинських, французьких та німецьких запозичень. У статті розглядається вплив класичних мов, зокрема латини та грецької, на формування біотехнологічної термінології. Зазначається, що основними джерелами збагачення біотехнологічної термінології вважаються грецька та латинська мови. Аналіз зосереджений на походженні, еволюції та асиміляції біотехнологічних термінів англійською мовою. Крім того, стаття розглядає вплив цих запозичень на зв'язок між науковими інноваціями та еволюцією мови. Результати дослідження розширюють наше розуміння еволюції біотехнологічної термінології та процесів лінгвістичної адаптації та взаємодії між мовним і науковим середовищами в сучасних біотехнологічних дослідженнях.

Ключові слова: запозичення, біотехнологічна термінологія, термінологічний елемент, класичні мови, мовні джерела.

УДК 811.111:81'25
[http://doi.org/10.31548/philolog14\(4\).2023.04](http://doi.org/10.31548/philolog14(4).2023.04)

Оказіоналізми в мультфільмах студії “Pixar”: лінгвістичні особливості та способи перекладу

Олександр СОДЕЛЬ

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської філології
 Національний університет біоресурсів і природокористування України
 03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
<http://orcid.org/0009-0005-6759-8232>

Анотація. Актуальність теми дослідження визначається, з одного боку, активним розвитком і поширенням жанру мультиплікації у світі та необхідністю якісного українського перекладу англійськомовної мультиплікаційної продукції, з іншого – потребою правильної інтерпретації унікальних лінгвістичних одиниць, які наразі активно використовуються у мультфільмах, що сприяє якості перекладу такої продукції. Мета дослідження полягає у визначенні лінгвістичних особливостей та способів перекладу українською мовою оказіоналізмів, які використовуються в англійськомовних мультфільмах студії “Pixar”. У ході дослідження використано як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, зіставлення, протиставлення), так і методологічний апарат лінгвістики (методи контекстуального, семантичного, компонентного, структурного аналізу), порівняльного мовознавства (зіставний метод) і перекладознавства (трансформаційний аналіз). Проведене дослідження демонструє, що оказіоналізми – це авторські, індивідуально-стилістичні неологізми, що створюються для надання образності художньому тексту. У мультфільмах студії “Pixar” оказіоналізми слугують служачи засобом найменування локацій, груп персонажів і конкретних персонажів, а також явищ, що відсутні у реальному світі, але існують у світі “Pixar”. Основними стратегіями творення оказіоналізмів у мультфільмах студії “Pixar” є метафорологія (мовні ігри, каламбур) та параморфологія (ономастичні утворення, ехо-слова, «зворотний словотвір»). Перекладознавчий аналіз дозволяє зробити висновки про те, що при відтворенні оказіоналізмів, що використовуються у мультфільмах студії “Pixar”, в українському перекладі можливе залучення різнорівневих перекладацьких трансформацій, та необхідність враховувати при перекладі структуру, семантику оказіонального слова, а також як сюжетний, так і візуальний контекст його використання, що вказують перекладачеві на необхідності обрання того чи іншого способу перекладу.

Ключові слова: переклад, перекладознавчий аналіз, оказіоналізм, мультфільми, студія “Pixar”, перекладацькі трансформації, контекст.

Актуальність (Introduction).

Оказіоналізми – це мовленнєві явища, що виникають під впливом контексту для вираження необхідного в цьому контексті значення. Поняття «оказіоналізм» уже увійшло в лінгвістику, будучи предметом досліджень низки досліджень кінця ХХ – початку ХХІ ст., які проводилися насамперед на основі класичної поезії та прози, а також інформаційних текстів у ЗМІ. Однак в останні десятиліття активно розвивається і поширюється жанр мультиплікації, який дає велику кількість зразків для вивчення оказіональних слів.

Актуальність вивчення функціонування оказіоналізмів у сучасній мультиплікації, зокрема, мультфільмах студії “Pixar”, яка створює мультиплікаційну продукцію для людей будь-якої культури та будь-якого віку, обумовлена потребою правильної інтерпретації

унікальних лінгвістичних одиниць, які наразі активно використовуються у мультфільмах студії. Крім того, через популярність англійськомовних проєктів у всьому світі деякі оказіоналізми поширюються і за межами конкретного контексту проєкту, а, оскільки мотиви і засоби утворення оказіоналізмів різні в різних культурах і культурах, вивчення лінгвістичних особливостей та способів перекладу оказіоналізмів, які використовуються в мультфільмах студії “Pixar”, українською мовою, постає актуальною проблемою сучасного мовознавства та перекладознавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Історія вивчення оказіоналізмів нерозривно пов'язана із історією неології. Термін «неологія» в науковий обіг уводять ще на початку ХІХ століття і використовують для

означення сукупності нових слів: у 1801 р. в Парижі вийшла друком лексикографічна праця Л. Мерсьє «Неологія, або словник слів нових, слів, що підлягають оновленню, і слів, узятих у нових значеннях» (“Néologie, ou vocabulaire de mots nouveaux, ou pris dans des acceptions nouvelles”) (Ладоня, 2018: 38). Однак систематичне вивчення неологізмів почалося лише у ХХ столітті. У 1902 році Л. Мід опублікував книгу під назвою «Словотвір: Дослідження останніх неологізмів» (“Word-Coinage: Being an Inquiry into Recent Neologisms”), яка була «дослідженням останніх неологізмів», а також «коротким дослідженням літературного стилю, сленгу та провінціалізмів» (Mead, 2010: 6) та першою книгою, що вивчала неологізми в ХХ столітті. Саме Л. Мід вперше в історії висунув ідею лінгвістичного дослідження нових слів. У 1920 році К. А. Сміт, декан англійського відділу Американського військово-морського інституту, написав книгу під назвою «Нові слова, що самовизначаються» (англ. “New Words Self-defined”) (Smith, 2019), у якій було проілюстровано прикладами 420 нових слів. Це виявилось великим прогресом у дослідженні неологізмів. Серед українців того часу критичні зауваження щодо появи «випадково звідкись вирваних слів», «слів, взятих нізвідки», «незграбних і безглузвих неологізмів – таких, що можуть використовуватися лише тими, хто їх створив», неодноразово висловлював українець Б. Грінченко (Грінченко, 1905: 17–18).

Очевидно, що в часи зародження неології okazionalizm ще не визначався як окреме явище у галузі, оскільки наприкінці ХХ століття вся нова лексика без винятку мала назву неологізмів. Вживання цього терміну з різними модифікаторами («авторські неологізми», «стилістичні неологізми», «мовні неологізми») спостерігається протягом значного періоду часу, також і після появи терміну «okazionalizm» (Власенко, 2018: 29). У західному мовознавстві okazionalizmi почали вивчатися як так звані nonce-words (Термін використовується тому, що таке слово створене “for the nonce”, тобто, на певний час або на один раз, як зазначає Дж. Мюррей, перший редактор

«Оксфордського словника англійської мови» (“Oxford English Dictionary”) (Mattiello, 2017: 25)). Слово *okazionalizm* вперше вжито А. Крістофодіу в 1994 році у праці «Оказіоналізми в поетичних текстах: приклад із праці О. Елітіса (Тюбінгенські внески до лінгвістики)» (“Okkasionalismen in poetischen Texten: Eine Fallstudie am Werk von O. Elytis (Tübinger Beiträge zur Linguistik)”) (Christofidou, 1994). В українському мовознавстві використовується слово okazionalizm (Колоїз, 2012; Федорова, 2019). У ХХ – ХХІ століттях проблеми okazionalizmi лексики не раз ставали предметом досліджень багатьох учених, серед яких можна зазначити праці вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, що аналізували специфіку okazionalizmi лексики, а саме роботи Х. Буссманн (Bussmann, 1996), Ж. В. Колоїз (Колоїз, 2012), Е. Матієлло (Mattiello, 2017) тощо.

Питанням англо-українського перекладу okazionalizmi лексики присвячені праці низки науковців. Зокрема, на матеріалі художньої літератури переклад okazionalizmi вивчали М. О. Кравцова (Kravtsova, 2017), Ю. Г. Федорова (Федорова, 2019), М. Цонинець (Цонинець, 2019), С. Шулік (Shulik, 2018) та інші вітчизняні мовознавці, однак помітним є недостатній ступінь вивченості проблеми, особливо стосовно мультиплікаційної продукції, де перекладач обмежений таймінгом мультфільму та зазвичай не може вдатися до описового перекладу або ж перекладацького коментаря. У мультиплікаційній продукції переклад okazionalizmi повинен легко сприйматися глядачем та не відволікати його від сприйняття сюжету, тому проблема перекладу okazionalizmi у мові мультиплікаційної продукції студії “Pixar” вимагає більш ґрунтовного вивчення.

Мета дослідження (The aim)

полягає у визначенні лінгвістичних особливостей та способів перекладу українською мовою okazionalizmi, які використовуються в англомовних мультфільмах студії “Pixar”.

Методи дослідження (Methods of research). У статті з метою дослідження лінгвістичних особливостей okazionalizmi у мові мультиплікаційної продукції студії “Pixar” та їх відтворення в україномовних

перекладах використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, зіставлення і протиставлення. При вивченні лінгвістичних параметрів okazіоналізмів застосовано методологічний апарат лінгвістики, зокрема, методи контекстуального, семантичного, компонентного, структурного аналізу. Перекладацьке дослідження okazіоналізмів у мультфільмах студії "Pixar" в україномовних перекладах здійснено із залученням методології порівняльного мовознавства, включаючи зіставний аналіз, та перекладознавчого аналізу, зокрема, трансформаційного методу.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and Discussion).

Okazіоналізми, або, як їх ще називають, okazіональні слова, створюються у мові для того, щоб унікально і зрозуміло висловити свої думки, показати всі аспекти людини, речі, предмета чи події, які вони описують, і чітко висловити своє ставлення до них, включаючи почуття мовця. Okazіоналізми створюються, коли можливості мови щодо опису об'єкта зображення не задовольняють мовця (Tukhtasinova et al., 2023: 111).

Okazіоналізми близькі до неологізмів за критерієм новизни. Крім того, як okazіоналізми, так і неологізми спочатку не фіксуються словниками. Тож okazіоналізм варто розглядати як різновид неологізму. Спільним для них є те, що okazіоналізми, як і неологізми, мають новизну. Неологізми, хоч і не увійшли до загальновживаних слів, з часом можуть стати активною одиницею загального мовлення. Okazіоналізми, навпаки, невідомі мовній системі та її законам і не можуть розглядатися як звичайні слова через свою випадковість, одноразовість і часто неузгодженість із законами мови. Системне вивчення okazіоналізмів демонструє підкреслює, що вони мають індивідуальний характер, і головна їх функція – виконання певного стилістичного завдання, оскільки okazіоналізми створюються або застосовуються конкретною особою в процесі творення виходячи з самої ситуації, потреби змісту. Подібно до того, як кожен художник має свій власний стиль, на основі мовного стилю будуються нові слова та формуються нові способи їх

використання (Mardonova, 2022: 123).

Okazіоналізми визначаються як авторські, індивідуально-стилістичні неологізми, що створюються для надання образності художньому тексту. Okazіоналізми «прикріплені» до контексту, мають конкретного автора. Тож okazіоналізми є «складним багатоплановим утворенням, пов'язаним із взаємодією мови та мовлення, важливим засобом створення стилю у системі мови» (Куца, 2022: 163).

Основними ознаками неологізмів як мовних одиниць вважаються приналежність до мови, продуктивність, індивідуальна приналежність, тісний зв'язок із контекстом, унікальність та експресивність. Однак властивість залежності okazіоналізму від контексту не входить до числа суттєвих ознак okazіонального слова. Важливо розуміти також, що okazіоналізми характеризуються невідтворюваністю, функціональною одноразовістю і номінативною факультативністю: okazіональне слово може використовуватися лише один раз у конкретному контексті, і його повторення можна розглядати як повторюваність. У той час, як основна функція звичайних слів – номінативна, основна функція okazіоналізмів – експресивно-образотворча. Лексичний okazіоналізм не стільки номінативний, скільки експресивний, що дозволяє підсилити ефект мовлення і передати його у незвичайній формі (Куца, 2022: 163).

"Pixar Animation Studios" є американським студійним підрозділом The Walt Disney Studios і відома своєю інноваційною та високоякісною анімаційною творчістю. Заснована в 1986 році Е. Кетмулом, А. Рейм та С. Джобсом, студія стала піонером у створенні повнометражних анімаційних фільмів, таких як «Історія іграшок» ("Toy Story"), «В пошуках Немо» ("Finding Nemo"), «Вверх» ("Up"), «Думками навиворіт» ("Inside Out"), «Душа» ("Soul"), «Стихії» ("Elemental") та інші. "Pixar" відома своєю унікальною креативною атмосферою та здатністю створювати історії, які привертають увагу як дітей, так і дорослих. Їхні твори отримали численні нагороди та визнання за високий рівень анімації та емоційну глибину сюжетів.

У творенні okazіональних слів-творів в мультфільмах студії "Pixar" виявляється велика творчість і винахідливість. Ці okazіоналізми виникають для вираження унікальних ситуацій, персонажів та світів, що створені студією. Okazіоналізми мають суттєве значення для розуміння світу студії "Pixar", використовуючись для іменування:

1) локацій, наприклад: *Welcome to Element City. Please have your documents ready for inspection* (Elemental, 2023: 00:02:27–00:02:32), де *Element City* є okazіоналізмом-топонімом, що іменує місто, в якому проживають персонажі-стихії;

2) груп персонажів, наприклад, видів: *"Cantankerous guy..." "Hey, watch it, Sparky!"* (Elemental, 2023: 00:03:24–00:03:28), де *Cantankerous* та *Sparky* – це назви видів, що погано уживаються між собою, відповідно, водних і вогняних стихій;

3) імен персонажів: *That's Fear. He's really good at keeping Riley safe* (Inside Out, 2015: 00:03:07–00:03:10), де *Fear* – ім'я персонажа-емоції, що відповідає за емоцію страху;

4) явищ, що відсутні у реальному світі, але існують у світі "Pixar": *"Does this mean I'm dead?" "Not yet." "Your body's in a holding pattern. It's complicated"* (Soul, 2020: 00:14:13–00:14:18).

До основних стратегій творення okazіоналізмів у продукції для дитячої аудиторії можна віднести такі: 1) метаморфологія, що включає каламбур і мовні ігри; 2) параморфологія, включаючи ехо-слова, контамінацію, «зворотний словотвір» та ономастичні утворення (Poix, 2018: 5). Наведені стратегії творення okazіоналізмів широко представлені у мультфільмах студії "Pixar":

1) метаформологія представлена такими засобами, як:

а) мовні ігри, наприклад: *Okay, first stop is the Excitable Pavilion* (Soul, 2020: 00:15:04–00:15:07), де у словосполученні *Excitable Pavilion* прикметник *excitable* використано у незвичному значенні – не як характеристика чогось з точки зору сприйняття, а як характеристика приміщення з точки зору його призначення;

б) каламбур, наприклад: *"Everything here authentic." "Then I've got to try the kol-nuts." "Kol-nuts, coming up"* (Elemental, 2023: 00:05:45–00:05:49), де *kol-nuts* є каламбуром на основі слів *walnut* та *coal + nut*, що дозволяє ввести цю назву як назву страви, призначеної для вогняних стихій;

2) параморфологія представлена такими засобами, як:

а) ономастичні утворення, наприклад: *I don't want to get too technical, but these are called Core Memories* (Inside Out, 2015: 00:04:51–00:04:54), де *Core Memories* – утворена авторами мультфільму ономастична одиниця на позначення ділянки пам'яті як локації, в якій діють персонажі-емоції, а її значення є зрозумілим із її компонентів, оскільки вони є словами загальноповжитої мови;

б) ехо-слова, наприклад, ім'я одного з персонажів *Bing Bong*: *Who's your friend who likes to play? Bing Bong, Bing Bong!* (Inside Out, 2015: 00:06:06–00:06:10);

в) «зворотний словотвір», коли може відсікатися не лише суфікс чи префікс, а і значимий компонент на основі особливостей змальовуваного світу, наприклад: *"The real artist is my brother, Harold." "I just dabble in watercolors. Or as we like to call them, 'colors'"* (Elemental, 2023: 00:53:59–00:54:07), оскільки назва *watercolors* містить компонент *water*, а для водних стихій вода – невід'ємний компонент життя, тому вони скорочують назву до *colors*, оскільки все без винятку у їх житті і так передбачає наявність води.

Okazіональна лексика належить до групи так званої безеквівалентної лексики, яку доречніше саме «передати», а не перекласти. Переклад передбачає використання прямого відповідника в цільовій мові, а цього неможливо досягти, якщо в етнокulturі, матеріальній чи духовній, в історії носіїв цільової мови немає співвідносного об'єкта, поняття чи явища (Федорова, 2019: 57), а для okazіоналізмів характерна саме така ситуація.

Тому переклад okazіоналізмів вимагає, перш за все, розуміння okazіонального слова та відтворення його мовою перекладу. Перекладаючи okazіоналізми з однієї мови на іншу, перекладач повинен зосередитися на

аналізі його компонентів, а отже, способи перекладу оказіональних одиниць визначаються їх формою. Щоб правильно зрозуміти значення таких оказіональних слів, перекладач повинен бути обізнаним про основні способи словотвору у мові оригіналу та розділяти слова на відповідні складові.

До того ж, сприйняття й адекватне розуміння оказіональних одиниць забезпечує не лише форма такого слова, а й контекст, в якому воно використовується. Контекст є вирішальним для перекладу оказіоналізмів, які окремо від нього можуть бути неоднозначно витлумачені або навіть повністю незрозумілими. Точне тлумачення значень оказіональних мовних одиниць потребує детального аналізу типу контексту, в якому такі одиниці використовуються, і типу словотворчого шаблону для кожного конкретного оказіоналізму (Цонинець, 2019: 106).

Для ілюстрації вказаної позиції розглянемо оказіоналізм *kol-nuts*, що

використовується у мультфільмі «Стихії» (“Elemental”) 2023 року. Аналіз компонентів оказіоналізму дозволяє зрозуміти лише один із цих компонентів – *nut* “горіх”, при цьому очевидно, що оказіоналізм *kol-nuts* за формою нагадує слово *walnut* “волооський горіх”. Подальший аналіз оказіоналізму окремо від контексту не приносить потрібних результатів, а отже, перекладачеві варто звернутися до сюжету мультфільму та візуальної складової.

Зокрема, за сюжетом товари, що іменуються *kol-nuts*, продаються у лавці вогняних стихій, що зветься *The Fireplace*, та є їжею для інших вогняних стихій. Візуальна складова (див. рис. 1) свідчить про те, що такі продукти харчування для вогняних стихій виробляються самими вогняними стихіями шляхом здавлювання і повного спалювання колоди в руках до розміру вугілля.

Рисунок 1. Візуальний контекст використання оказіоналізму *kol-nuts* у мультфільмі «Стихії» (“Elemental”) 2023 року (Elemental, 2023: 00:05:48)

Таким чином, доцільно передбачити, що компонент *kol* – це видозмінена назва слова *coal* “вугілля”, а отже неологізм *kol-nuts* варто розуміти як назву їжі для стихій у формі щойно приготованого вугілля округлої форми, що нагадує горіх.

При перекладі важливо зберегти новизну форми слова, при цьому вказавши на зв'язок назви нової страви з життям і

побутом вогняних стихій, тобто, з вогнем та спалюванням. Тому фрагмент “Everything here authentic.” “Then I’ve got to try the *kol-nuts*.” “*Kol-nuts*, coming up” (Elemental, 2023: 00:05:45–00:05:49) у перекладі відтворено наступним чином: «У нас усе натуральне». «Тоді мені, будь ласка, **згорішки**». «**Згорішки**, ще з димком» (Стихії, 2023: 00:05:45–00:05:49).

В українському перекладі okazіonalіzm *згорішки* є цілком творенням перекладача, тому його звучання є новим для глядача, а отже, останній розуміє новизну лексичної одиниці, при цьому, за її компонентами може визначити її значення, оскільки лексема утворена шляхом контамінації із слів *згоріти* та *горішки*, тобто, передано як форму, так і спосіб приготування страви. Така перекладацька трансформація є цілісним перетворенням okazіonalіzmu при перекладі, оскільки його форма та спосіб творення повністю змінено перекладачем задля збереження семантики і новизни мовної одиниці.

Практична транскрипція дозволяє відтворювати okazіonalіzми, які не мають суттєвого значення для сюжету, а їх існування у мультфільмі зумовлене скоріше прагненням авторів мультфільму показати незвичність змальовуваного світу, наприклад, назва рослини *Vivisteria* у мультфільмі «Стихії» («Elemental») 2023 року. Форма okazіonalіzma *Vivisteria* є незвичайною для сприйняття, однак його семантика є незрозумілою. Єдина інформація, доступна перекладачеві при ізольованому сприйнятті okazіonalіzma *Vivisteria* – це те, що іменований ним об'єкт, скоріше за все, є рослиною, а, судячи з назви, ще й красивою. Можливо, назва квітки походить

від назви японської рослини *wisteria* “гліцинія” або ж від слова *vivid* “жвавий”, однак подальший аналіз мультфільму виключає будь-яку інформацію про походження слова або його зв'язок з реальним світом.

З розповіді головної героїні перекладач може визначити, що *Vivisteria* – це екзотичні квіти у світі Elemental, які здатні рости та виживати в будь-якому середовищі, будь то вода, земля, повітря чи вогонь. Місто стихій є домом для чотирьох підміст кожної з стихій, але в місті є місця, де елементи можуть безпечно змішуватися та взаємодіяти, зокрема спеціальна оранжерея, де і зберігалася дерево квітів, що іменується *Vivisteria*.

Аналіз візуальної складової мультфільму (див. рис. 2), представленої в мультфільмі значно пізніше, свідчить про те, що рослина, іменована *Vivisteria*, характеризується яскравими загостреними червоними пелюстками, фіолетовими та рожевими меншими пелюстками, а також жовто-помаранчевою серцевиною у формі зірки, тож її потенційна схожість із реальною рослиною *wisteria* виключена. Відповідно, візуальна складова прямо не підтверджує і зв'язку лексеми із словом *vivid*, хоча і можна зробити припущення, що рослина квітне якимось особливо жваво.

Рисунок 2. Візуальний контекст використання okazіonalіzma *Vivisteria* у мультфільмі «Стихії» («Elemental») 2023 року (Elemental, 2023: 01:09:11)

Саме переважання форми над семантикою okazіonalіzma дозволяє застосувати при її відтворенні в українському дубляжі практичної

транскрипції: *When I was a kid, my dad took me there because they had a **Vivisteria** tree. I'd always wanted to see one. It's the only flower that can thrive in any environment. Fire*

included (Elemental, 2023: 00:34:38–00:34:53) – *Коли я була мала, тато пові мені подивитися на дерево **вівістерії**. Я завжди мріяла його побачити. Воно єдине може квітнути в будь-якому середовищі. Навіть у вогні* (Стихії, 2023: 00:34:38–00:34:53). Тож відтворення okazіonalіzmu *Vivisteria* як *вівістерія* дозволяє зберегти незвичність звучання назви, що відповідає незвичайній красі та особливим якостям квітки. При цьому, окрім самої краси назви, глядачеві для розуміння сюжету не потрібне розуміння її семантики, тому застосування практичної транскрипції в цьому випадку дозволяє забезпечити рівноцінний комунікативний ефект.

Однак не всі okazіonalіzmi створюють труднощі для перекладача. У деяких випадках їх семантика є достатньо прозорою для їх передачі при перекладі шляхом застосування лексико-семантичних перекладацьких трансформацій. Розглянемо на прикладі

оказіоналізму *the Great Beyond*, що використовується у мультфільмі «Душа» (“Soul”) 2020 року. Складовими okazіonalіzmu є лексичні одиниці *great* “великий”, “чудовий” та *beyond* “по той бік”, а отже, ще з форми okazіonalіzmu одиниці перекладач може здогадатися, що okazіonalіzmu іменує певне явище у житті після смерті.

Це припущення підтверджується і самим сюжетом мультфільму. Відповідно до загального контексту, okazіonalіzmu *the Great Beyond* іменує інший світ, до якого потрапляють душі людей після смерті, аналог Раю.

До того ж, аналіз візуального контексту також свідчить про зв'язок okazіonalіzmu із потойбіччям (див. рис. 3). Ще на початку мультфільму персонаж потрапляє у незвичне місце, в якому всі душі рухаються в один бік, із темряви на світло, в чому очевидно проглядаються шлях душі до раю після смерті.

Рисунок 3. Візуальний контекст використання okazіonalіzmu *the Great Beyond* у мультфільмі «Душа» (“Soul”) 2020 року (Soul, 2020: 00:10:12)

Відповідно, семантика okazіonalіzmu є повністю зрозумілою, а його головною стилістичною рисою є його використання як власної назви, хоча в реальному житті словосполучення *the Great Beyond* може сприйматися, скоріше, як евфемізм. Тому його відтворення при перекладі передбачає використання відповідного евфемізму, що повністю передаватиме його значення у культурі мови перекладу: “*The count hasn’t been off in centuries.*”

“*151,000 souls go into the Great Beyond every day*” (Soul, 2020: 00:17:19–00:17:24) – «У нас не було накладок кілька століть». «Сто п’ятдесят одна тисяча душ ідуть у **Кращий світ** щодоби» (Душа, 2020: 00:17:19–00:17:24). Як простежуються із компонентів okazіonalіzmu в оригіналі та перекладі, okazіonalіzmu відтворено в українському перекладі мультфільму із застосуванням диференціації *great* “великий”, “чудовий” – *кращий* та

© О. Содель

сміслового розвитку (модуляції) *beyond* «по той бік» – *swim*, оскільки йдеться саме про світ «по той бік» життя.

Аналізований матеріал демонструє і можливості застосування калькування при відтворенні okazіonalіzmів у мультфільмах студії «Pixar» як найпростішого способу перекладу повністю семантично прозорих мовних одиниць. Наприклад, це стосується okazіonalіzmu *Family Island* у мультфільмі «Думками навиворіт» («Inside Out») 2015 року. Обидва компоненти okazіonalіzmu є однозначними лексичними одиницями *family* «родина» та *island* «острів», що

виключає будь-яку варіативність тлумачення okazіonalіzmu.

Відсутність варіативності тлумачення okazіonalіzmu підтверджує і загальний контекст мультфільму, в якому головні риси особистості людини представлені як «острови», які живлять цю особистість, і відключення яких від свідомості призводить до втрати певної риси характеру.

Відповідно, і візуальна складова мультфільму представляє okazіonalіzm *Family Island* дійсно як фізично існуючий острів (див. рис. 4).

Рисунок 4. Візуальний контекст використання okazіonalіzmu *Family Island* у мультфільмі «Думками навиворіт» («Inside Out») 2015 року (Inside Out, 2015: 00:05:46)

Аналіз структури, семантики та контекстів використання okazіonalіzmu *Family Island* у мультфільмі дозволяє передати його покомпонентно як *Сім'я-Острів* (*family* – *сім'я*, *island-острів*), утворивши okazіonalіzmu номінацію в українській мові: *And of course, Family Island is amazing. The point is, the Islands of Personality are what make Riley... Riley!* (Inside Out, 2015: 00:05:45–00:05:48) – *І, звісно ж, Сім'я-Острів надзвичайний. Коротше, саме ці острови особистості роблять Райлі... Райлі!* (Думками навиворіт, 2015: 00:05:45–00:05:48). Варто також зазначити, що можливим був і варіант перекладу *Острів Сім'ї*, однак автори дубляжу, очевидно, прагнули до незвичності звучання і при цьому

однотипної структури назв усіх «островів особистості» (пор. *Дуркуй-Острів*, *Хокей-Острів*, *Дружба-Острів*, *Чесно-Острів*).

Висновки і перспективи (Conclusions and perspectives).

Okazіonalіzmi – це авторські, індивідуально-стилістичні неологізми, що створюються для надання образності художньому тексту. Основними ознаками неологізмів як мовних одиниць вважаються приналежність до мови, продуктивність, індивідуальна приналежність, тісний зв'язок із контекстом, унікальність та експресивність. Okazіonalіzmi відрізняються від звичайних слів за кількома суттєвими рисами. Їх не відтворюваність, функціональна одноразовість і номінативна факультативність визначають їх призначення для конкретного

контексту та створення емоційного й образотворчого ефекту. Важливо розуміти, що, на відміну від звичайних слів, основна функція okazіоналізмів полягає в експресивно-образотворчому виразі, а не просто у номінації понять.

Студія "Pixar" відома своєю особливою атмосферою творчості і здатністю створювати історії, які привертають увагу як зовсім юних глядачів, так і дорослих. Їхні твори визнані численними нагородами за високий рівень анімації і емоційну глибину сюжетів. У мультфільмах студії "Pixar" okazіоналізми слугують для зображення особливих ситуацій, персонажів і світів, створених студією. Okazіоналізми грають ключову роль у визначенні світу "Pixar", служачи засобом найменування локацій, груп персонажів і конкретних персонажів, а також явищ, що відсутні у реальному світі, але існують у світі "Pixar". Словотворчість авторів студії "Pixar" відповідає загальним тенденціям створення okazіоналізмів у художній продукції для дітей. Основними стратегіями творення okazіоналізмів у мультфільмах студії "Pixar" є метаформологія (мовні ігри, каламбур) та параморфологія (ономастичні утворення, ехо-слова, «зворотний словотвір»).

Проведене дослідження демонструє, що при відтворенні okazіоналізмів у перекладі мультфільмів студії "Pixar" можливе використання різних способів перекладу, втілених перекладацькими трансформаціями. Однак загальна тенденція полягає у необхідності при перекладі враховувати структуру, семантику okazіонального слова, а також

як сюжетний, так і візуальний контекст його використання, що вказують перекладачеві на необхідності обрання того чи іншого способу перекладу. Зокрема, використання сюжетного і візуального контексту уможлиблює декодування компонентів okazіоналізмів, заснованих на мовній грі, у результаті чого перекладач перетворює okazіоналізм, зберігаючи при цьому його семантику і новизну. Якщо ж значення okazіоналізму не є принциповим для передачі контексту твору, а його головна функція – прикрашання змальовуваного світу, можливе використання практичної транскрипції як засобу збереження незвичного звучання такої одиниці. Okazіоналізми, що утворені на основі загальноновживаних слів та мають прозору семантику, можуть залежно від контексту використання передаватися за допомогою калькування або лексико-семантичних перекладацьких трансформацій.

Проведене дослідження також демонструє широкі перспективи для подальших розвідок. Зокрема, перспективним напрямом дослідження постає вивчення структурно-семантичних параметрів okazіоналізмів, що використовуються у кіно- та мультиплікаційній продукції різних жанрів. Особливої уваги також, на думку автора, потребує подальше дослідження способів перекладу неологізмів, що використовуються в сучасній англійській мультиплікації, українською мовою, включаючи виділення стратегій перекладу, а також когнітивних механізмів, що задіюються під час такого перекладу.

Список використаної літератури

Власенко І. В. Типи okazіоналізмів в жанрі фентезі (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов): дис. на здоб. наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Чорноморський національний університет імені Петра Могили; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2018. 259 с.
Грінченко Б. Огляд української лексики. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1905. № 66. С. 1–30.

Думками навиворіт. Реж. П. Доктер, прод. Дж. Рівера / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; дубльовано студією «Le Doyen» на замовлення «Disney Character Voices International», 2015. 95 хв.

Душа. Реж. П. Доктер, прод. М. Муррай / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; дубльовано студією «Le Doyen» на замовлення компанії «Disney Character Voices International», 2020. 101 хв.

Колоїз Ж. В. Okazіоналізми в лексиці. *Філологічні студії*. 2012. № 6. С. 97–114.

Куца В. Особливості okazionalizmів у сучасній англійській мові: перекладацький аспект (на матеріалі роману Д. Мітчелла «Black Swan Green»). *Молодий вчений*. 2022. № 1 (101). С. 162–165. DOI: 10.32839/2304-5809/2022-1-101-34.

Ладоня К. О. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 36. Т. 1. С. 38–40.

Стихії. Реж. П. Сон, прод. Д. Рім / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; дубльовано студією «Le Doyen» на замовлення компанії «Disney Character Voices International», 2023. 109 хв.

Федорова Ю. Г. Перекладацькі техніки передачі okazionalnoї лексики у творах «Harry Potter and the Order of the Phoenix», «Harry Potter and the Deathly Hallows» Дж. К. Роулінг. *Закарпатський філологічний студії*. 2019. № 7. Т. 2. С. 56–61.

Цонинець М. The Peculiarities of Translating Occasionalisms (On the Material of the Novels “The Time Traveler’s Wife” by Audrey Niffenegger and “Divergent” by Veronica Roth). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2019. № 1 (41). С. 106–111. DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).106-111.

Bussmann H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics. Ed. by K. Kazzazi, G. Trauth. London and New York: Routledge, 1996. 560 p.

Christofidou A. Okkasionalismen in poetischen Texten: Eine Fallstudie am Werk von O. Elytis (Tübinger Beiträge zur Linguistik). Berlin: G. Narr, 1994. 157 p.

Elemental. Dir. P. Sohn, prod. D. Ream / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, 2023. 109 min.

Inside Out. Dir. P. Docter, prod. J. Rivera / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, 2015. 95 min.

Kravtsova M. O. Nonce words in the Ukrainian translation of the Shakespearean tragedy “King Lear” by Vasyl Barka. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. № 9. Т. 3. С. 63–69.

Mardonova S. Occasionalism and individual speech neologism. *Novateur Publications*. 2022. Vol. 8. Is. 5. P. 123–125.

Mattiello E. Analogy in Word-formation: a Study of English Neologisms and Occasionalisms. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton, 2017. 260 p. DOI: 10.1515/9783110551419.

Mead L. Word-Coinage: Being an Inquiry into Recent Neologisms (1902). Whitefish: Kessinger Publishing, 2010. 296 p.

Poix C. Neology in children’s literature: A typology of occasionalisms. *Lexis*. 2018. Vol. 12. P. 1–23. DOI: 10.4000/lexis.2111.

Shulik S. Translation of occasional innovations in English literary discourse. *Філологічні трактати*. 2018. № 10 (3). С. 43–48. DOI: 10.21272/Ftrk.2018.10(3)-07.

Smith C. A. New Words Self-Defined. St Albans: Wentworth Press, 2019. 222 p.

Soul. Dir. P. Docter, prod. D. Murray / Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios, 2020. 101 min.

Tukhtasinova O., Rahmatullayeva D., Karimova S., Mamajonova M. Characteristics of Occasional Words. *Journal of Positive School Psychology*. 2023. Vol. 7. No. 5. P. 111–119.

References

Vlasenko, I. V. (2018). *Типи okazionalizmів в жанрі фентези (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов): дис. канд. філол. наук: 10.02.15* [Types of Nonce-Words in Fantasy Genre (based on the English, German, Ukrainian and Russian languages): PhD Thesis]. Odesa, Petro Mohyla Black Sea State University, K. D. Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University.

Hrinchenko, B. (1905). *Ohliad ukrainskoi leksykohrafii* [Review of Ukrainian lexicography]. In *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka* [Notes of the Shevchenko Scientific Society], 66, 1-30.

Dumkamy navyvorit [Inside Out] (2015). Dir. P. Docter, prod. J. Rivera. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; dubbed at the studio Le Doyen on order of Disney Character Voices International.

Dusha [Soul] (2020). Dir. P. Docter, prod. D. Murray. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; dubbed at the studio Le Doyen on order of Disney Character Voices International.

Koloiiz, Zh. V. (2012). *Okazionalizmy v leksykohrafii* [Occasionalisms in

lexicography]. In *Filolohichni studii* [Philological Studies], 6, 97-114.

Kutsa, V. (2022). *Osoblyvosti okazionalizmu u suchasni anhliskii movi: perekladatskyi aspekt (na materialy romanu D. Mitchella "Black Swan Green")* [Peculiarities of occasionalisms in modern English: translation aspect (on the material of the novel "Black Swan Green" by D. Mitchell)]. In *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], 1 (101), 162-165. DOI: 10.32839/2304-5809/2022-1-101-34.

Ladonia, K. O. (2018). *Neolohizmy v ukrainskii movi: sutnist, vyznachennia, pryntsyipy klasyfikatsii ta funktsionuvannia* [Neologisms in the Ukrainian language: essence, definition, principles of classification and functioning]. In *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiia* [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology], 36 (1), 38-40.

Stykhii [Elemental] (2023). Dir. P. Sohn, prod. D. Ream. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios; dubbed at the studio Le Doyen on order of Disney Character Voices International.

Fedorova, Yu. H. (2019). *Perekladatski tekhniki peredachi okazionalnoi leksyky u tvorakh "Harry Potter and the Order of the Phoenix", "Harry Potter and the Deathly Hallows"* *Dzh. K. Rouling* [Translation technics of occasional lexics in "Harry Potter and the Order of the Phoenix", "Harry Potter and the Deathly Hallows" by Joanne K. Rowling]. In *Zakarpatski filolohichni studii* [Transcarpathian Philological Studies], 7 (2), 56-61.

Tsonynets, M. (2019). The Peculiarities of Translating Occasionalisms (On the Material of the Novels "The Time Traveler's Wife" by Audrey Niffenegger and "Divergent" by Veronica Roth). In *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Filolohiia* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology], 1 (41), 106-111. DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).106-111.

Bussmann, H. (1996). Routledge Dictionary of Language and Linguistics. Ed. by K. Kazzazi, G. Trauth. London and New York, Routledge.

Christofidou, A. (1994). Okkasionalismen in poetischen Texten: Eine Fallstudie am Werk von O. Elytis (Tübinger Beiträge zur Linguistik). Berlin, G. Narr.

Elemental (2023). Dir. P. Sohn, prod. D. Ream. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios.

Inside Out (2015). Dir. P. Docter, prod. J. Rivera. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios.

Kravtsova, M. O. (2017). Nonce words in the Ukrainian translation of the Shakespearean tragedy "King Lear" by Vasyl Barka. In *Odeskyi linhvistychnyi visnyk* [Odesa Linguistic Bulletin], 9 (3), 63-69.

Mardonova, S. (2022). Occasionalism and individual speech neologism. In *Novateur Publications*, 8 (5), 123-125.

Mattiello, E. (2017). Analogy in Word-formation: a Study of English Neologisms and Occasionalisms. Berlin/Boston, De Gruyter Mouton. DOI: 10.1515/9783110551419.

Mead, L. (2010). Word-Coinage: Being an Inquiry into Recent Neologisms (1902). Whitefish, Kessinger Publishing.

Poix, C. (2018). Neology in children's literature: A typology of occasionalisms. In *Lexis*, 12, 1-23. DOI: 10.4000/lexis.2111.

Shulik, S. (2018). Translation of occasional innovations in English literary discourse. In *Filolohichni traktaty* [Philological treatises], 10 (3), 43-48. DOI: 10.21272/Ftrk.2018.10(3)-07.

Smith, C. A. (2019). New Words Self-Defined. St Albans, Wentworth Press.

Soul (2020). Dir. P. Docter, prod. D. Murray. Walt Disney Pictures, Pixar Animation Studios.

Tukhtasinova, O., Rahmatullayeva, D., Karimova, S., Mamajonova, M. (2023). Characteristics of Occasional Words. In *Journal of Positive School Psychology*, 7 (5), 111-119

Occasionalisms in Pixar Studio Cartoons: Linguistic Features and Ways of Translation

Oleksandr SODEL

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at the Department of English Philology
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<http://orcid.org/0009-0005-6759-8232>

Abstract. The relevance of the research topic is determined, on the one hand, by the active

development and spread of the cartoon genre in the world and the need for high-quality Ukrainian translation of English-language animation products, on the other hand, by the need for the correct interpretation of unique linguistic units that are currently actively used in cartoons, which contributes to the quality of the translation of such products. The aim of the research is to determine the linguistic features and ways of translating occasionalisms used in English-language cartoons of the Pixar studio into Ukrainian. In the course of the research, both general scientific methods (analysis, synthesis, comparison, contrasting) and the methodological apparatus of linguistics (methods of contextual, semantic, component, structural analysis), comparative linguistics (comparative method) and translation studies (transformational analysis) were applied. The conducted research demonstrates that occasionalisms are authorial, individual stylistic neologisms created to give imagery to an artistic text. In Pixar Studio cartoons, occasionalisms serve as a means of naming locations, groups of characters and individual characters, as well as phenomena that do not exist in the real world but exist in the world of Pixar. The main strategies for creating occasionalisms in Pixar cartoons are metamorphology (language games, puns) and paramorphology (onomastic formations, echo words, back-formation). Translational analysis allows to conclude that, when rendering occasionalisms in Pixar cartoons in the Ukrainian translation, it is possible to involve different levels of translation transformations, and the need to take into account the structure and semantics of the occasional word, as well as both plot and visual contexts of its use, which indicate to the translator the need to choose one or another way of translation.

Keywords: translation, translation analysis, occasionalism, cartoon, Pixar Studio, translation transformations, context.

Linguocognitive Approach to Extracting Terms from a Corpus of Veterinary Texts

Yurii ROZHKOVA

PhD in Philology,

Associate professor at the Foreign Philology and Translation Department,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-6830-9130>

Abstract. This research delves into the intricate landscape of computational linguistics with a focused exploration of term identification challenges within the domain of veterinary medicine. A comprehensive analysis was conducted, balancing the difficulties associated with the automated extraction of single-word terms and the structured patterns observed in two-word terms within veterinary dictionaries and scientific literature.

The study commenced with a meticulous manual identification of 462 single-word terms, emphasizing the inherent challenges in automating the extraction of terms characterized by linguistic diversity and potential ambiguity. Simultaneously, the investigation of two-word terms unveiled structured patterns, particularly in dictionaries, offering contrasting simplicity for identification through conventional frequency-based methods.

The chosen text type, a veterinary dictionary, revealed its own intricacies with a standardized template governing entry construction. The revelation that only 59% of terms find placement in the title section underscored the need for adaptive extraction methods attuned to the varied distribution of terms within dictionary structures. Scientific texts further complicated the term identification landscape by showcasing varying term frequencies, prompting a critical evaluation of standard lexeme selection methods.

Building on these insights, the research proposes strategies for refining automated term identification processes. This includes leveraging advanced natural language processing techniques for single-word terms and advocating for adaptive extraction methods for dictionaries, while also proposing a hybrid approach for scientific texts.

The interdisciplinary nature of the research is underscored by the recognition of collaboration between linguists, computational scientists, and domain experts as crucial for developing sophisticated models and ontologies that accurately capture the unique linguistic nuances of veterinary medicine.

As the digital landscape evolves, this research not only contributes to the advancement of computational linguistic methodologies but also envisions the creation of terminological resources reflecting the dynamic nature of language within the veterinary domain. Through a comprehensive exploration of challenges and opportunities, this research aspires to pave the way for more accurate and adaptable automated systems, offering implications for the broader field of computational linguistics.

Key words: corpus, corpus analysis, frequency analysis, veterinary terminology, cognitive science.

Introduction. In computational linguistics, the accurate identification and extraction of domain-specific terminology pose intricate challenges that demand nuanced solutions. This research delves into the complexities associated with term identification, with a particular focus on the distinctive features of veterinary medicine texts. The preliminary analysis, undertaken through the lens of a comprehensive examination of a veterinary dictionary and scientific literature, has unearthed intriguing dynamics governing the distribution and frequency of terms.

The impetus for this investigation stems from the dual nature of term identification challenges. On one hand, the

manual identification of 462 single-word terms serves as a quality control measure, emphasizing the difficulties inherent in automatically extracting terms of this nature. Single-word terms, owing to their linguistic diversity and potential for ambiguity, require sophisticated natural language processing techniques for accurate identification. On the other hand, the exploration of two-word terms in the context of dictionaries and scientific texts uncovers structured patterns that offer contrasting simplicity for identification.

The chosen text type, a veterinary dictionary, introduces its own set of peculiarities. A uniform template governs the construction of dictionary entries, comprising a title and a definition, often incorporating

hyperonyms and additional information. However, the revelation that only 59% of terms find their place in the title section underscores the need for adaptive extraction methods that accommodate the varied distribution of terms within dictionary structures.

Scientific texts further compound the challenges, showcasing scenarios where certain terms exhibit high-frequency occurrences, while others remain sporadic. This dynamic nature prompts a critical evaluation of standard methods for selecting lexemes, such as TF-IDF and LDA, raising questions about their efficacy in capturing the nuanced frequencies inherent in scientific language.

Beyond the technical intricacies, the research recognizes the interdisciplinary nature of the endeavor. Collaboration between linguists, computational scientists, and domain experts is envisioned as crucial for creating sophisticated models and ontologies that capture the unique linguistic nuances of veterinary medicine.

As the digital landscape continues to evolve, this research is poised to contribute not only to the advancement of computational linguistic methodologies but also to the creation of terminological resources that reflect the dynamic nature of language within the veterinary domain. Through a comprehensive exploration of challenges and opportunities, this research aspires to pave the way for more accurate and adaptable automated systems in the field of veterinary medicine and beyond.

Literature review. Internationally renowned figures in the field of corpus linguistics, such as Baker M. (Baker, 2015, 2019) and Biber D., (Biber, 2018, 2012) have laid the groundwork for understanding language structures and the application of corpora in linguistic analysis. Notable Ukrainian linguists like Zhabotynska S. (Zhabotynska, 2014) and Perkhach R. (Perkhach, 2015, 2017) explored corpus linguistics within the context of Ukrainian languages.

Researchers in veterinary terminology, including Rozhkov Yu. And Syrotin O. have addressed challenges in defining and standardizing veterinary terms (Rozhkov, Syrotin, 2021). Pioneers in megacorpora research, such as Oostdijk N. (Oostdijk, 2010,

2021) and Bowker L., (Bowker, 2016) have significantly advanced our understanding of language use. By synthesizing insights from these internationally renowned linguists and Ukrainian scientists, this study **aims to** establish a comprehensive theoretical framework. It endeavors to contribute to a nuanced understanding of veterinary medical terminology in both the global and local contexts, integrating the perspectives of corpus linguistics, veterinary medicine, and language education.

Results and discussion. If you use the advantages of the knowledge base in terms of storing and presenting information about the terms of the subject area and take into account the linguistic characteristics of the terms, their interpretation and examples of use, then you can create a fundamental contextual dictionary of the subject area. The main purpose of such a dictionary is a comprehensive presentation of the semantics of the term in an indirect way, for example, by providing an answer to an information request about the term with a sufficient number of generalized examples – contexts of the use of this term. It is characterized by the high complexity of defining basic concepts and selecting equivalents for foreign language terms. In such cases, the only way to present a term in a dictionary is to define it by demonstrating it in different contexts (Gonzales, 2022: 65-66).

The advantage of the contextual method of defining a term is, on the one hand, a visual illustration of the functioning of the term in the text, and on the other hand, a reflection of its semantic connections with other terms of the given subject area. Thus, the property of systematic terminology is most productively used in the contextual dictionary. From a methodological point of view, the advantage of the contextual dictionary in comparison with other lexicographic sources focused on a systematic approach when displaying terminology is that, using the ideology of the knowledge base in terms of information storage and presentation, the contextual dictionary supplies the participant of the analytical-synthetic process (for example, the translator) with model texts that can be used both for understanding the input text (original) and for generating the output text (translation) (Wiebe, 2010: 60-61).

In the theoretical sense, the context dictionary, in terms of the ideology of its organizational structure and actual content, is fully consistent with the ideology of the processes of perception, information storage, thinking and representation of linguistic forms of communication, which are oriented to the theoretical principles of building knowledge bases, since most often the source of these theoretical principles is the fact that that a person, learning a new situation, chooses from his memory some known image (called a frame in the theory of thinking), and then, preserving and combining these situations by changing the recognizable details, creates a new image (frame) suitable for understanding the new situation and assimilation of specific new knowledge (Zhabotynska, 2015: 81-82).

Just as a frame in the structure of a knowledge base serves to represent a stereotypical situation, so a generalized example in a contextual dictionary can be used to present one and generate another stereotypical text. In such a case, if a generalized example is given in parallel in two or more languages in a contextual dictionary, it becomes a particularly useful model suitable for such an analytical-synthetic process as translation, since the version in one language can be used to understand the meaning (of the original). and the version in another language – for text generation (translation) (Geeraerts, 2011: 587-588).

A number of linguistic problems have been solved thanks to the ideas of machine translation. The view of language as a code became the reason for applying the method of statistical research of texts for the purpose of identifying certain linguistic regularities in them. According to Biber D. (Biber, 2012: 115), it was at this time that the main provisions of the distributive theory were formulated, the main principle of which was the study of the textual behavior of language elements for their further comprehensive characterization. The distributional technique, combined on the basis of statistical techniques, greatly stimulated the formation of theoretical linguistics, in which modeling implemented for the first time (Biber, 2012: 58).

Such a technique involves the study of fairly large arrays of source texts to obtain reliable data. According to Zhukovska V., the

study of distribution allows: a) to determine the model of meaning, that is, the composition of the main components that together form the meaning of a given lexical unit; b) establish a model of connectivity of this lexical unit with other lexical units; c) define the formal structure of the lexical unit. At one time, the distributional-statistical approach played a major role not only in research on machine translation, but also in theoretical linguistics, allowing building distributional-statistical models of language styles. At the level of meaningful understanding, the distribution of a language element is its occurrence in certain contexts, a set of language elements and text units adjacent to it (Zhukovska, 2013: 50-51).

At the same time, the depth of the context can be set based on the possibilities of the research. The development of corpus linguistics and the growing attention to statistical methods of processing language material in recent years have led to the development of a number of methods that are associated with the use of parallel or close texts in different languages. These techniques and methods, mainly based on statistics and mathematical linguistics (information theory, theory of algorithms, etc.), allow obtaining objective data on the composition, structure and functioning of language units (Oostdijk, 2021: 97).

It cannot be said that these techniques themselves are something completely new. Thus, statistical research in linguistics has a rather long history and is particularly characteristic of the 1950s of the XX century, when computers first appeared and the possibility of using them to solve linguistic problems. Research tools such as frequency dictionaries, concordances, etc. have also been known for quite some time (Bowker, 2016: 35).

In the dynamic intersection of linguistics and computational science, corpus linguistics has emerged as a transformative field, revolutionizing the analysis of language through the systematic examination of extensive text collections. This article navigates the intricate terrain where corpus linguistics converges with the nuanced process of term retrieval, unraveling the methodologies, challenges, and transformative implications for linguistic analysis. As we delve into the symbiotic

relationship between these realms, we illuminate the profound impact on our understanding of language evolution, educational practices, and specialized research. The following exploration takes us through the key components, methodologies, and ethical considerations, painting a comprehensive portrait of the pivotal role that corpus linguistics and term retrieval play in advancing linguistic inquiry (Perkhach, 2017: 71-72).

Unveiling Insights in Linguistic Analysis
Corpus linguistics, a multidisciplinary field at the intersection of linguistics and computer science, has revolutionized the study of language by providing researchers with powerful tools to analyze vast collections of texts systematically. At the heart of corpus linguistics lies the corpus – a structured and extensive assemblage of written or spoken language samples. This discussion delves into the symbiotic relationship between corpus linguistics and the intricate process of term retrieval, shedding light on the methodologies, challenges, and transformative implications for linguistic analysis (Gonzales, 2022: 65-66).

Corpus linguistics leverages the compilation of diverse text sources, ranging from literature and newspapers to academic journals and social media. This composition ensures a representative snapshot of language use in various contexts, enabling researchers to uncover patterns and trends. Before delving into analysis, corpus linguists employ preprocessing techniques like tokenization, stemming, and removal of stop words to refine raw text data. These steps are vital for transforming unstructured text into analyzable units, facilitating subsequent linguistic investigations.

Concordance analysis is a cornerstone of corpus linguistics, enabling the examination of word occurrences in context. By presenting words in their original contexts, concordances empower researchers to discern semantic nuances and linguistic patterns. **Frequency-based methods:** Term frequency (TF) and document frequency (DF) are fundamental measures used in corpus linguistics. TF-IDF, a widely adopted approach, combines these metrics to identify the significance of terms within a corpus. This method underpins various linguistic analyses, including term retrieval. **Term Retrieval:**

Unraveling Language Specifics
Contextual understanding through part-of-speech tagging: Part-of-speech tagging enhances the accuracy of term retrieval by providing contextual information about the roles words play in sentences. This is particularly crucial in languages with intricate grammatical structures and multiple word meanings (Oostdijk, 2010: 12-14).

In languages where word relationships influence meaning, dependency parsing becomes invaluable. This technique explores the syntactic dependencies between words, contributing to a more nuanced understanding of term relationships within a corpus. Machine learning techniques, such as supervised and unsupervised learning, have found applications in term retrieval. These algorithms, when trained on relevant data, can identify patterns and relationships, offering a complementary approach to traditional frequency-based methods. **Challenges in domain-specific corpora:** While generic corpora provide a broad overview of language use, domain-specific corpora, such as those in veterinary medicine or legal discourse, pose unique challenges (Bowker, 2016: 31-32).

Domain-specific terminology, abbreviations, and context-dependent meanings require tailored approaches for effective term retrieval. **Ethical considerations:** The use of corpora, especially when sourced from sensitive domains, demands ethical considerations. Respecting privacy, obtaining consent, and ensuring data anonymization are essential tenets in conducting ethical linguistic research. **Transformative Implications:**
Advancing Linguistic Inquiry
Insights into language evolution: Corpus linguistics, coupled with term retrieval, facilitates the tracking of language evolution over time (Baker, 2019: 165).

By analyzing diachronic corpora, researchers gain insights into shifting language patterns, semantic drift, and the emergence of new terms. **Informing language teaching:** Corpora aid language educators by providing authentic examples of language use. Term retrieval allows the identification of key vocabulary, enabling educators to tailor language instruction to real-world linguistic contexts. **Facilitating specialized research:** For researchers in specialized fields, such as

medical or legal experts, corpus linguistics supports the identification and analysis of domain-specific terminology.

This, in turn, contributes to advancements in specialized knowledge and terminology standardization. In conclusion, the symbiosis between corpus linguistics and term retrieval unveils a rich landscape of linguistic analysis. From unraveling language intricacies to informing educational practices and advancing specialized research, the transformative implications underscore the indispensable role of these methodologies in our evolving understanding of language. As technology advances and linguistic inquiries become more sophisticated, the synergy between corpus linguistics and term retrieval promises to be at the forefront of linguistic research.

The methodological framework employed for term retrieval from the corpus of veterinary texts is a critical cornerstone, significantly shaping the accuracy and relevance of the identified terms. This extensive discussion encompasses the intricacies, challenges, and far-reaching implications of the chosen approach, dissecting key considerations involved in the process (Abraham-Barna, 2011: 87-88).

The bedrock of effective term retrieval lies in the meticulous selection and composition of the veterinary texts corpus. The corpus's pivotal role in ensuring a representative array of diverse subfields within veterinary medicine cannot be overstated. A comprehensive corpus, spanning clinical reports, research articles, and specialized veterinary literature, not only enriches the depth and breadth of the identified terms but also enhances the robustness of subsequent analyses. However, it is essential to acknowledge and address potential biases introduced by the corpus composition, such as the inadvertent overrepresentation of certain subfields, to ensure a nuanced interpretation of results. The preprocessing stage is pivotal, involving techniques like tokenization, stemming, and stop-word removal to refine raw text data for subsequent term extraction. Decisions made during preprocessing profoundly impact the granularity of identified terms and the subsequent analysis. Striking the right balance between preserving the specificity of terms and minimizing noise requires a

judicious approach, as overly aggressive preprocessing may inadvertently result in the loss of crucial information (Oostdijk, 2010: 201).

Incorporating part-of-speech tagging and dependency parsing is instrumental for contextual understanding, particularly concerning single-word terms. These techniques significantly contribute to disambiguating term meanings within diverse contexts, thereby enhancing the precision of term identification. Nevertheless, the inherent intricacies of veterinary language, characterized by domain-specific jargon and abbreviations, may introduce challenges that need to be systematically addressed to prevent misinterpretations (Zhukovska, 2013: 116).

Frequency-based methods, exemplified by Term Frequency-Inverse Document Frequency (TF-IDF), stand as standard practices in term extraction processes. A key focal point for discussion revolves around the suitability of these methods for the veterinary domain. The varying frequencies of terms within different subfields, as illuminated in the preliminary analysis, necessitate a nuanced approach. Potential adjustments to weighting mechanisms or the incorporation of domain-specific metrics may be warranted to accurately capture the significance of terms in their respective contexts (Baker, 2015: 231-232).

The potential enhancement of the methodology through the incorporation of domain-specific lexicons and ontologies emerges as a promising avenue. Developing specialized resources tailored to veterinary terminology could significantly bolster the accuracy of term identification. However, challenges may arise in maintaining and updating such resources to reflect the dynamic nature of veterinary language and accommodate emerging terminologies.

The integration of machine learning and advanced natural language processing (NLP) techniques introduces a layer of both complexity and opportunity to the methodology. Supervised and unsupervised learning models, when appropriately trained on domain-specific data, have the potential to discern patterns and relationships not immediately apparent through traditional methods. However, the interpretability of machine-generated results and the need for annotated datasets present challenges in the

widespread adoption of these advanced techniques. Discussions on the selection of appropriate evaluation metrics and validation methods are imperative. The quantification of the accuracy of identified terms against a gold standard or expert-supervised list is essential for robustly assessing the reliability of the methodology. The intricacies of domain-specific evaluation, with its potential for synonymous terms and context-dependent meanings, should be acknowledged to ensure a nuanced interpretation of results (Bowker, 2016: 50-51).

The scalability and efficiency of the chosen methodology are paramount considerations, especially in the face of the increasing volume of veterinary literature. Robust computational resources capable of handling large-scale term extraction become imperative. Discussions around optimization strategies, parallel processing, and the potential integration of cloud-based solutions become pertinent to ensure the feasibility and timeliness of the analysis.

The ethical implications of term retrieval should not be overlooked in the pursuit of scientific inquiry. The utilization of veterinary texts may involve sensitive information, necessitating clear ethical guidelines regarding data privacy and consent. Ensuring that the methodology aligns with stringent ethical standards in data usage and publication is crucial for maintaining the integrity of the research and upholding ethical principles in the scientific community (Perkhach, 2017: 173-174).

In the realm of computational linguistics, ensuring the accuracy and effectiveness of automated systems for term extraction is a critical aspect of text processing. In this particular analysis, a meticulous quality control procedure was undertaken, involving the manual identification of 462 single-word terms. The focus on single-word terms is driven by the recognition of the inherent challenges associated with their automatic extraction. Single-word terms often pose difficulties due to their diverse linguistic characteristics and potential for ambiguity (Edward, 2015).

Conversely, the text under consideration presents an intriguing scenario regarding two-word terms. In this context, these terms exhibit a discernible and structured pattern, typically following an adjective + noun format. This structural clarity

facilitates their identification through conventional frequency-based methods, offering a stark contrast to the complexities associated with single-word terms.

The choice of the text type, a dictionary, introduces its own set of unique characteristics and challenges. Dictionaries, as repositories of lexical knowledge, adhere to a standardized template. Each entry typically comprises a title and a definition. The definition, in turn, is often constructed using hyperonyms and supplementary information, contributing to a comprehensive understanding of the term. Interestingly, terms from the subject area may manifest in both the title and definition sections of dictionary entries.

A notable revelation from the analysis is that only 59% of the terms find their place in the title section of the dictionary. This structural regularity eases the computational burden associated with text processing. However, it also underscores the need for nuanced approaches when dealing with specific text types, as terminological nuances may be distributed across different sections of a given text.

Moving beyond the structural peculiarities of dictionaries, the text explores the challenges inherent in scientific texts. Within this domain, a common occurrence involves certain terms from the subject area having frequent appearances, while others have sporadic occurrences. For instance, the term "BANK" is cited 826 times, constituting 3% of all non-service words in the corpus, exemplifying a high-frequency term. Conversely, terms like "anaplasma" and "cytoplasm" make only isolated appearances.

The analysis delves into the consequences of employing standard methods for selecting lexemes, such as TF-IDF (Term Frequency-Inverse Document Frequency) and LDA (Latent Dirichlet Allocation). These methods, while effective in various contexts, may inadvertently discard both frequently occurring terms, crucial for a comprehensive understanding of a domain, and those with sparse occurrences, which might still be of considerable significance.

Moreover, among words with moderate frequency, a substantial portion consists of general vocabulary. This dynamic introduces a layer of complexity in the identification and prioritization of specialized terminology, a

crucial consideration in computational linguistic endeavors.

A concrete example is presented to illustrate the intricacies of term frequency distribution. The term "SCALPEL," with an absolute frequency of 45 occurrences in the corpus, holds the 56th rank in terms of noun frequency out of 98. In a frequency dictionary constructed based on the corpus, 19 related nouns, spanning the range from the 50th rank (frequency 51) to the 62nd rank (frequency 39). This example showcases the diversity and distribution of related terms, each contributing to the nuanced understanding of the core term "SCALPEL" (McFarland, 2013: 115).

The intricacies uncovered in the analysis prompt a deeper examination of potential strategies to refine automated term identification processes. As the nuances of term distribution vary across different text types, a tailored approach is essential. For single-word terms, which pose a pronounced challenge, implementing advanced natural language processing techniques such as part-of-speech tagging and contextual analysis could enhance accuracy. The identification of single-word terms demands a nuanced understanding of their linguistic context, which can be achieved through the integration of contextual analysis algorithms.

In the context of dictionaries, where terms can manifest in both the title and definition sections, an adaptive extraction method becomes imperative. Leveraging semantic analysis and linguistic patterns specific to dictionary structures can contribute to a more precise identification of terms. Recognizing that terms may be distributed across various sections necessitates an approach that is attuned to the idiosyncrasies of dictionary formats.

Moreover, in scientific texts characterized by varying term frequencies, a hybrid approach is proposed. Instead of outrightly discarding infrequent terms, an intelligent weighting system, perhaps based on semantic relevance or contextual significance, could be employed. This would prevent the loss of potentially valuable terms while still prioritizing those with higher contextual importance.

The identified challenges also point towards the need for a comprehensive

terminological resource that captures the dynamic nature of term usage in different contexts. A curated corpus specifically tailored to the intricacies of veterinary medicine, encompassing diverse sources including dictionaries, research articles, and clinical notes, could serve as a valuable reference. Such a resource would not only aid in the refinement of automated systems but also contribute to the continuous evolution of veterinary terminology.

The implications of this analysis extend beyond the immediate challenges of term extraction. They underscore the significance of interdisciplinary collaboration, bringing together linguists, computational scientists, and domain experts to create more sophisticated models. The collaboration can involve the development of specialized ontologies that encapsulate the intricate relationships between terms in the veterinary domain.

Conclusion. This exploration highlights the multifaceted nature of term identification, particularly in specialized texts like dictionaries and scientific literature. The dualities observed in term frequency distribution underscore the need for sophisticated computational methods that can discern and prioritize terms based on their linguistic characteristics and contextual relevance. As computational linguistics continues to evolve, refining the methodologies for term extraction becomes pivotal for accurately mapping and interpreting the intricacies of language in diverse textual landscapes.

The challenges posed by the extraction of veterinary terminology, as illuminated by this analysis, open avenues for innovative solutions and interdisciplinary collaborations. The refinement of computational linguistic methodologies is not only essential for accurate term identification but also crucial for advancing our understanding of domain-specific languages. As technology continues to shape the landscape of linguistic analysis, an adaptable and nuanced approach becomes paramount for harnessing the full potential of automated systems in the field of veterinary medicine and beyond.

Acknowledgement. No.

Conflict of Interest. No.

Список використаної літератури

Жаботинська С. А. Когнітивна лінгвістика: принципи когнітивного моделювання. Лінгвістичні студії.— Черкаси: Сіач, 2013. С. 3-11.

Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз мови: фреймові мережі. Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства, (9), 2015. С. 81-92.

Жаботинська С. А. Ім'я як текст: концептуальна мережа логічного значення (аналіз назви емоції). Когніція, комунікація, дискурс. (6), 2014. С. 47-76.

Жуковська, В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2013. 146 с.

Перхач Р. Застосування комп'ютерних технологій при дослідженні медичної термінології. Львів: Видавництво львівської політехніки, 2015. С. 186-188.

Перхач Р. Ю. Корпус інструкцій до медичних препаратів як метод дослідження медичної термінології. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, (13), 2017. С. 171-175.

Abraham-Barna C. G. Creating a French-Romanian Bilingual Terminology of Veterinary Parasitology. Bulletin UASVM Horticulture, 68(2), 2011. P. 87-95.

Baker M. Corpora in translation studies: An overview and some suggestions for future research. Target. International Journal of Translation Studies, 7(2), 2015. P. 223-243.

Baker P. Glossary of corpus linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2019. 187 p.

Biber D. Corpus linguistics: Investigating language structure and use. Cambridge University Press, 2018. 341p.

Biber D. Corpus-based and corpus-driven analyses of language variation and use. The Oxford handbook of linguistic analysis. Oxford University Press., 2012. 545 p.

Bowker L. Towards a corpus-based approach to terminography. Terminology. International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication, 3(1), 2016. P. 27-52.

Edward B. Black's Veterinary Dictionary, 2015. 514 p.

Geeraerts D. Introduction: Prospects and problems of prototype theory.

Linguistics, 27(4), 2011. P. 587-612.

Gonzales M. C. Variation in Spanish Accounting Terminology Implications for Translators. Terminology, 28(1), 2022. P. 65-102.

McFarland C. Veterinary Dictionary and Horseman's Guide. Phoenix: Western Horseman, 2013. 192 p.

Oostdijk N. A corpus linguistic approach to linguistic variation. Amsterdam: Literary and Linguistic Computing, 3(1), 2010. P. 12-25.

Oostdijk N. Corpus linguistics and the automatic analysis of English. Amsterdam-Atlanta(GA): Rodopi, 2021. 269 p.

Rozhkov Yu., Syroten, O. Verbalization of the concepts of disease and animal disease in English. Cogito multidisciplinary research journal. Bucharest. Vol. XIII (4), 2022. P. 224-233.

Wiebe J. Learning subjective adjectives from corpora. New-Mexico: New-Mexico State University, 20(4), 2010. P. 54-70.

References

Zhabotynska, S. A. (2013). Kohnityvna lnhvistyka: pryntsyipy kohnityvnoho modelyuvannya [Cognitive linguistics: principles of cognitive modeling]. Linguistic studies.—Cherkasy: Siyach, P. 3-11.

Zhabotynska, S. A. (2015). Kontseptual'nyy analiz movy: freymovi merezhi [Conceptual analysis of language: frame networks]. Language. Scientific and theoretical journal of linguistics, (9), P. 81-92.

Zhabotynska, S. A. (2014). Imya yak tekst: kontseptual'na merezha lohichnoho znachennya (analiz nazvy emotsiyi) [The name as a text: a conceptual network of logical meaning (analyzing the name of an emotion)]. Cognition, communication, discourse. (6), P. 47-76.

Zhukovska, V. V. (2013). Vstup do korpusnoyi lnhvistyky: navchal'nyy posibnyk [Introduction to corpus linguistics: a study guide]. Zhytomyr: ZhDU Publishing House named after Ivan Franko, 146 p.

Perkhach, R. (2015). Zastosuvannya komp'yuternykh tekhnolohiy pry doslidzhenni medychnoyi terminolohiyi [Application of computer technologies in the study of medical terminology]. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, P. 186-188.

Perkhach, R. (2017). Korpus instruktsiy

do medychnykh preparativ yak metod doslidzhennya medychnoyi terminolohiyi [Corpus of instructions for medical preparations as a method of researching medical terminology]. *Philological studies. Scientific Bulletin of Kryvyi Rih State Pedagogical University*, (13), P. 171-175.

Abraham-Barna, C. G. (2011). Creating a French-Romanian Bilingual Terminology of Veterinary Parasitology. *Bulletin UASVM Horticulture*, 68(2), P. 87-95.

Baker, M. (2015). Corpora in translation studies: An overview and some suggestions for future research. *Target. International Journal of Translation Studies*, 7(2), P. 223-243.

Baker, P. (2019). *Glossary of corpus linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 187 p.

Biber, D. (2018). *Corpus linguistics: Investigating language structure and use*. Cambridge University Press, 341p.

Biber, D. (2012). Corpus-based and corpus-driven analyses of language variation and use. *The Oxford handbook of linguistic analysis*. Oxford University Press., 545 p.

Bowker, L. (2016). Towards a corpus-based approach to terminography. *Terminology. International Journal of*

Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication, 3(1), P. 27-52.

Edward, B. (2015). *Black's Veterinary Dictionary*, 514 p.

Geeraerts, D. (2011). Introduction: Prospects and problems of prototype theory. *Linguistics*, 27(4), P. 587-612.

Gonzales, M. C. (2022). Variation in Spanish Accounting Terminology Implications for Translators. *Terminology*, 28(1), P.65-102.

McFarland, C. (2013). *Veterinary Dictionary and Horseman's Guide*. Phoenix: Western Horseman, 192 p.

Oostdijk, N. (2010). A corpus linguistic approach to linguistic variation. *Amsterdam: Literary and Linguistic Computing*, 3(1), P. 12-25.

Oostdijk, N. (2021). *Corpus linguistics and the automatic analysis of English*. Amsterdam-Atlanta(GA): Rodopi, 269 p.

Rozhkov, Yu., Syroten, O. (2022). Verbalization of the concepts of disease and animal disease in English. *Cogito multidisciplinary research journal*. Bucharest. Vol. XIII (4), P. 224-233.

Wiebe J. (2010). Learning subjective adjectives from corpora. *New-Mexico: New-Mexico State University*, 20(4), P. 54-70.

Лінгвокогнітивний підхід до вилучення термінів з корпусу ветеринарних текстів

Юрій РОЖКОВ

доктор філософії з філології,
доцент кафедри іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
E-mail: yuriev694@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6830-9130>

Анотація. Це дослідження заглиблюється в складний ландшафт комп'ютерної лінгвістики з цілеспрямованим дослідженням проблем ідентифікації термінів у сфері ветеринарної медицини. Був проведений всебічний аналіз, включаючи автоматизоване виділення однослівних термінів та структуровані моделі, що спостерігаються в двослівних термінах у ветеринарних словниках та науковій літературі.

Дослідження розпочалося з докладної ідентифікації 462 однослівних термінів. Особливий акцент був зроблений на проблемах, притаманних автоматизації виділення термінів, що характеризуються мовною різноманітністю та потенційною двозначністю.

Виявлено, що лише 59% термінів розміщуються в розділі заголовка, це підкреслює потребу в адаптивних методах вилучення, налаштованих на різноманітний розподіл термінів у структурі словника. Наукові тексти ще більше ускладнили ландшафт ідентифікації термінів, демонструючи різну частотність термінів, спонукаючи до критичної оцінки стандартних методів відбору лексем.

Спираючись на ці ідеї, дослідження пропонує стратегії вдосконалення процесів автоматизованої ідентифікації термінів. Це включає в себе використання передових методів обробки природної мови для однослівних термінів і підтримку адаптивних методів вилучення для словників, а також пропозицію гібридного підходу для наукових текстів.

Міждисциплінарний характер дослідження підкреслюється визнанням співпраці між лінгвістами,

науковцями з обчислювальної техніки та експертами в галузі як вирішальної для розробки складних моделей і онтологій, які точно відображають унікальні лінгвістичні нюанси ветеринарної медицини.

Оскільки цифровий ландшафт продовжує свій розвиток, це дослідження сприяє не лише розвитку комп'ютерних лінгвістичних методологій, але й передбачає створення термінологічних ресурсів, які відображають динамічну природу мови у сфері ветеринарії. Завдяки всебічному аналізу проблем і можливостей, це дослідження прагне вибудувати шлях для більш точних і адаптованих автоматизованих систем, відкриваючи перспективи для розширення області комп'ютерної лінгвістики.

Ключові слова: корпус, корпусний аналіз, частотний аналіз, ветеринарна термінологія, когнітивістика.

Object Categorization of English Terms in the Food Industry

Valerii LASHKUL,

PhD in Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Foreign Philology and Translation Department,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3709-3306>

Abstract. The article is devoted to the study of the peculiarities of the object categorization of English terms of the food industry. The relevance of the article is determined by the need to study object categorization in the formation, structuring and functioning of the English terminology of the food industry. The material of the study was the English-language terms of the food industry, which were obtained by the method of continuous sampling from specialized dictionaries. The analysis was carried out using definitional, semantic, categorical and conceptual research methods. The object category is widely represented by terms that designate concepts used in the terminology of the food industry and serve for their classification. It was determined that the terms representing the object category are divided into six groups: 1) terms for the designation of raw materials; 2) terms for labeling processing products; 3) terms for marking equipment and technology; 4) terms for marking packaging and labeling; 5) terms for designation of trademarks and brands; 6) terms for marking quality control and product safety. Groups of nominations corresponding to the object category are represented by the author. The study has shown that the various subcategories of the object are indeed represented in the specialized terminology of the food industry. The primary objective of the research is to shed light on the role of the object category and its linguistic representation in the English food industry terminology. The research also identifies productive linguistic elements, including special vocabulary, specialized morphemes, and syntactic constructions, that contribute to the formation of terms related to the object category. It is justified that the object category is widely used in the terminology of the food industry, as it is one of the basic categories that play an important role in the birth and formation of the naming of concepts in this industry.

Keywords: categorization, terminology, food industry, object category, classification of objects, methods of term formation.

Introduction. Linguists actively and diversely research the terminology of various branches of science. The problem of language categorization of terminology, which is of great interest not only to linguists, but also to the entire scientific world, is increasingly becoming the object of scientific research. In the realm of language, scientific concepts are organized by scholars into categories based on specific characteristics. This practice stems from the presence of these conceptual types within each term system, which in turn governs the distribution of the core terminological vocabulary within a particular field of knowledge.

Scientific concepts, represented by linguistic means, are categorized by researchers based on their common and distinct characteristics. Different scientific disciplines have their own set of categories rooted in ontological categories as the most abstract entities, which are essential features of reality and reflect its most general

properties and relationships. According to modern views on the categorization process, a conceptual understanding of categories is proposed in modern linguistics: "A category is a conceptual association of objects, or an association of objects based on a common concept" (Martynyuk, 2011: 29).

The formation of the English terminology of the food industry as a system with a clear structure and interrelationship of units is due to the presence of a conceptual sphere at its core, which reflects the knowledge and practical experience gained in the process of learning about the field of food production. It is necessary to emphasize that the language of the food industry in modern English is a complex system related to a certain professional sphere of human activity aimed at the creation of food products.

Although there is no formal definition for the term, the food industry covers all aspects of food production and sale. It includes such areas as the raising of crops and livestock,

manufacture of farm equipment and agrochemicals, food processing, packaging and labeling, storage, distribution, regulatory frameworks, financing, marketing, retailing, catering, research and development, and education (Food Industries, Food Standards Agency (UK)).

Based on the results of the analysis of the collected material in the terminosphere of the food industry, we distinguish 8 categorical groups, each of which was named by a key generic term: objects, substances, processes, regimes, properties, values and units of measurement, sciences and industries, professions.

One of the most important categories for the food industry terminology is the object category. Therefore, for our research, it will be necessary to identify those scientific concepts and methods of their verbalization, which form the category "object" in the English food industry terminology. The lack of scientific investigations devoted to the study and description of terminological units and methods of their formation, which serve to realize the categorical meaning of the object in the food industry terminology of the English language, determines the relevance of the study.

The relevance of our article is determined by the need to study object categorization in the formation, structuring and functioning of the English terminology of the food industry.

Literature Review. The problem of language categorization of terminology is of great interest to linguists. The study of the processes of categorization of natural objects and phenomena and ways of their reflection in language was developed in numerous works of famous foreign and domestic linguists-cognitologists J. Lakoff, R. Langaker, L. Talmy, M. Fillmore, E. Roche, R. Jackendoff and others.

Scientific studies by Yu. Rozhkov and V. Lashkul are devoted to forms of linguistic representation of concept categories in veterinary terminology (Rozhkov, 2021, 2022), (Lashkul, 2021, 2022). O. Syrotina and V. Lashkul focus his attention on conceptual categories represented by English terms of the food industry (Syrotina & Lashkul, 2023). E. Kiselyova's work presents linguistic means for the categories of "cause and effect" in nosological units (Kiselyova, 2012). A series

of O. Syrotina's articles is dedicated to the categorical analysis of English terminology in the field of biotechnology (Syrotina, 2020, 2022).

However, in the linguistic literature, the English terms of the food industry has not received sufficient coverage in the aspect of categorization, particularly in the aspect of object categorization.

The aim of the paper is to study the role of the "object" category and its linguistic expression in the food industry terminology of the English language.

Materials and methods of research.

The study was based on a sample of lexicographic data recorded in English specialized dictionaries: Oxford Companion to Food (2014), Food Industry Glossary (2006), Dictionary of Food Science and Nutrition (2007), International Food Information Service (IFIS) Dictionary (2012), USDA National Agricultural Library's Food and Nutrition Information Center (FNIC) Glossary (2007), Food Safety Glossary (2006) and explanatory dictionaries: Longman Dictionary of Contemporary English (2000), Britannica dictionary (2009), The Free Dictionary (2005).

The main methods used in the study were systematization and categorical analysis of the English terms of the food industry.

Results. Food industry terminology is a specialized set of terms used within the food manufacturing, processing, distribution, and service sectors to describe and communicate concepts, processes, ingredients, and various aspects related to the production and handling of food products (Davidson, 2014). Following O. Reida we define the food industry term as "a word a word or phrase in the field of agriculture and fisheries, food industry and processing of agricultural products, which is a verbal designation of a scientific concept, has a terminological meaning established by the definition, which is the semantic basis of the corresponding concept, and is implemented within the limits of this terminological field" (Reida, 2023).

The importance of the object category for food industry terminology can be explained by several factors. The object category in food industry terminology is crucial for ensuring regulatory compliance, managing allergens, maintaining quality control, managing the supply chain, providing

nutritional information, facilitating consumer communication, standardizing recipes, and adapting to market trends. It serves as a foundation for effective communication and management within the food industry.

Britannica Dictionary defines an object as "something that is a visible entity, something that can be perceived by the senses" (Britannica Dictionary, 2020). Collins English Dictionary proposes such definition of an object: "anything that has a fixed shape or form, that you can touch or see, and that is not alive" (Collins Dictionary, 2020).

The main characteristics of objects are: 'a visible entity', 'not alive'. Terms from the category of objects constitute a significant portion of terminology in the field of food industry (19.8% of the total sample).

In the terminology of the food industry, the terms representing the "object" category can be divided into several groups: 1) terms for the designation of raw materials; 2) terms for labeling processing products; 3) terms for marking equipment and technology; 4) terms for marking packaging and labeling; 5) terms for designation of trademarks and brands; 6) terms for designation of quality control and product safety. The group of nominations corresponding to this category is one of the representative ones. Let's consider the groups of nominations corresponding to the object category in more detail.

The first group – terms for the designation of raw materials – is represented by terminological units that nominate objects based on their origin or purpose. Terminological units for the designation of raw materials are divided into 4 subgroups: 1) plant-based raw material; 2) animal-based raw material; 3) secondary raw material; 4) food ingredients; 5) raw resources.

1. The names of plant-based raw material (plant materials used in manufacturing) displayed in the following terminological units: grains, fruits, vegetables, plant oils, etc.

2. The names animal-based raw material (materials obtained from animals) include the following: meat, milk, eggs, hides, etc.

3. The names of secondary raw material (materials that undergo secondary use or processing). For example, secondary raw materials include recyclables that can be used to produce new materials or goods.

4. The names of food ingredients (components used in preparing food or in the production of food products) are displayed in the following terminological units: spices, sauces, preservatives, etc.

The second group of terms representing the object category are terms for processing products. These terms are used to describe products that have undergone various processing or manufacturing steps to create ready-to-use goods.

Terms for labeling processed products are divided into two thematic subgroups: 1) Ready-to-Eat (RTE) Foods: foods that are fully prepared and require no additional cooking or preparation before consumption; 2) Convenience Foods: prepackaged or partially prepared foods that offer convenience and ease of consumption, often requiring minimal cooking or assembly, semi-finished products (semi-finished products used for further preparation).

The terminological units that differentiate Ready-to-Eat (RTE) Foods are divided into nine subgroups: 1) beverages: soft drinks (carbonated water, juice, tea, coffee, energy drinks), alcoholic beverages (beer, wine, alcoholic cocktails), functional drinks (sports drinks, drinks with vitamins); 2) confectionery: chocolate, candies, gummies, pastries, cookies, jellies; 3) cereal products: bread, pasta, buckwheat, corn, flakes, cereals, rice; dairy products: milk, cheese, yogurt, butter, ice cream; 5) fruits and vegetables: fresh fruits, dried fruits, frozen fruits, fresh vegetables, frozen vegetables, vegetable-based snacks; 6) meat and poultry: cured meats, sausages, jerky, canned meats, frozen meat products; 7) seafood: canned tuna, smoked salmon, frozen shrimp, seafood snacks; 8) ready meals: pre-packaged meals, microwaveable meals, frozen dinners, meal kits; 9) snacks and appetizers: chips, pretzels, nuts, crackers, dips, finger foods.

Each subgroup represents a distinct category within the Ready-to-Eat (RTE) Foods classification, offering a wide range of options to consumers based on their preferences and dietary needs. The diversity within each subgroup reflects the innovation and creativity in the food industry, catering to various tastes and lifestyles.

Terms for equipment and technology are widely used in food production – machines, tools, and equipment that are

integral to food processing, packaging, and preparation, etc. Examples of equipment and technology terms are listed below.

Food processor: a versatile kitchen appliance used for chopping, slicing, grating, and pureeing various ingredients, expediting food preparation. Conveyor belt: a mechanized system used in food production and packaging to transport products efficiently, often in assembly lines. Industrial oven: large, specialized ovens designed for baking, roasting, or drying food products on an industrial scale. Mixer: a machine used for blending, whipping, and combining ingredients to create a consistent mixture for recipes. Vacuum sealer: a device used for removing air from food packaging, ensuring longer shelf life and freshness. Slicing machine: a piece of equipment used for precisely cutting and slicing various food items, such as deli meats and cheeses. Grill: a cooking appliance used for searing, barbecuing, and grilling foods like meats, vegetables, and seafood. Refrigeration unit: cooling systems used in food storage to maintain products at optimal temperatures, preventing spoilage. Freezer: appliances designed for the long-term preservation of frozen food items, such as fruits, vegetables, and frozen desserts. Food packaging machine: devices that automate the packaging of food products, ensuring hygiene and extending shelf life. Food slicer: a machine that precisely cuts and slices food products like meats, bread, and cheeses, often found in delis and restaurants. Coffee grinder: equipment used to grind coffee beans to the desired coarseness for brewing. Dough mixer: industrial-grade mixers employed in bakeries for kneading and mixing dough for bread and pastry production. Mincing machine: machinery used to grind and mince meats for various dishes like sausages and meat patties (Food Industry Glossary, 2006).

These examples illustrate how the concept of objects is manifested in the terminology of the food industry, where various material entities are crucial components of the production processes and equipment. The concept of "objects" in this context highlights the tangible and functional aspects of the terminology related to the food industry.

A substantial portion of the terms

representing the object category in food industry terminology is expressed by terms for marketing aspects such as branding, product positioning, packaging, and others. Each aspect of marketing has its own terms and concepts. Let's explore examples of terminology organized by different marketing aspects.

Brand identity: the unique visual and emotional elements that distinguish a brand, including logos, colors, and slogans. Brand image: the perception of a brand held by consumers, influenced by advertising, product quality, and overall brand experience. Brand loyalty: the degree of customer allegiance and repeat business to a particular brand. Target market: the specific demographic or audience for which a product is designed and marketed. Packaging: shelf appeal (the attractiveness of a product's packaging when displayed on a store shelf); tamper-evident packaging (packaging designed to show if a product has been tampered with or opened) (Food Industry Glossary, 2006).

These examples illustrate how terminology can be organized and applied in various marketing aspects to create a comprehensive and effective marketing strategy.

Terminology can be organized according to sanitary and safety standards, such as HACCP (critical control point analysis system), GMP (good manufacturing practices), microbiological standards and others. Each norm has its own terms and concepts. Here are examples of terminology related to quality control and product safety, organized according to various sanitary and safety standards: HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point): Critical Control Point (CCP): a specific point in the production process where control can be applied to prevent, eliminate, or reduce a food safety hazard; Hazard Analysis: the process of identifying potential biological, chemical, or physical hazards in food production; Prerequisite Program: fundamental conditions and activities necessary to maintain a hygienic environment and control hazards. GMP (Good Manufacturing Practices): hygiene SOP (Standard Operating Procedure): procedures outlining hygiene practices to ensure the cleanliness of the manufacturing environment; Quality

Assurance: activities and systems implemented to provide confidence that a product will fulfill quality requirements. Microbiological Standards: Total Viable Count (TVC): the total number of viable microorganisms present in a sample. Pathogen: microorganisms that can cause disease, often monitored in food safety to prevent contamination. Allergen Control: cross-contamination: the unintentional transfer of allergens from one food to another, typically through shared equipment or utensils. Allergen Management Plan: procedures to prevent, control, and detect the presence of allergens in food products (Black, 2007).

These examples demonstrate how terminology is crucial in implementing and adhering to quality control and product safety standards, ensuring that food products meet the necessary sanitary and safety requirements.

As the field of food technology and production continues to advance, new processes, techniques and food products may emerge, further expanding the scope of this category in the terminology of the food industry.

The 21st century marked the beginning of great changes in nutrition science and food technology. This is connected, first of all, with the production of fundamentally new food products. In connection with this, a new term is proposed, namely: a technologically new product is a product whose technological characteristics are fundamentally new or significantly different from similar products produced earlier. Such innovations can be mastered on fundamentally new technologies or on a rational combination of existing technologies. Food products or new bio-additives to food obtained using cryogenic, low-temperature, membrane or nanotechnologies definitely belong to technologically new products. Functional or health products - this is the name given to products that are part of the regular diet and which, in addition to nutritional properties, have the ability to positively influence all functions and systems of the body, and due to this, their regular use reduces the risk of chronic diseases (Simakhina & Naumenko, 2015: 220). Healthy, functional nutrition is nutrition that contributes to the normal growth and development of a person, preservation

and maintenance of his health at an appropriate level (Simakhina & Naumenko, 2015: 22). For the first time, the term "healthy nutrition" was adopted in 1992 at the international conference on nutrition problems in Rome. Scientists are working on the problem of developing health products, who have come to the conclusion: almost all food products traditionally consumed by the population can be given functional properties and thus make our food our medicine, as Hippocrates [Simakhina] dreamed about it. For this, it is necessary to find natural sources of the most effective functional ingredients; to investigate the properties of various biologically active components of food (vitamins, mineral elements, polysaccharides, amino acids, fats, etc.) and to develop new technologies for obtaining functional health food products, including for special contingents - for example, military personnel (Simakhina & Naumenko, 2021).

New food products obtained with the use of innovations are innovative products, which primarily include food products for health and preventive purposes, designated by the term "health food products" (Simakhina & Naumenko, 2021).

Below there are examples of terms that nominate technologically innovative products in the food industry in English: plant-based meat substitutes (innovative products made from plant-based ingredients but with the taste and texture of real meat); cell-cultured meat (a new technology for growing meat from animal cells without slaughtering animals); 3d-printed food (utilizing 3d printing to create food from various ingredients, resulting in unique structures and shapes); edible packaging (packaging that can be eaten, reducing waste and promoting environmental sustainability); nutraceuticals (products that combine nutritional and pharmaceutical properties to enhance health); lab-grown meat: an innovative approach to growing meat without killing animals using biotechnology.

These innovative products in the food industry showcase a wide range of possibilities that impact consumers, producers, and the environment.

Among the main methods of formation of terms, it is possible to distinguish: morphological-syntactic is creation of a new term with the help of combining the bases of

words, word formation; morphological is creation of a new term with the help of affixes; semantic, which consists in the use of a word or phrase as a term, which are taken from a common language; syntactic – terminological combinations are created; abbreviation is the formation of a new term by shortening words.

The terms that verbalize the object category in the food industry can be divided into the following groups.

1. Simple, or single-component, terms that are formed with the help of reinterpretation of commonly used words, affixation or borrowing from other terminological spheres.

2. Complex – two-component terms, which are characterized by completeness, are formed with the help of rethinking or compounding a generally accepted compound word or borrowing from other terminological spheres.

3. Terminological phrases – multi-component terms that are designed separately; these are semantically complete phrases that are formed by combining two, three or more elements.

English terms representing the category of objects in the field of the food industry include separate words and phrases of special vocabulary. One-word terms can have a different number of word-forming components. Having analyzed the structure of English-language terms in the field of the food industry, we identified the following groups according to the methods of term formation:

1. Terms consisting only of the base (36%): cream, food, pulp, tulum, chip, scone, corn, meat, milk, corn, juice, tea, coffee, grill.

2. The structure of the term is formed by one base and one or more affixes (31%): condiment, mixture, bakery, boiler, consistency, converter, couverture, curler, immerser, reduction, skimmer, blender, freezer.

3. Terms formed by compounding (15%): seafood, locksoy, oatmeal, packpaper, bluegill, bonnyclabber.

In the considered terminology, along with complex words, terminological combinations function, by which we mean separately designed semantically complete combinations, formed by connecting two or more components. We discovered the

following types of terminological phrases:

1) attributive phrases consisting of a stem noun and a complete adjective agreed with it (adverb) as a defining word; structural type: "adjective (adverb) + noun". In attributive phrases, the main element is expressed by a noun in the nominative case, and the attributive element by an adjective that performs the function of a prepositional definition. At the same time, the main element of the terminological combination determines the generic feature of the concept, and the attributive element – the specific one. For example: frozen dessert, innovative products, mincing machine, industrial oven, slicing machine, soft drinks, carbonated water.

2) object phrases are a group of noun phrases to express concepts about objects. Syntactically, they represent a combination of a noun with a determinative component in the genitive case and are the most important means of concretizing the signified. Examples: raw material quality, grain quality standards, production process efficiency, baking process optimization, product shelf life, regulatory compliance standards.

3) mixed phrases – in the structure of one terminological phrase, several types of syntactic relations take place at the same time. For example: lightly milled rice, food packaging machine, tablet compressing machine, packing tape dispenser.

Modern science increasingly strives to specify existing terms, in connection with which in scientific and technical texts there is a significant attraction to multi-component terms, which allows to imagine objects in a detailed and refined form.

Multicomponent terms are created in a morphological-syntactic way and are characterized by consistency between words. The main number of complex terms consists of two-part phrases, that is, terms that include two full-fledged words that mainly belong to the following structural types:

N + N (food processor, refrigeration unit, coffee grinder, vacuum sealer, food ingredients, food production, yeast extract, dairy dessert, confectionery products, cake flour, cocoa solids, coffee extracts, milk powder, carrot grader);

A + N (innovative product, industrial oven, artificial sweeteners, natural color, raw meat, irregular can, instant porridge, whole grain);

Past Participle + N (frozen dessert, carbonated water, baked goods, chopped meat, canned oysters, dried octopus, kibbled peas, tableted tea, mixed acid, nonwithered tea);

Present Participle + N (mincing machine, glazing unit, canning equipment, filling station, cooking vessel, slicing machine, bottling apparatus).

There are also three-component terms in the English-language terminology of the food industry, for example: raisin seed vinegar, rotary vegetable peeler, natural convection evaporator, tea flush sorter, lightly milled rice, tablet compressing machine, protein-containing product, unleavened bakery foods, unsweetened block chocolate, corrugated macaroni products, filled chocolate goods, second quality semolina.

The predominance of terms-phrases in modern industries, to which the food industry belongs, is explained by the need to nominate complex constituent concepts, clarify professional objects and concepts as they learn their essence and discover new aspects of the studied phenomena. Terminological phrases not only name and differentiate emerging concepts, but also systematize paradigmatic relations between them, reflecting the systemic connections of units of a specific terminological system.

When considering multi-component terms, it is appropriate to pay attention to abbreviations in the terminology of the food industry.

Before proceeding directly to the analysis and classification of abbreviation types in the food industry, it should be noted that the desire for language economy is one of the main laws of language development. Let us emphasize that the system of abbreviations in any language is an integral part of its general lexical-semantic system.

Due to the redundancy of information at all levels, multi-component terms are shortened - first in letters, and then in oral speech. The desire to save time and effort has resulted in the appearance of a huge number of complex abbreviated words – abbreviations, and their number is steadily increasing every year. It should be noted that we understand and use the term "abbreviation" in our work in a broad sense, that is, as any abbreviation.

Abbreviation is a morphological word

formation in which some part of the sound structure of the original word is omitted. It should be noted that the dictionary of synonyms of the modern English language presents the term "shortening" (shortening, reduction) as a synonym for the term "abbreviation" (Garmash, 2006:127).

In the article, we rely on the definition of abbreviation by I. Boyko: "Abbreviation consists, first of all, in shortening the material (sound or graphic) envelope of a language message, that is, in rationalizing the use of the material envelope, primarily for communicative purposes" (Boiko, 2015: 3).

Terms formed by abbreviations (5%): HACCP (Hazard Analysis And Critical Control Points), ICC (International Association For Cereal Science And Technology), Q&FC (Quality & Food Safety), AAFCO (The Association Of American Food Control Officials), FDA (Food and Drug Administration) EFSA (European Food Safety Authority) (Food Industry Glossary, 2006).

The presence of a large number of thematic groups of abbreviations indicates a high level of development of professional language. It clearly shows how abbreviations objectify a fragment of the conceptual sphere, which is relevant for subjects of the food industry, who are engaged in practical activities or technological processes in production. Knowledge of the mechanisms of abbreviation will help increase the level of professional competence of specialists (Myshak, 2017: 127).

Conclusions and perspectives. So, the object category is widely used in the terminology of the food industry, as it is one of the basic categories used to classify its concepts. It was determined that the terms representing the object category are divided into six groups: 1) terms for the designation of raw materials; 2) terms for labeling processing products; 3) terms for marking equipment and technology; 4) terms for marking packaging and labeling; 5) terms for marking trademarks and brands; 6) terms for marking quality control and product safety. As the field of food technology and production continues to advance, new processes, techniques and food products may emerge, further expanding the scope of this category in the terminology of the food industry.

The main ways of forming terms that

nominate the object category are presented, among which it is possible to distinguish: morphological-syntactic; morphological; semantic; syntactic and reduction.

We see the prospect of scientific

Список використаних джерел

Бойко І. Абревіація як спосіб творення термінів в галузях естетичної медицини та косметології. *Одеський лінгвістичний вісник*, 2015. №5. С.3-6.

Гармаш, О. Запозичення як джерела збагачення словникового складу англійської мови. *Нова Філологія. Збірник наукових праць*. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. С.8-14.

Кісельова О. Г. Мовні засоби категорії "причина – наслідок" у нозологічних одиницях. *Studia Linguistica*. 2012. Вип. 6/1. С.107-110.

Лашкул В. А. Мовні засоби категорії процесу в англійській епізоотологічній термінології. «*International journal of philology*» | «Міжнародний філологічний часопис». Вип. 12 (4), 2021. С.51-53. <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.04.009>

Лашкул В. А. Понятійні категорії, репрезентовані англійськими епізоотологічними термінами. «*International journal of philology*» | «Міжнародний філологічний часопис». Вип. 13 (4), ч.1, 2022. С. 50-57. [http://dx.doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.005](http://dx.doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.005).

Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.

Мишак О. Класифікаційний потенціал аббревіатур, які використовуються в сфері біотехнології. *Перший незалежний науковий вісник*, 2017. №20. С.40-47.

Рейда О. А. Основні проблеми при перекладі термінології у галузі харчової промисловості. *Мова та література у полікультурному просторі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Наукова філологічна організація «Логос», 11-12 лютого 2022р.). Львів, 2022. С. 35-37.

Рожков Ю. Г. Концептуальні категорії термінів на позначення хвороб тварин в англійській мові. *International journal of philology*» | «Міжнародний філологічний часопис». 2021. Випуск 12 (1). С. 108-112. <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.01.108>

research in the identification of a set of linguistic means in the English language, which are used to verbalize other categories in the terminology of the food industry.

Сімахіна Г. О., Науменко Н. В. Здобутки і перспективи впровадження інновацій у харчовій промисловості України. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 5. С. 109-115.

Сімахіна, Г. О., Науменко Н. В. Інновації у харчових технологіях: від наукової ідеї до реалізації готової продукції. *Товари і ринки*. 2015. №1. С. 218-225.

Black C. Dictionary of Food Science and Nutrition", *Nutrition & Food Science*, 2007. Vol. 37. No. 4, pp. 29-292. DOI: <https://doi.org/10.1108/nfs.2007.37.4.292.1>

Britannica Dictionary. Object. 2020. URL: <https://www.britannica.com/dictionary/object>

Collins. Object. 2020. URL: <https://www.collinsdictionary.com/us/dictionary/english/object>

Davidson Alan, Jaine Tom. The Oxford Companion to Food (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press, 2014.

Food Industries, Food Standards Agency (UK). URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/food-standards-agency>

Food Industry Glossary (2006). URL: <https://www.fmi.org/our-research/food-industry-glossary>

Rozhkov, Yu. G. Linguistic representation of the feature category in the English clinical veterinary terminology . *Cogito-Multidisciplinary research Journal*, 2022. P.188-203.

Syrotina O. Concept categories expressed in English terms of the biotechnology sphere. *Cogito-Multidisciplinary research Journal*, 2022. №1. P.174-187

Syrotina O. Means of language representation of the space category in the English biotechnology terminology. *International Journal of Philology*, 2020, Vol.12 (1). P. 102-107. <https://doi.org/10.31548/philolog2021.01.102>.

Syrotina, O., Lashkul, V. (2023). Conceptual categories represented by English terms of the food industry. *Cogito-*

Multidisciplinary Research Journal. №4. P. 286-303.

References

Boyko, I. (2015) Abreviatsiya yak sposib tvorenniya terminiv v haluzyakh estetychnoyi medytsyny ta kosmetolohiyi [Abbreviation as a way of creating terms in the fields of aesthetic medicine and cosmetology]. Odesa Linguistic Bulletin. No. 5. P.3-6.

Garmash, O. (2006). Borrowing as a source of enrichment of the vocabulary of the English language. New Philology. Collection of scientific works. Zaporizhzhia: ZNU. P. 8-14.

Kiselyova, O. G. (2012). Linguistic means of the "cause-effect" category in nosological units of Studia Linguistica Issue 6/1. P.107-110.

Lashkul, V. A. (2021). Linguistic means of the process category in English epizootological terminology. Scientific journal "International Philological Journal", Vol. 12 (4). P. 50-54. <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.04.009>

Lashkul, V. (2022). Conceptual categories represented by English language epizootological terms Scientific journal "International Philological Journal", Vol. 13 (4), P.1, 2022. P.50-57. DOI: [http://dx.doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.005](http://dx.doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.005).

Martynyuk, A. P. (2011). Slovyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoyi linhvistyky [Dictionary of the main terms of cognitive-discursive linguistics]. Kharkiv: KhNU named after V. N. Karazin, 196 p.

Myshak, O. (2017). Classification potential of abbreviations used in the field of biotechnology. First independent scientific bulletin, No. 20. P. 40-47.

Reyda, O. A. (2022). Osnovni problemy pry perekladi terminolohiyi u haluzi kharchovoyi promyslovosti [The main problems in the translation of terminology in the field of food industry.] Mova ta literatura u polikul'turnomu prostori: materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (Naukova filolohichna orhanizatsiya «Lohos», 11-12 lyutoho 2022r.). [Language and literature in a multicultural space: materials of the international scientific and practical conference (Scientific Philological Organization "Logos", February 11-12, 2022)]. Lviv. P. 35-37.

Rozhkov, Yu. G. (2021). Kontseptualni kategoryi terminiv na poznachennya khvorob

tvaryn v angliyskiy movi [Conceptual categories of terms denoting animal diseases in English]. International journal of philology. Vol. 12 (1). P. 108-112. <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.01.108>

Simakhina, H. O., Naumenko, N. V. (2021). Achievements and prospects of innovation implementation in the food industry of Ukraine. Zdobutky i perspektyvy vprovadzhennya innovatsiy u kharchoviy promyslovosti Ukrayiny [International scientific journal "Grail of Science"] No. 5. P. 109-115.

Simakhina, H. O., Naumenko, N. V. (2015). Innovatsiyi u kharchovykh tekhnolohiyakh: vid naukovoï ideyi do realizatsiyi hotovoyi produktsiyi [Innovations in food technologies: from a scientific idea to the realization of finished products.]. Goods and markets. No. 1. P. 218-225.

Black C. Dictionary of Food Science and Nutrition", Nutrition & Food Science, 2007. Vol. 37. No. 4, pp. 29-292. DOI: <https://doi.org/10.1108/nfs.2007.37.4.292.1>

Britannica Dictionary (2020). Object. URL: <https://www.britannica.com/dictionary/object>

Collins. (2020). Object. URL: <https://www.collinsdictionary.com/us/dictionary/english/object>

Davidson Alan, Jaine Tom (2014). The Oxford Companion to Food (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Food Industries, Food Standards Agency (UK). URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/food-standards-agency>

Food Industry Glossary (2006). URL: <https://www.fmi.org/our-research/food-industry-glossary>

Syrotina, O. (2022). Concept categories expressed in English terms of the biotechnology sphere. Cogito-Multidisciplinary Research Journal. №1. P.174-187.

Syrotina, O. (2020). Means of language representation of the space category in the English biotechnology terminology. International Journal of Philology. Vol.12 (1). P. 102-107. <https://doi.org/10.31548/philolog2021.01.102>.

Syrotina, O., Lashkul, V. (2023). Conceptual categories represented by English terms of the food industry. Cogito-Multidisciplinary Research Journal. №4. P. 286-303.

© V. Lashkul

Об'єктна категоризація англomовних термінів харчової промисловості

Валерій ЛАШКУЛ

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3709-3306>

Анотація. Стаття присвячена вивченню особливостей об'єктної категоризації англomовних термінів харчової промисловості. Актуальність статті зумовлена потребою вивчення об'єктної категоризації у формуванні, структуруванні та функціонуванні англійської термінології харчової промисловості. Матеріалом дослідження слугували англomовні терміни харчової промисловості, які отримані методом суцільної вибірки зі спеціалізованих словників. Аналіз проводився з використанням дефініційного, семантичного, категоріального і концептуального методів дослідження. Категорія об'єкт широко представлена термінами, які номінують поняття, що застосовуються у термінології харчової промисловості і слугують для їхньої класифікації. Визначено, що терміни, які репрезентують категорію об'єкт, розподіляються на шість груп: 1) терміни на позначення сировини; 2) терміни на позначення продукції переробки; 3) терміни на позначення обладнання та технології; 4) терміни на позначення упаковки та маркування; 5) терміни на позначення торговельних марок та брендів; 6) терміни на позначення контролю якості та безпеки продукції. Автором репрезентуються групи номінацій, що співвідносяться з категорією об'єкт. Дослідження показало, що різні підкатегорії об'єкта дійсно представлені в спеціалізованій термінології харчової промисловості. Основна мета дослідження полягає в тому, щоб висвітлити роль категорії об'єкта та її мовної репрезентації в англійській термінології харчової промисловості. Дослідження також визначає продуктивні лінгвістичні елементи, зокрема спеціальну лексику, спеціалізовані морфеми та синтаксичні конструкції, які сприяють формуванню термінів, пов'язаних із категорією об'єкт. Обґрунтовано, що категорія об'єкт має широке застосування в термінології харчової промисловості, оскільки є однією з базових категорій, які відіграють важливу роль у народженні і у формуванні найменування концепцій цієї галузі.

Ключові слова: категоризація, термінологія, харчова промисловість, категорія «об'єкт», класифікація об'єктів, способи термінотворення.

Переклад медіа контенту під час воєнного стану

Олена БАБИЧ

магістр філології,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

Анна МОНАШНЕНКО

Кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземної філології і перекладу

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6733-0969>

Анотація. Ця стаття присвячена дослідженню проблеми перекладу медіа контенту під час воєнного стану. Проаналізовано важливість медіа як інформаційного ресурсу в сучасному світі і розглядає, як воєнний конфлікт впливає на спосіб подачі інформації. Стаття також розглядає етичні питання, пов'язані з перекладом медіа контенту в умовах конфлікту, і надає приклади практичних стратегій для забезпечення об'єктивності та точності інформації. Дослідження показує, що якісний переклад медіа контенту важливий для збереження об'єктивності та довіри до медіа в умовах кризових ситуацій. В статті розглянуто важливість контексту у перекладі медіа контенту під час воєнного стану. Переклад не лише має передавати точну інформацію, але й урахувати чутливі аспекти та культурні особливості, які можуть впливати на сприйняття аудиторією. Додатково, висвітлено, як переклад може впливати на формування громадської думки та стереотипів під час воєнного конфлікту, що робить його важливим аспектом інформаційного простору.

Особливу увагу приділено питанням культурного еквіваленту у перекладі, оскільки терміни та вирази можуть мати різний зміст у різних культурах. У статті визначено виклики, з якими стикаються перекладачі у зусиллях зберегти ефективність та адекватність перекладу в умовах воєнного конфлікту.

Крім того, стаття розглядає роль технологій у поліпшенні процесу перекладу медіа контенту та забезпеченні швидкості та точності у надзвичайних обставинах. Аналізуючи використання машинного перекладу та інших інновацій, проаналізовано як ці засоби можуть сприяти підтримці об'єктивності та достовірності інформації.

Загалом, поставлено за мету висвітлити комплексність завдань перекладу медіа контенту під час воєнного стану та зробити внесок у вдосконалення методів, які дозволяють забезпечити найвищий ступінь об'єктивності та точності в умовах надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: військова термінологія, проблематика перекладу термінології, медіа контент, воєнний стан, іншомовна аудиторія.

Актуальність (Introduction). У сучасному світі інформаційний простір відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні громадської думки, впливаючи на сприйняття подій, розвиток суспільства та його ставлення до них. Однак, воєнний стан, конфлікти та кризові ситуації створюють складні виклики для медіа і журналістики. Забезпечення адекватного, об'єктивного та етичного перекладу медіа контенту під час воєнного стану стає надзвичайно актуальною проблемою. Ця стаття розглядає важливість та вплив перекладу медіа контенту в умовах конфліктів, а також основні виклики та стратегії, пов'язані з цією проблемою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature review). Як свідчить аналіз наукової літератури, визначення теоретичних засад медіалінгвістики, вивчення текстів масової комунікації, їх структури та типології, методів дослідження здійснювалися у працях О. Материнської (Materynska, 2021), Н.-В. Еромс (Eroms, 2014), Ф. Ессер (Esser, Schwabe, & Wilke), У. Фікс (Fix, 2011), Р. Флюккігер (Flockiger), Н. Фреунд (Freund), Ж. Єссен (Jessen, 2022), Г. Спренгер (Sprenger, 2019).

Однак, доцільно систематизувати та уточнити базові поняття "медіадискурс" і "медіатекст" та їхні конститутивні ознаки.

Методи дослідження (Methods of research). Під час дослідження було використано аналітичні, типологічні, кількісні та узагальнюючі методи, метод статистики, описовий метод, метод порівняння.

Мета дослідження (The aim). Мета статті полягає в аналізі значення медіа-контенту в суспільстві, з особливим акцентом на його вплив взагалі та у період повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України. Завданням даної статті є визначити важливість перекладу німецькомовного медіа-контенту під час воєнного стану в Україні і виділити ключові аспекти, які слід враховувати при перекладі такого контенту.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and discussion). Тексти мають певний вплив на комунікантів та їхню поведінку. Прагматика вивчає вплив кожного повідомлення медіаконтенту. Прагматика також включає стилістику і протиставляється граматичним і семантичним теоріям, які роблять її можливою. Переклад означає розширення кола одержувачів повідомлення за рахунок інших типів реципієнтів (слухачів і читачів).

Основним завданням перекладу є збереження характеру впливу (прагматичних зв'язків). Зберегти (прагматичні відношення). Прагматичні фактори, тобто явища, пов'язані з мовцем, адресатом повідомлення та комунікативною ситуацією, дуже неоднорідні та різноманітні і впливають на мовні явища на різних рівнях.

До цього в лінгвістиці тексту домінували структурні методи, зосереджені на категоріях зв'язності та завершеності, а сам текст розглядався як лінійна структура, що складається з набору мовних символів.

Це вплинуло на зосередження уваги на аналізі комунікативних особливостей функціонування текстів у соціальній комунікації.

На наш погляд, тексти почали аналізувати в контексті з позиції носія мови, який має комунікативні, когнітивні та експресивні потреби щодо структури комунікативного акту, відображеного в тексті, а також з точки зору комунікативних, когнітивних та експресивних потреб

(Крушельницька, 2019). Тексти почали аналізувати в поєднанні з контекстуальними особливостями, які визначають їхні комунікативні, структурні, семантичні та риторичні властивості. Природним наслідком такого розвитку комунікативної лінгвістики стала її інтеграція в теорію дискурсу – дисципліну, яка аналізує соціально зумовлені ситуації та сфери функціонування мови.

Лінгвісти-дослідники класифікують комунікативно-прагматичні функції текстів за основними категоріями:

- оцінна (вплив на систему бачення речей, зміна ставлення реципієнта до фактів, об'єктів тощо);
- дидактична (вплив на поведінку одержувача інформації);
- систематизуюча.

Таким чином, прагматичний компонент охоплює всі рівні мови і виконує повчальну функцію, впливаючи на вибір змісту і способу його вираження з урахуванням всіх умов усного спілкування. Тому при аналізі змістових аспектів мовних одиниць, важливих для перекладу, слід враховувати

На думку О. Материнської (Materynska, 2021), комунікативна ситуація включає в себе комунікативний намір, реальну ситуацію, в якій відбувається комунікативний акт, і відносини між комунікантами (кожна зі сторін відіграє певну соціальну роль). Іншими словами, передаючи повідомлення іншомовній аудиторії, перекладач повинен розуміти не тільки саме повідомлення, але й сенс повідомлення.

Перекладач намагається знайти не тільки семантичний еквівалент, тобто одиницю, яка фактично позначає те саме явище, але й функціональний еквівалент, який викличе у реципієнта іноземною мовою ту саму реакцію, що й у людини, яка прочитала або почула повідомлення в оригіналі (Баланик, 2022).

Медіа в сучасному світі виконує роль ключового інформаційного ресурсу, ставлячи свою діяльність на передній план глобальних подій та важливих суспільних питань. У контексті воєнного стану, роль медіа ще більше зміцнюється, перетворюючи їх на необхідний інструмент комунікації для урядових органів,

військових структур, та громадськості. Забезпечуючи зв'язок між подіями на передовій та світом, медіа визначає перспективу сприйняття суспільством подій, що відбуваються, і надає можливість аналізувати, висвітлювати, та інтерпретувати інформацію на різних рівнях.

Важливість медіа у сучасному глобалізованому світі є несумнівною та важливою для розуміння та впливу на наше життя, а також для формування соціальних норм та реалізації змін в суспільстві. Медіа мають великий вплив на нашу свідомість і становлять значимий інструмент для впливу на маси.

Хоча існує розмаїття засобів передачі інформації, мова залишається основним інструментом для розповіді про події та ідеї, і відтак, для формування свідомості громадськості. З іншого боку, мова постійно трансформується під впливом динамічних суспільних процесів, і вивчення медіалінгвістики стає ключовим для розуміння цих змін у мові та мовній культурі.

Медіатексти, важлива складова медіалінгвістики, відрізняються від класичних текстів тим, що вони поєднують в собі медіа-елементи та лінгвістичні структури. Ця взаємодія створює новий тип тексту, який може бути більш інформативним та впливовим завдяки використанню різних медійних засобів.

У сучасному світі, де мас-медіа мають значний вплив на формування світогляду та думки окремих осіб та суспільства в цілому, вивчення медіаекології стає особливо актуальним завданням. Ця наука досліджує взаємодію між мас-медіа та оточуючими нас технологіями, а також прагне забезпечити збереження та захист знань у сучасному інформаційному середовищі.

Мова в медіатекстах відіграє ключову роль у формуванні впливу на свідомість мас та індивідів. Точний вибір слів та виразів важливий, оскільки він може впливати на сприйняття інформації та викликати певні емоції. Порозуміння мовної специфіки медіатекстів та їхнього впливу на аудиторію є важливим завданням медіалінгвістів.

Під час воєнного конфлікту, природа інформації, що поступає від медіа,

викликає серйозні здогади та питання щодо об'єктивності. Зазначаючи це, слід враховувати, що воєнний стан істотно впливає на спосіб подачі інформації, оскільки медіа змушені пристосовуватися до строго контрольованого середовища та високого ступеня несигурності. Відтак, дослідження включає аналіз того, які саме чинники впливають на емоційне забарвлення інформаційних повідомлень, а також як це може відобразитися на сприйнятті аудиторією.

Тема війни в медіа є однією з найбільш актуальних і обговорюваних. Дослідники в німецьких медіа досліджують різні аспекти цієї теми, включаючи роль ЗМІ у висвітленні військових конфліктів, гендерні аспекти та метафорику війни у ЗМІ. Проте вивчення лексичних особливостей німецьких медіатекстів, що стосуються війни в Україні, залишається важливою науковою задачею, оскільки ця тема має велике значення для сучасної суспільної дискусії та вимагає глибшого лінгвістичного аналізу.

Загалом, розуміння медіатекстів та їх мовних особливостей є ключовим для аналізу впливу мас-медіа на суспільство та для вивчення сучасних комунікаційних процесів у глобалізованому світі.

Лексика в німецьких медіа-текстах, які стосуються війни в Україні, може бути досить специфічною і відображати різні аспекти конфлікту та його наслідки. Ось деякі характеристики лексики, які можуть бути типовими для таких текстів:

1. **військова термінологія:** у таких текстах часто використовуються військові терміни та вирази, такі як "військова операція" (Militäroperation), "бойові дії" (Kampfhandlungen), "бомбардування" (Bombardierung), "військова база" (Militärbasis) і т.д;

2. **дипломатична лексика:** медіатексти можуть також включати терміни, пов'язані з дипломатичними зусиллями, такі як "мирний процес" (Friedensprozess), "переговори" (Verhandlungen), "розмінування" (Entminung) та "закріплення перемир'я" (Waffenstillstand festigen);

3. **терміни, що описують конфлікт і його наслідки:** це включає терміни, які описують страждання цивільного населення, такі як "жертви війни" (Kriegsopfer), "переселенці" (Flüchtlinge),

"гуманітарна допомога" (humanitäre Hilfe), "зруйновані будівлі" (zerstörte Gebäude) і "розчленованість суспільства" (Gesellschaftsspaltung);

4. **геополітична лексика:** у медіа-текстах також може бути багато слів та фраз, що відображають геополітичні аспекти конфлікту, такі як "регіональна стабільність" (regionale Stabilität), "геостратегічне положення" (geopolitische Lage) і "політика санкцій" (Sanktionspolitik);

5. **аналіз і коментарі:** у аналітичних матеріалах медіа можуть використовувати терміни, які оцінюють ситуацію та аналізують можливі наслідки. Наприклад, "геополітичний ризик" (geopolitisches Risiko), "міжнародний вплив" (internationale Auswirkungen) і "масштаби конфлікту" (Konfliktmaßstab);

6. **емоційно забарвлені терміни:** деякі терміни можуть бути емоційно забарвленими, відображаючи жах або співчуття щодо страждань людей. Наприклад, "трагедія" (Tragödie), "горе" (Leid) та "жах" (Schrecken);

7. **терміни щодо допомоги і реагування:** у текстах про війну також можуть зустрічатися слова, що стосуються гуманітарної допомоги, такі як "гуманітарний коридор" (humanitärer Korridor), "рятувальні операції" (Rettungsoperationen) та "медична допомога" (medizinische Hilfe).

Ця лексика відображає складність та різноманітність аспектів війни в Україні та допомагає медіа точно та інформативно розповідати про цю проблему своїм читачам і глядачам.

Переклад медіаконтенту в умовах воєнного стану в Україні має свої особливості і вимагає обережності, відповідальності та професіоналізму. Ключові моменти та рекомендації щодо перекладу медіаконтенту в цих умовах такі:

1. **точність та об'єктивність:** переклади медіа-контенту мають бути максимально точними та об'єктивними. Важливо уникати додавання власної думки або викривлення інформації;

2. **контекст:** розуміння контексту та історичних передумов конфлікту має вирішальне значення для точного перекладу. Важливо враховувати історичні аспекти та специфічну термінологію;

3. **тон та емоції:** у воєнний час тексти можуть бути сповнені емоцій та напруги. Перекладачі повинні враховувати ці тональності та намагатися передати їх належним чином;

4. **актуальність:** військова ситуація може швидко змінюватися, і переклади повинні бути якомога актуальнішими. Необхідно постійно оновлювати поточну інформацію та адаптувати переклади до нової інформації;

5. **етика та цензура:** деяка інформація може бути чутливою або образливою. Перекладачі повинні бути етично свідомими і враховувати необхідність цензури;

6. **гідність і повага:** важливо поважати всі сторони конфлікту та уникати упередженості в перекладі;

7. **термінологія:** військові конфлікти можуть вимагати використання спеціалізованої лексики. Перекладачі повинні розуміти і використовувати відповідну термінологію;

8. **відповідальність і перевірка:** переклад медіаконтенту воєнного часу вимагає високого ступеня відповідальності. Перекладачі повинні ретельно перевіряти свою роботу на наявність помилок і неточностей;

9. **швидкість:** у воєнний час швидкість перекладу є важливою, оскільки інформація швидко поширюється. Однак це не повинно впливати на якість перекладу (Гудманян, 2019);

10. **доступність:** інформація повинна бути доступною для широкого кола читачів, у тому числі тих, хто не розуміє мови оригіналу. Розгляньте можливість публікації перекладів у відповідних мовних версіях.

У воєнний час ЗМІ відіграють важливу роль у поширенні інформації та формуванні громадської думки. Переклади медіа-контенту вимагають пильної уваги та відповідальності, оскільки вони можуть впливати на сприйняття подій та реакцію аудиторії (Гуренко, 2022).

При перекладі медіаконтенту під час воєнного стану з німецької на українську мову важливо дотримуватися правил граматики та враховувати специфіку ситуації. Деякі граматичні особливості наведені нижче:

1. час і спосіб дії: передаючи

інформацію про подію, важливо використовувати правильний час і форму дії. Наприклад, використання минулого, теперішнього та майбутнього часу залежить від контексту та доречності події;

2. число і рід іменників: вибір правильного числа іменників (однина, множина) і роду (чоловічий, жіночий, середній) важливий для точності перекладу. Важливо враховувати рід іменників, щоб відобразити реальність;

3. складнопідрядні речення: інформаційний матеріал може містити складні речення. Перекладач повинен дотримуватися правил побудови таких речень, щоб визначити правильний порядок дій і подій;

4. використання спеціальних термінів та аббревіатур: у сфері військових конфліктів часто використовуються спеціальні терміни та аббревіатури. Перекладачі повинні розуміти їх і правильно використовувати;

5. оформлення цитат і виразів: при перекладі цитат і виразів важливо зберігати автентичність інформації та вказувати джерело цитати;

6. узгодження підмета та присудка: узгодження підмета та присудка є основним правилом української граматики;

7. питальні речення та зворотний порядок слів: при перекладі питальних речень або фраз зі зворотним порядком слів важливо зберігати правильний порядок слів для більшої зрозумілості;

8. артиклі: в українській мові немає артиклів, як у німецькій. Перекладачі повинні враховувати відсутність артиклів при перекладі;

9. використання розділових знаків: перекладачі повинні вміти правильно вставляти пробіли та розділові знаки при розділенні слів та речень;

10. локалізація даних: коли використовуються цифри, дати та інша інформація, важливо локалізувати їх для українських читачів (Крушельницька, 2022).

Загальний принцип полягає в дотриманні правил граматики, а також у врахуванні специфічних потреб і вимог військового контексту.

В умовах воєнного стану в Україні існує унікальна лексика для перекладу ЗМІ з німецької мови на українську, оскільки конфліктна ситуація впливає на вибір слів

та виразів. Деякі з них наведені нижче:

- термінологія конфлікту: важливо використовувати офіційні терміни, визначені відповідними органами влади та міжнародними угодами. Наприклад, "окупація", "агресія", "припинення вогню", "бойові дії" тощо;

- гуманітарна допомога: використовуються спеціальні слова для позначення надання гуманітарної допомоги, наприклад, "гуманітарні коридори", "гуманітарні організації", "розподіл гуманітарної допомоги";

- військова термінологія: у військовому контексті слід правильно використовувати військову термінологію, зокрема слова, пов'язані з підрозділами, зброєю і тактикою. Наприклад, "артилерія", "протиповітряна оборона", "лінія фронту";

- соціальний вимір: в умовах воєнного стану важливо звертати увагу на соціальний вимір, наприклад, "переміщені особи", "внутрішньо переміщені особи", "цивільне населення, що постраждало від конфлікту";

- заклики до дій: у контексті конфлікту можна використовувати такі заклики до дій, як "мобілізація", "захист національної безпеки" та "підтримка лінії фронту";

- міжнародне співробітництво: у контексті міжнародних зусиль з врегулювання конфліктів важливо використовувати слова, що відображають міжнародне співробітництво, такі як "міжнародні переговори", "санкції" і "дипломатичні відносини";

- евакуація та біженці: для евакуації та переміщення біженців використовуються відповідні слова, такі як "евакуація цивільного населення", "притулок", "транзит біженців".

Медіатекст – це інтегративний, багаторівневий знак, який об'єднує в собі різні семіотичні коди, включаючи мовні, позамовні та медійні, та відкриває текст на різних рівнях, включаючи змістовий, семантичний, композиційний, структурний та символічний. Медіатексти відзначаються багатовимірністю, що передбачає поєднання різних мовних, візуальних, аудіовізуальних та інших компонентів в єдине семантичне поле, а також регулярною відтворюваністю та стійким, передбачуваним вибором мовних засобів.

Серйозним викликом виступає розгляд етичних аспектів перекладу медіа контенту, особливо в умовах воєнного конфлікту. Перекладачі стають обличчям, яке транслює інформацію, і вони часто знаходяться в ситуації, коли вибір між точністю та потребами аудиторії важко зробити. В аналізі етичних аспектів перекладу, враховується ідея, що переклад несе на собі відповідальність за збереження об'єктивності і достовірності інформації, що є визначальною у ситуаціях воєнного стану.

Інструменти. Основними формальними характеристиками медіатекстів є основною формальною характеристикою медіатекстів є оцінність (соціальна та прагматична, експліцитна та імпліцитна). Тому медіатексти не лише містять численні оцінні значення, а й активно стимулюють сприйняття цільової аудиторії, а отже, і публічну сферу (Шевченко & Сизонов, 2021).

При перекладі медіа-контенту в умовах воєнного стану особливості лексики пов'язані зі специфікою події та потребами цільової аудиторії. Перекладачі повинні ретельно підбирати слова, щоб передати інформацію точно та неупереджено (Селіванова, 2018).

Переклад медіа-контенту з німецької на українську мову в умовах воєнного стану в Україні вимагає врахування особливих стилістичних особливостей для відтворення тональності, емоційного забарвлення та точності інформації. Деякі стилістичні особливості, які слід враховувати, наведені нижче:

- **точність та об'єктивність:** під час перекладу важливо зберігати об'єктивність і точність. Варто уникати емоційної мови та виразів, оскільки це може бути сприйнято як упередженість;

- **емоційна мова:** якщо емоції присутні у вихідному тексті, їх вираження та відтворення є важливим для передачі настроїв і почуттів, що виникають у зв'язку з військовим конфліктом. Вибір слів і фраз може допомогти відтворити цю емоційну інтенсивність;

- **тон і стиль:** важливо визначити відповідний тон і стиль тексту. Наприклад, важливо розрізняти новини, аналітичні статті та особисті коментарі, які можуть

відрізнятися за стилем викладу;

- **форма і структура:** структура тексту повинна відповідати оригінальному тексту. Якщо в німецькому тексті є заголовки або підзаголовки, вони повинні бути відтворені в українському перекладі;

- **цитування та посилання:** джерела мають бути належним чином процитовані та оформлені відповідно до вимог журналістських стандартів та етики;

- **лексика:** важливо використовувати відповідну лексику для передачі специфічних термінів і понять, пов'язаних з військовим конфліктом;

- **відповідна термінологія:** необхідно уникати використання грубої або підбурювальної лексики, яка може призвести до ескалації ситуації. Доцільно використовувати об'єктивну мову;

- **регіоналізм і контекст:** деякі терміни та вирази мають різне значення в різних регіонах, тому при перекладі мають враховуватись регіоналізм і контекст;

- **зміна порядку слів та наголосу:** варто пам'ятати, що українська мова може відрізнятися від німецької за порядком слів та наголосом, що може вплинути на зміст речення;

- **реакція аудиторії:** важливо враховувати реакцію аудиторії на перекладений матеріал, оскільки деякі вирази та інтонації можуть викликати різну суперечливу реакцію.

Загалом стилістичні особливості перекладу медіаконтенту в умовах воєнного стану мають забезпечувати баланс між точністю, об'єктивністю та емоційною виразністю з урахуванням потреб аудиторії та специфіки конфліктної ситуації.

У часи воєнного стану точність та об'єктивність відіграють вирішальну роль у перекладі медіа-контенту. Це фундаментальні принципи, які гарантують передачу інформації та збереження суспільної довіри. Це особливо важливо під час військових конфліктів, коли доступ до об'єктивної та точної інформації має стратегічне значення.

Перш за все, точність перекладу медіа-контенту в умовах воєнного стану означає, що інформація передається без викривлень і неточностей. Це допомагає громадськості, в тому числі владі,

аналізувати та реагувати на реальну ситуацію. Завдяки точному перекладу люди можуть отримати достовірну інформацію про військові конфлікти, що відбуваються, зрозуміти їхню природу та масштаби.

Об'єктивність перекладу означає, що інформація не зазнає впливу перекладача. У військових конфліктах інформація може бути використана як засіб пропаганди та маніпуляції. Об'єктивний переклад допомагає уникнути прихованого політичного чи ідеологічного впливу і гарантує, що інформація передається в оригінальній формі. Це особливо важливо під час військових конфліктів, коли правильне сприйняття подій може врятувати життя і визначити долю людей.

Для суспільства об'єктивність і точність перекладу є фундаментальними критеріями довіри до медіа-контенту. Громадяни повинні бути впевнені, що вони отримують інформацію, яка не була спотворена або замаскована з метою маніпулювання або впливу на їхні переконання. Інакше це може призвести до паніки, недовіри до влади та плутанини.

Завдяки точності та неупередженості перекладу медіа-контент може слугувати інструментом інформування, розуміння та залучення громадськості в контексті військового конфлікту. Це зміцнює довіру громадськості до ЗМІ та державних інституцій і допомагає громадянам ухвалювати обґрунтовані рішення у складні часи. Тому точність та об'єктивність перекладу медіаконтенту в умовах воєнного стану є фундаментальним елементом у підтримці соціальної стабільності та безпеки.

Роль технологій у поліпшенні процесу перекладу. На сучасному етапі розвитку технологій інформаційно-комунікаційного спілкування, особливу увагу приділяємо ролі технологій у поліпшенні процесу перекладу медіа контенту в умовах воєнного стану. Зокрема, використання машинного перекладу та інших інноваційних засобів може значно покращити швидкість та точність перекладу навіть у надзвичайних обставинах. Аналізуючи досвід застосування цих технологій у перекладі медіа контенту, ми можемо з'ясувати, наскільки вони можуть стати ефективними

інструментами у руках перекладачів у зусиллях збереження об'єктивності та достовірності інформації під час воєнного конфлікту. Таким чином, висвітлення впливу технологічних інновацій на процес перекладу є важливим аспектом нашого дослідження, що може визначити перспективи подальшого розвитку сфери перекладу медіа контенту в умовах кризових ситуацій.

Розглянувши важливі аспекти перекладу медіа контенту під час воєнного стану, слід визначити ключові виклики та перспективи подальшого дослідження. Одним із важливих аспектів є вивчення впливу перекладу на формування громадської думки та підтримку громадської обізнаності під час кризових ситуацій. Додатково, дослідження може розкрити, які конкретні культурні та лінгвістичні відмінності впливають на переклад медіа контенту та як їх можна враховувати для забезпечення максимальної точності та об'єктивності.

Також, важливим напрямком дослідження є розгляд адаптації перекладу до різних медіаформатів та платформ. З урахуванням стрімкого розвитку цифрових технологій, які впливають на способи споживання інформації, дослідження може визначити оптимальні підходи до перекладу для різних медіа, від традиційних газет до інтернет-платформ та соціальних мереж.

Необхідно також розглядати вплив політичних чинників на процес перекладу медіа контенту в умовах воєнного стану. Дослідження може розкрити, які чинники політичного впливу впливають на обрані курс та вибір слів у перекладі, формуючи тим самим сприйняття подій не лише на національному, але й на міжнародному рівні.

Висвітлення вищезазначених аспектів дослідження є важливою передумовою для розвитку сучасної науки та практики перекладу медіа контенту в умовах воєнного конфлікту. Спрямовані на подальше вивчення цих питань, наші дослідження мають потенціал внести значний внесок у розуміння та оптимізацію цього складного процесу в інформаційному просторі.

Висновки та перспективи (Conclusions and perspectives). Під час

воєнного стану, переклад медіа контенту визначає не лише сприйняття подій, але й впливає на ставлення суспільства до них та на результати конфлікту в цілому. З нашого дослідження видно, що ця проблема вимагає найвищого рівня уваги та відповідальності від журналістів, перекладачів і медіа організацій.

Переклад медіа контенту під час воєнного стану має дотримуватися принципів об'єктивності, точності та етичності. Важливо пам'ятати про можливість маніпуляції інформацією та впливу на громадську думку, і

забезпечувати доступ до різних джерел і точок зору. Тільки так можна забезпечити довіру громадськості і запобігти подачі односторонньої або прикрасленої інформації.

Усі учасники інформаційного процесу повинні сприяти збереженню об'єктивності та нейтралітету, а також дбати про захист прав людини і міжнародні стандарти. Лише в такий спосіб медіа зможуть виконувати свою функцію утримання суспільства і громадян від дезінформації та допомоги у визначенні правдивої картини подій в умовах кризи.

Список використаних джерел

Баланик І. Д., Бялик В. Д. Труднощі та способи перекладу суспільно-політичних реалій. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2022. №2. С. 11-15.

Гудманян А. Г. Кондратьєва О. В. Актуальні питання перекладознавства : курс лекцій / А. К.: НАУ, 2022. 148 с.

Гуренко Н. В. Специфіка перекладу суспільно-політичних реалій. Вісник СумДУ. Серія Філологія. Суми: Вид. СумДУ, 2022. №1. Том 2. С. 91–95.

Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. К.: Кондор, 2019. 206 с.

Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава : Довкілля-К, 2018. 712 с.

Шевченко Л., Сизонов Д. Теорія медіалінгвістики. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2021. 214 с.

Eroms H.-W. Fraktale Texte. Selbstähnliche Texte als Bausteine. Zugänge zum Text. Hrsg. von P. Bassola u.a. Frankfurt a.M.: Lang, 2014. P. 101–126.

Esser F., Schwabe Ch., Wilke J. Metaberichterstattung im Krieg. Medien&Kommunikationswissenschaft. 53. S. 314–332.

Fix U. Fraktale Narration. Eine semiotisch-textlinguistische Analyse. Medientheorien und Multimedialität. Ein TV-Werbespot – Sieben methodische Beschreibungsansätze. Köln: Herbert von Halem, 2011. S. 70–87.

Flückiger P. Die Luft im Süden wird dünner: Ukrainische Armee schneidet russischen Nachschub bei besetzter Stadt Cherson ab. URL: <https://www.tagblatt.ch/>

international/ukraine-krieg-die-luft-im-sueden-wird-duenner-die-ukrainische-armee-schneidet-den-russischen-nachschub-bei-der-besetzten-stadt-cherson-ab-Id.2322760

Freund N. Festgefahren nach Plan. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/ukraine-russland-1.5632494>

Getreideabkommen: Russland räumt Angriff auf den Hafen von Odessa ein. URL: https://www.zeit.de/politik/ausland/2022-07/odessa-angriff-russland-getreide?mj_campaign=nl_ref&mj_content=zeitde_text_link_x&mj_medium=nl&mj_source=int_zonaudev_Was%20jetzt%3F

Jessen J. Ukraine-Krieg: Die Front rückt näher – Warum viele bleiben. Westdeutsche Allgemeine Zeitung. URL: <https://www.waz.de/politik/ukraine-krieg-front-einwohner-flucht-versorgung-g-id236045389.html>

Materynska O. Anthropozentrische Darstellung und Rezeption des Krieges im Deutschen und Ukrainischen. Conference Proceedings of Liepāja University “The Word: Aspects of Research”, 2021, Vol. 25, S. 323–332. URL: <https://dom.lndb.lv/data/obj/966091.html>

Sprenger, G. Die konstitutiven Widersprüche der Gabe. *Paideuma: Mitteilungen zur Kulturkunde*, 2019. 65. S. 139-156.

References

Balanik, I. D., & Bialyk, V. D. (2022). Trudnoshchi ta sposoby perekladu suspilno-politychnykh realii [Difficulties and methods of translating socio-political realities]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii, (2), 11-15.

Goodmany, A. G., & Kondratieva, O.

- V. (2022). Aktualni pytannia perekladознаvstva: kurs lektsii [Topical issues of translation studies: a lecture course]. Kyiv: NAU.
- Gurenko, N. V. (2022). Spetsyfika perekladu suspilno-politychnykh realii [Specifics of translating socio-political realities]. *Visnyk SumDU. Seriya Filolohiia*, 1(2), 91–95.
- Krushelnyska, O. V. (2019). Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen: navchalnyi posibnyk [Methodology and organization of scientific research: a textbook]. Kyiv: Kondor.
- Selivanova, O. O. (2018). Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: directions and issues]. Poltava: Dovkilla-K.
- Shevchenko, L., & Sizonov, D. (2021). Teoriia medialinhvistyky [Theory of medialogistics]. Kyiv: VPTs "Kyivskiy universytet."
- Eroms, H.-W. (2014). Fraktale Texte. Selbstähnliche Texte als Bausteine. In P. Bassola et al. (Eds.), *Zugänge zum Text* (pp. 101–126). Frankfurt a.M.: Lang.
- Esser, F., Schwabe, Ch., & Wilke, J. (n.d.). Metaberichterstattung im Krieg. *Medien & Kommunikationswissenschaft*, 53, 314–332.
- Fix, U. (2011). Fraktale Narration. Eine semiotisch-textlinguistische Analyse. In *Medientheorien und Multimedialität. Ein TV-Werbespot – Sieben methodische Beschreibungsansätze* (pp. 70–87). Köln: Herbert von Halem.
- Flückiger, P. (n.d.). Die Luft im Süden wird dünner: Ukrainische Armee schneidet russischen Nachschub bei besetzter Stadt Cherson ab. Retrieved from <https://www.tagblatt.ch/international/ukraine-krieg-die-luft-im-sueden-wird-duenner-die-ukrainische-armee-schneidet-den-russischen-nachschub-bei-der-besetzten-stadt-cherson-ab-ld.2322760>
- Freund, N. (n.d.). Festgefahren nach Plan. Retrieved from <https://www.sueddeutsche.de/politik/ukraine-russland-1.5632494>
- Getreideabkommen: Russland räumt Angriff auf den Hafen von Odessa ein. (n.d.). Retrieved from https://www.zeit.de/politik/ausland/2022-07/odessa-angriff-russland-getreide?mj_campaign=nl_ref&mj_content=zeitde_text_link_x&mj_medium=nl&mj_source=int_zonaudev_Was%20jetzt%3F
- Jessen, J. (n.d.). Ukraine-Krieg: Die Front rückt näher – Warum viele bleiben. *Westdeutsche Allgemeine Zeitung*. Retrieved from <https://www.waz.de/politik/ukraine-krieg-front-einwohner-flucht-versorgung-id236045389.html>
- Materynska, O. (2021). Anthropozentrische Darstellung und Rezeption des Krieges im Deutschen und Ukrainischen. In *Conference Proceedings of Liepāja University "The Word: Aspects of Research"*, 25, 323–332. Retrieved from <https://dom.lndb.lv/data/obj/966091.html>
- Sprenger, G. (2019). Die konstitutiven Widersprüche der Gabe. *Paideuma: Mitteilungen zur Kulturkunde*, 65, 139–156.

Translation of Media Content during Martial Law

Olena BABYCH

master of philology

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

Anna MONASHNENKO

Ph.D., associate professor of the department of
foreign philology and translation

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6733-0969>

Abstract. This article is devoted to the study of the problem of media content translation during martial law. The importance of the media as an information resource in the modern world is analyzed and it considers how the military conflict affects the way information is presented. The article also examines ethical issues related to the translation of media content in conflict settings and provides examples of practical strategies to ensure objectivity and accuracy of information. The study shows that high-quality translation of

media content is important for maintaining objectivity and trust in the media in crisis situations. The article examines the importance of context in the translation of media content during martial law. A translation must not only convey accurate information, but also take into account sensitive aspects and cultural characteristics that may affect the audience's perception. In addition, it is highlighted how translation can influence the formation of public opinion and stereotypes during a military conflict, which makes it an important aspect of the information space.

Special attention is paid to issues of cultural equivalent in translation, as terms and expressions can have different meanings in different cultures. The article identifies the challenges faced by translators in their efforts to maintain the effectiveness and adequacy of translation in the conditions of a military conflict.

In addition, the article examines the role of technology in improving the process of media content translation and ensuring speed and accuracy in emergency situations. Analyzing the use of machine translation and other innovations, it is analyzed how these tools can contribute to maintaining the objectivity and reliability of information.

In general, the goal is to highlight the complexity of media content translation tasks during martial law and to contribute to the improvement of methods that allow for the highest degree of objectivity and accuracy in emergency situations.

Keywords: military terminology, issues of terminology translation, media content, martial law, foreign language audience.

COMMUNICATION STUDIES. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 808.1:81:004.8

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(4\).2023.08](https://doi.org/10.31548/philolog14(4).2023.08)**Штучний інтелект і літературне редагування медіатекстів: точки біфуркації****Світлана ХАРЧЕНКО**

доктор філологічних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-9336-1259>

Introduction. Статтю присвячено використанню штучного інтелекту в медіа, адже низка інформаційних агенцій, медіа застосовують його для виконання різноманітних завдань. З'являються документи, що встановлюють для редакцій та медіа етичні стандарти та принципи, які застосовуватимуть у роботі зі штучним інтелектом, або містять перші рекомендації щодо використання штучного інтелекту (зокрема, генеративного) в освіті й наукових дослідженнях. Визнано, що штучний інтелект відкриває нові можливості, але й водночас несе значні загрози. Наскільки штучний інтелект можна використовувати в медіа, зокрема для перефразовування і/або редагування текстів (зокрема прози для дітей), досі не вивчено.

Methods. У дослідженні використано низку загальнонаукових та лінгвістичних методів. Зокрема, методи аналізу, синтезу, дедукції та індукції, описовий метод застосовано для обґрунтування теоретичної бази дослідження та узагальнення власних спостережень. Експериментальний метод використано, щоб перевірити можливості окремих наявних інструментів на основі штучного інтелекту для перефразовування і редагування текстів і з'ясувати, наскільки якісним є вторинний (перефразований) і/або відредагований за допомогою цих інструментів текст.

Results and discussion. Аксиоматичним є твердження, що редагування чи саморедагування потребує будь-який текст. Безсумнівно, що сучасні технології з використанням штучного інтелекту полегшують роботу редактора, заощаджуючи дорогий час. Спостережено, що українськомовний сегмент додатків і програм для роботи з текстом розвивається, а їхні розробники анонсують, що ці інструменти не тільки помічають мовні помилки, але й перефразовують текст, аналізуючи контекст, зберігаючи зміст і навіть пропонуючи кілька стилістичних варіантів. Визначено, що 1) наявні технології перефразовування не досконалі, їх не можна беззастережно використовувати як один із творчих методів редагування текстів; 2) алгоритми перефразовування / редагування текстів не здатні розуміти контекст події та комунікативну ситуацію, розрізняти пряме і переносне значення (наприклад, перифрази), враховувати психолінгвістичні характеристики тексту (як-от: у прозі для дітей), не знають синонімії синтаксичних одиниць тощо. Розглянуто й етичні аспекти використання технологій на основі штучного інтелекту. Зауважено, що додатки і програми для роботи з текстом – інструменти, які можуть допомогти впоратися з певними завданнями, але не можуть замінити людину-редактора, зокрема її відчуття слова, стилю, тональності тексту, її креативність, навички вирішення проблем і здатність до критичного мислення.

Ключові слова: комунікативна ситуація, штучний інтелект, медіатекст, мова медіа, перефразовування, редагування, перифраз, синтаксична одиниця, мова прози для дітей, етика.

Актуальність (Introduction). Штучний інтелект (далі – ШІ) уже досить надійно ввійшов до повсякденного життя, і ми навіть не звертаємо увагу на функції авто виправлення або автопідказок, уводячи текст на комп'ютері / смартфоні або пишучи електронного листа, на рекомендації в соціальних мережах тощо. А за останні кілька років інструменти штучного інтелекту стали популярними в різних галузях, і медіа не стали винятком.

Штучний інтелект використовують, щоб виконувати різноманітні завдання. Він відкриває нові можливості, водночас викликаючи значні перестороги. Чи всі технологічні інновації ведуть до прогресу, чи замінить ШІ людину з її креативністю, з її розумінням етичних норм тощо – над цими і багатьма іншими питаннями розмірковують науковці, практики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review).

© С. Харченко

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 4, 2023

Незважаючи на те, що використання штучного інтелекту в різних галузях відносно молодий напрям дослідження, у публічному й науковому дискурсах наявні вже праці, де розглядають як загальнотеоретичні питання, так і практичні аспекти. Однак істотно переважають праці, присвячені саме практичним аспектам.

Розглядаючи особливості використання ШІ в освіті, науковці передусім вбачають у ШІ помічника для студента у вивченні навчального матеріалу та його закріпленні, аналітика в збиранні інформації під час виконання вправ, що викликають певні труднощі, помилки та значні витрати часу. Крім того, проаналізувавши одержану інформацію, ШІ може надавати звіт викладачеві, на підставі якого викладач коригуватиме свій курс, аби його покращити (Візнюк, Буглай, Куцак, Поліщук & Киливник, 2021). Використання систем ШІ в організації освітньої діяльності дозволить вишам розробляти індивідуальні профілі навчання студентів, що, припускають, значно підвищить рівень їхніх знань та їхню успішність (там само, с. 17). Актуальність проблеми використання ШІ в освіті поза сумнівом (наприклад, Леонтьєва, 2022), бо стосується всіх без винятку галузей знань й освітніх ступенів, а згодом і неформальної освіти, освіти впродовж життя. Крім того, через конкуренцію з боку штучного інтелекту, здатного створювати новинний контент і виконувати рутинну журналістську працю, обґрунтовують і потребу посилити загальнотеоретичну та аналітичну підготовку майбутнього журналіста (Яблонська, 2017).

Одне із питань, що його також досліджують науковці, – обопільний зв'язок між людиною і штучним інтелектом та взаємовплив на їхніх розвиток.

Колективне дослідження «Впевненість людини в штучному інтелекті та в собі: еволюція та вплив впевненості на прийняття порад ШІ» (Chong, Zhang, Goucher-Lambert, Kotovsky, Cagan, 2021) показало, що людська самовпевненість керує рішеннями (не)прийняти пропозиції ШІ, а індивідуальний досвід під час прийняття рішень за допомогою ШІ впливає на впевненість людини.

Результати також показують, що самовпевненість людини, а не її довіра до ШІ, керує рішенням (не)прийняти пропозиції ШІ. Крім того, ця розвідка показує, що люди часто неправильно приписують провину собі та потрапляють у зачароване коло, покладаючись на неефективний ШІ.

У відносинах між людиною і ШІ гостро стоїть питання, чи замінить ШІ людину, зокрема журналіста у створенні новинного контенту. Поки автори дають позитивну для людини відповідь: не замінить. Розмірковуючи, наприклад, над перевагами залучення штучного інтелекту для оптимізації дизайнерських процесів у сфері медіа зазначають, що всупереч поширеній думці, машинний інтелект не є методом, який може повністю замінити окремого дизайнера, але він здатний допомогти людям досягти мети та зробити проєктування більш керованим та рентабельним, адже саме емпатія як один із найважливіших елементів у дизайні, дає змогу дизайнерам налагодити комунікацію з користувачами та зрозуміти їхні проблеми та цілі (Шашенко, с. 172). Не може замінити ШІ і ChatGPT і коректора, і редактора, бо чат не має відповідного досвіду й не відчуває (не)доцільності виправлень у кожній конкретній ситуації, і він не розуміє, що таке авторський стиль, якщо ми не «згодували» перед тим йому весь корпус текстів цього автора й не навчили вправно імітувати його стиль, або якщо книгу написано у невластивій авторові стилістиці (Романцова). Проте застосування автоматизованих інтелектуальних систем допомагає виданням оптимізувати роботу журналістів, спростити збір та опрацювання великих обсягів інформації, сприяє персоналізації контенту та оперативному розміщенню інформації одночасно на всіх платформах видання (Васьківська, 2022; Нановська 08.09.2023).

В іншій науковій розвідці проаналізовано представлення ШІ і ChatGPT у заголовках медіа, тобто як про новітні технологічні досягнення в галузі штучного інтелекту повідомляли громадськості (Roe & Perkins, 2023), адже медіадискурс відіграє основну роль у формуванні суспільного (не)сприйняття ШІ.

Результати показують, що наявне складне й часом парадоксальне зображення штучного інтелекту загалом і ChatGPT зокрема, а також інших великих мовних моделей (LLM), що медіареєнтрації штучного інтелекту часто є сенсаційними та мають тенденцію більше зосереджуватися на попередженнях і застереженнях для читачів. Це дослідження спонукає до роздумів про практику ЗМІ у Сполученому Королівстві та спонукає до подальшого вивчення впливу соціальних, культурних і політичних контекстів на реєнтрацію ШІ в період технологічних змін.

Звертають увагу науковці і на те, що досягнення ШІ створюють і нові серйозні ризики щодо (не)збереження конфіденційності, що загрожує цілісності та надійності цифрових медіа, зокрема цифрового відео, через синтез гіперреалістичних зображень і відео, тобто дипфейків. (Khormali & Yuan).

Міжнародна організація зі стандартизації випрацювала документ ISO/IEC TR 24028:2020 «Інформаційні технології. Штучний інтелект. Огляд надійності штучного інтелекту», у якому описано підходи до встановлення довіри до систем ШІ через прозорість, пояснюваність, керованість тощо; інженерні підводні камені та типові, пов'язані з ними загрози та ризики для систем штучного інтелекту разом із можливими техніками та методами пом'якшення; підходи до оцінки та досягнення доступності, стійкості, надійності, точності, безпеки та конфіденційності систем ШІ.

З'являються документи, які для редакцій та медіа пропонують / устанавлюють етичні стандарти і принципи, що їх застосовуватимуть у роботі зі ШІ / генеративним ШІ.

Репортери без кордонів (RSF) і 16 партнерських організацій оприлюднили Паризьку хартію про штучний інтелект і журналістику, де зазначають: «Соціальна роль журналістики та медіа — як надійних посередників для суспільства та окремих людей — є наріжним каменем демократії та розширює право на інформацію для всіх. Системи ШІ можуть значно допомогти медіа виконати цю роль, якщо тільки їх

використовуватимуть прозоро, чесно та відповідально в редакційному середовищі, неухильно дотримуючись журналістської етики» (<http://surl.li/pkdad>). Як результат — визначено 10 фундаментальних етичних принципів для захисту цілісності новин та інформації в епоху штучного інтелекту, коли ці технології готові змінити медіаіндустрію, з-поміж яких: етика повинна керувати технологічним вибором у ЗМІ; людська діяльність і надалі центр редакційних рішень; медіа повинні допомогти суспільству впевнено розрізняти автентичний і штучний контент; видання мають брати участь у глобальному управлінні ШІ та захищати життєздатність журналістики під час перемовин із технологічними компаніями. Підписанти хартії також нагадують, що медіа завжди відповідають за опублікований зміст.

ЮНЕСКО надало перші рекомендації щодо використання генеративного штучного інтелекту в освіті й наукових дослідженнях, де визначено низку суперечливих етичних і політичних питань як щодо ШІ загалом, так і щодо генеративного ШІ, зокрема 1) обговорено кроки та ключові елементи, які необхідно розглянути, намагаючись регулювати генеративний ШІ на основі підходу, орієнтованого на людину, — такого, який забезпечує етичне, безпечне, справедливе та вагоме використання; 2) запропоновано заходи для розроблення погоджених, комплексних політичних рамок, щоб регулювати генеративний ШІ в освіті та дослідженнях; 3) розглянуто можливості творчого використання генеративного ШІ під час розроблення навчальних програм, навчанні, у навчанні та дослідницькій діяльності, а також 4) спрогнозовано довгострокові наслідки використання генеративного ШІ для освіти та досліджень (Miao & Holmes, 2023). Позитивним у цих рекомендаціях є і людиноцентричний підхід до використання генеративного ШІ.

Зазначимо, що в Україні схвалили концепцію розвитку технологій штучного інтелекту як одного з пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень (Про схвалення..., 2020). Передбачають, що технології штучного інтелекту повинні сприяти трансформації

економіки, ринку праці, державних інституцій та суспільства в цілому, а їх використання сприятиме зменшенню обсягу витрат, підвищенню ефективності виробництва, якості товарів і послуг. Однак концепція поки не знайшла втілення в конкретних кроках.

Мета (Aim) розвідки – дослідити потенційні переваги і недоліки інструментів штучного інтелекту для перефразовування і/або редагування медіатекстів, прози для дітей.

Методи дослідження (Methods of research). У дослідженні використано низку загальнонаукових та лінгвістичних методів. Зокрема, методи аналізу, синтезу, дедукції та індукції, описовий метод застосовано для обґрунтування теоретичної бази дослідження та узагальнення власних спостережень. Експериментальний метод використано, щоб перевірити можливості окремих наявних інструментів на основі штучного інтелекту для перефразовування і редагування текстів і з'ясувати, наскільки якісним є вторинний (перефразований) і/або відредагований за допомогою цих інструментів текст.

Результати дослідження та їх обговорення (Results of the research). Аксиоматичним є твердження, що редагування чи саморедагування / коректури потребує будь-який текст. Використовуючи алгоритми машинного навчання, обробку природної мови та інші передові методи, журналісти тепер можуть автоматизувати деякі свої завдання й оптимізувати робочий процес. Сьогодні найчастіше штучний інтелект використовують у медіа для граматичної і стилістичної корекції тексту, автоматичної генерації контенту і штучної музики, покращеного пошуку зображень та відео, розпізнавання фейкових новин та дипфейків, модерації контенту тощо (Васьківська, 2022, с. 6.2.109; Нановська 08.09.2023), застосовуючи різні сервіси, наприклад, щоб:

- написати текст – ChatGPT, Google Bard, Copilot та ін.;
- корегувати тексти – LanguageTool, OnlineCorrector, Grammarly, ChatGPT та ін.;
- перефразувати текст – NeuralWriter, Word Count, Smodin,

Paraphraser, Spinner Chief та ін.;

- розшифрувати аудіо – Odrey, Google Docs, Transcribe by Wreally, SpeechText.AI, SpeechTexter та ін.;

- створити відео – Runway, Pika, Google VideoPoet та ін.;

- озвучити відео – Speechify, LANDR, Descript та ін.;

- зробити субтитри – Captions, VEED.IO, Vido.ai та ін.;

- перевірити текст на ШІ-технології – GPT-2 Output Detector, GPT Radar, Hive Moderation, AI Text Classifier та ін.

Зрозуміло, що кожен сервіс має як переваги, так і недоліки, розгляд яких можливий у подальших дослідженнях.

Зосередимо свою увагу тільки на тих окремих сервісах, за допомогою яких є можливість корегувати (LanguageTool, OnlineCorrector, базові, безкоштовні версії) і перефразувати (Quillbot, NeuralWriter, Smodin, Paraphraser.io) українськомовні тексти, використовуючи для цього медіатексти, опубліковані на сайтах Цензор.НЕТ, «Українська правда» і тексти для дітей (уривки з книги Нестайка В. З. «Дивовижні пригоди в лісовій школі. Сонце серед ночі. Пригоди в Павутинії». (Київ : ВД «Школа», 2022. 208 с.) і Керрола Льюїса «Аліса в Країні чудес» (Carroll, Lewis. Alice's Adventures in Wonderland. E-book, Project Gutenberg, 1991)).

Виправлення помилок у тексті — обов'язковий етап редакційного опрацювання тексту перед тим, як його опублікувати. Адже навіть досвідчені редактори можуть пропустити літеру чи кому або не зробити проміжок між цифрою й одиницею вимірювання, використати дефіс замість тире тощо. І хоч такі помилки не впливають на розуміння самого тексту, вони псують імідж медіа, знижують рівень довіри до них поміж користувачами.

Щоб протестувати інструменти перевірки грамотності тексту і виправлення помилок, скористалися текстом, опублікованим 01.09.2023 в інтернет-виданні Цензор.НЕТ:

У Маріуполі росіяни знищили 180 тисяч книжок та чотири бібліотеки, - Міськрада. ФОТО

За попередньою інформацією 50% бібліотечного фонду Маріуполя згоріли під час обстрілів або були ліквідовані як "екстремістські".

Про це повідомляє [Цензор.НЕТ](#) із

© С. Харченко

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 4, 2023

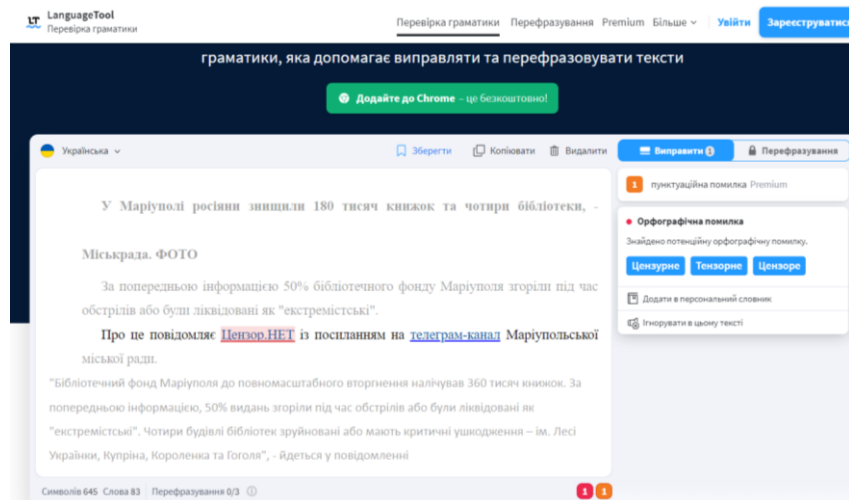
посиланням на [телеграм-канал](#) Маріупольської міської ради.

"Бібліотечний фонд Маріуполя до повномасштабного вторгнення налічував 360 тисяч книжок. За попередньою інформацією, 50% видань згоріли під час обстрілів або були ліквідовані як "екстремістські". Чотири будівлі бібліотек зруйновані або мають критичні ушкодження – ім. Лесі Українки, Купріна, Короленка та Гоголя", - йдеться у повідомленні (<https://censor.net/ua/p3440951>).

LanguageTool (<https://languagetool.org/uk>) – мовний інструмент (підтримує 30+

мов), розроблений, щоб допомогти користувачам покращити свої навички письма, зокрема перевірити орфографію, стилістику і граматику. Наявна й функція перефразовувати тексти. Безкоштовна версія має обмеження: перевіряє до 10 000 символів за раз без розставлення ком та іншої пунктуації.

Приклад коректури / редактури від LanguageTool:

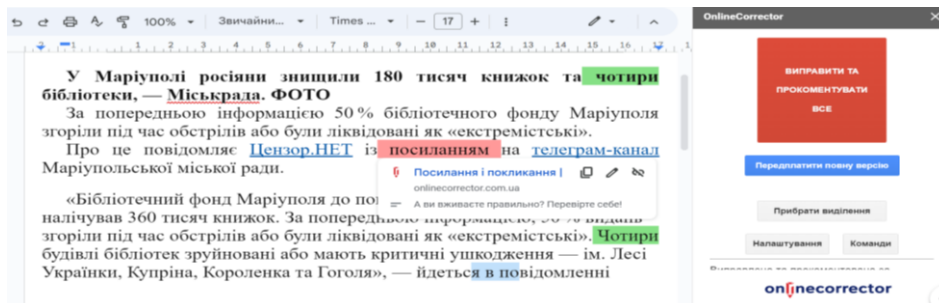
Додаток LanguageTool визначив лише дві помилки орфографічну й пунктуаційну, яку можна подивитися тільки в преміум-версії. Додаток пропонує і кілька варіантів для виправлення помилки. Правильний варіант може обрати тільки людина.

Звісно, з англійською мовою сервіс LanguageTool працює краще, однак він спрямований на виправлення хибодруків, пунктуаційних помилок тощо. У цьому сервісі є можливість перефразувати

тексти, але ця функція недоступна для української мови.

Сервіс OnlineCorrector (<https://onlinecorrector.com.ua/uk/>) – доповнення до Google Документів або Microsoft Word, яке надає пропозиції щодо слововживання, стилю, граматики і пунктуації для покращення мовного оформлення тексту. Він спеціалізується тільки на українській мові.

Приклад коректури / редактури від OnlineCorrector:

Додаток OnlineCorrector змінив дефіс на тире, лапки відповідно до «Українського правопису», «у» на «в», аби дотриматися

милословності, поставив пропуск між цифрою і позначенням відсотка (%). Підсвічені слова додаток пропонує

проаналізувати на правильність уживання. Однак безкоштовна версія не корегує пунктуацію, а також не редагує стилістично, наприклад, не виправила і не запропонувала виправити пасивну конструкцію на активну.

Ще є український освітній проєкт «Мова – ДНК нації» (<https://ukr-mova.in.ua/>), де також можна безкоштовно перевірити граматику, стилістику та орфографію онлайн, незалежно від обсягу матеріалу. Цей сервіс використовує LanguageTool, щоб забезпечити цю функцію.

А ось як мав би виглядати текст першоджерела після редактури і коректури:

У Маріуполі росіяни знищили 180 тисяч книжок та чотири бібліотеки, – Миськрада. ФОТО

За попередньою інформацією, 50 % бібліотечного фонду Маріуполя згоріло під час обстрілів або його ліквідували окупанти як «екстремістські».

Про це повідомляє [Цензор.НЕТ](#) із посиланням на [телеграм-канал](#) Маріупольської міської ради.

«Бібліотечний фонд Маріуполя до повномасштабного вторгнення налічував 360 тисяч книжок. За попередньою інформацією, 50 % видань згоріло під час обстрілів або їх ліквідували окупанти як «екстремістські». Чотири будівлі бібліотек зруйновано або вони мають критичні пошкодження: ім. Лесі Українки, Купріна, Короленка та Гоголя», – йдеться в повідомленні.

Кожному з нас притаманне багаторазове використання тих самих слів і синтаксичних одиниць. Але ж варто врізноманітнювати своє мовлення, бо ризикуємо створювати несвіжий, сухий

Оригінальний текст

Alice was beginning to get very tired of sitting by her sister on the bank, and of having nothing to do: once or twice she had peeped into the book her sister was reading, but it had no pictures or conversations in it, "and what is the use of a book," thought Alice "without pictures or conversations?"

Додаток Quillbot підтримує лише англійську мову.

Ще одним популярним сервісом є Paraphraser.io (<https://www.paraphraser.io/uk/paraphrase-tool>), який має і мобільну версію. Його розробники декларують, що їхній додаток володіє мистецтвом перефразувати текст як людина, що це найдосконаліший рерайтер (перерисувач)

текст, який ніхто не захоче читати. А вирватися з форми та спробувати щось нове може бути важко. Сучасні творчі люди хочуть покращити свої тексти, не докладаючи зусиль і не витрачаючи багато часу на вивчення нових слів і техніки письма. Саме в такому випадку допоможуть сервіси, що працюють на основі ШІ, який, як обіцяють розробники, миттєво сприйме написане, перефразує, перетворюючи його на щось абсолютно нове і не втрачаючи сенсу чи початкового задуму.

Перед тим, як апробувати сервіси для перефразування текстів українською мовою, спробуємо це на сервісах для перефразовування англійською мовою на прикладі одного й того самого уривку з твору Керрола Льюїса «Аліса в Країні чудес» – першого абзацу тексту. Позаяк інструменти ШІ розпочали свою світову ходу саме англійською мовою.

Одним із найпопулярніших сервісів є Quillbot (<https://quillbot.com/>), що виник як засіб перевірки граматики на основі ШІ. Тепер спектр його інструментів розширено, і додаток може перефразовувати різними способами, покращувати плавність письма тощо. Приємною особливістю є можливість обирати для виділених слів синоніми із запропонованого списку, що дозволяє контролювати ступінь зміни словникового складу. Інакше кажучи, сервіс має для автора доступні альтернативи.

Приклад перефразування від Quillbot:

Перефразований текст

Alice was starting to grow very bored of sitting next to her sister on the bank and not having anything to do. A few times, she had peeked into the book her sister was reading, but it was devoid of any illustrations or dialogue. "And what is the use of a book without illustrations or dialogue?" Alice wondered.

ШІ на основі НЛП. Він може переформулювати синтаксичні одиниці есе, статті, завершувати статті і видаляти плагіат. Кінцевий результат обіцяють креативним, читабельним, розумним і без плагіату.

Приклад перефразування від Paraphraser.io:

Оригінальний текст

Alice was beginning to get very tired of sitting by her sister on the bank, and of having nothing to do: once or twice she had peeped into the book her sister was reading, but it had no pictures or conversations in it, "and what is the use of a book," thought Alice "without pictures or conversations?"

Розробники**Paraphraser.io**

стверджують, що на відміну від інших онлайн-інструментів перефразування, їхній інструмент перефразування на основі ШІ зберігає початкове значення, змінюючи структуру речення. Однак наведений приклад перефразування примушує засумніватися, чи так це, бо він потребує редакторського доопрацювання.

Paraphraser.io підтримує українську мову. Протестуємо його та декілька інших

Оригінальний текст

У Маріуполі росіяни знищили 180 тисяч книжок та чотири бібліотеки, - Миськрада. ФОТО

За попередньою інформацією 50% бібліотечного фонду Маріуполя згоріли під час обстрілів або були ліквідовані як "екстремістські".

Про це повідомляє Цензор.НЕТ із посиланням на телеграм-канал Маріупольської міської ради.

"Бібліотечний фонд Маріуполя до повномасштабного вторгнення налічував 360 тисяч книжок. За попередньою інформацією, 50% видань згоріли під час обстрілів або були ліквідовані як "екстремістські". Чотири будівлі бібліотек зруйновані або мають критичні ушкодження – ім. Лесі Українки, Купріна, Короленка та Гоголя", - йдеться у повідомленні

Грубим шрифтом додаток показав, що саме він замінив у синтаксичних одиницях. В окремих реченнях кардинально модифіковано зміст, наприклад: було – 50% бібліотечного фонду Маріуполя, тобто всіх бібліотек Маріуполя, а стало – 50% фондів Маріупольської бібліотеки, тобто однієї бібліотеки; було –

Перефразований текст

Alice was tired of sitting next to her sister at the bank with nothing to do. Once or twice she had examined the book her sister was reading, but there were no pictures or dialogue.

подібних сервісів (NeuralWriter, Smodin) на прикладі медіатекстів і прози для дітей. Чи зможуть вони задовольнити творчі потреби українськомовного автора тексту?

Спочатку спробуємо перефразувати за допомогою названих інструментів уже використовуваний попередню фрагмент з медіатексту:

Приклад перефразування від Paraphraser.io:

Перефразований текст**за допомогою Paraphraser.io**

У Маріуполі росіяни знищили 180 тисяч книг, чотири бібліотеки та миськраду. Фото

За попередніми даними, 50% фондів Маріупольської бібліотеки були знищені під час обстрілу або знищені як "бойовики".

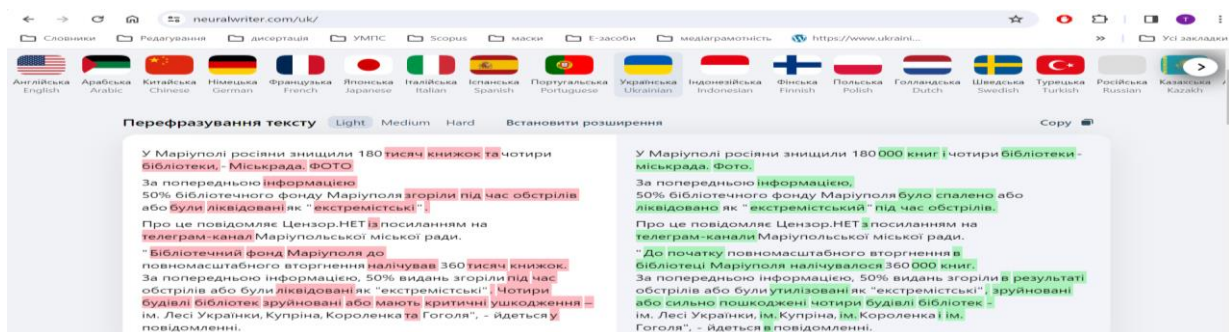
Про це повідомляє Цензор.НЕТ із посиланням на Telegram-канал Маріупольської міської ради.

"Бібліотечний фонд Маріуполя до масового вторгнення становив 360 тис. томів.

За попередніми даними, 50% видань було спалено під час обстрілів або знищено як "екстремістські". Чотири будівлі бібліотеки зруйновані або серйозно пошкоджені і названі на честь Льоші Українки, Купріна, Короленка та Гоголя", - йдеться в повідомленні.

екстремістські, а стало – бойовики, що не відповідає змісту взагалі. З'явився і «Льоша» замість «Лесі». Однак, кому після За попередніми даними сервіс додав, а також дотримався еврифонічного чергування у / в.

Приклад перефразування від NeuralWriter (<https://neuralwriter.com/uk/>):

© С. Харченко

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 4, 2023

Приклад перефразування від
Smodin (<https://smodin.io/uk/>):

Оригінальний текст

У Маріуполі росіяни знищили 180 тисяч книжок та чотири бібліотеки, - Міськрада. ФОТО

За попередньою інформацією 50% бібліотечного фонду Маріуполя згоріли під час обстрілів або були ліквідовані як "екстремістські".

Про це повідомляє Цензор.НЕТ із посиланням на телеграм-канал Маріупольської міської ради.

"Бібліотечний фонд Маріуполя до повномасштабного вторгнення налічував 360 тисяч книжок. За попередньою інформацією, 50% видань згоріли під час обстрілів або були ліквідовані як "екстремістські". Чотири будівлі бібліотек зруйновані або мають критичні ушкодження – ім. Лесі Українки, Купріна, Короленка та Гоголя", - йдеться у повідомленні

Наведені переформульовані тексти також потребують ґрунтовного редакторського доопрацювання, адже змінено не тільки мову медіатексту, а і його зміст.

Нагадаємо слова Р. Іванченка: «Редагування особливо відповідальна справа, і вершити її треба, керуючись не тільки власними смаками й уподобаннями, а, насамперед, добрим знанням природи редакторського процесу, знанням сильних і слабких сторін процесу підготовки рукопису» (Іванченко, 2003). Саме редактор, зазначав він, «опрацьовує книгу

Перефразований текст за допомогою Smodin

У Маріуполі росіяни знищили 180 тисяч книг і чотири бібліотеки – міськрада.

За попередньою інформацією, 50% бібліотечних фондів Маріуполя згоріли під час обстрілу або були віднесені до «екстремістських» для ліквідації. Про це повідомляє Цензор.НЕТ із посиланням на Telegram-канал Маріупольської міської ради. "Фонд бібліотеки Маріуполя до загального вторгнення налічував 360 тис. томів. За попередньою інформацією, 50% видань було спалено або ліквідовано як "екстремістські" під час обстрілу. Чотири будівлі бібліотеки були зруйновані або сильно пошкоджені - За даними джерела: " Леся Українка, Купрін, Короленко і Гоголь».

на сприймання... він апробує написане своїм вимогливим читанням» [Іванченко 2003, с. 114].

Ще одним складним мовним явищем для перефразовування, на нашу думку, буде перифраз – стилістична фігура, що водночас організовує текст для реалізації експресивної функції і є результатом вторинної номінації, наділяючи словоденотат конотативними ознаками.

Приклади перефразування речень, що містять перифраз, від сервісів NeuralWriter, Smodin, Paraphraser.io

Оригінальний текст	Smodin	NeuralWriter	Paraphraser.io
Він також висловив переконання, що військова підтримка України західними партнерами продовжуватиметься (https://censor.net/ua/n3440917)	Він також висловив упевненість, що західні партнери продовжуватимуть надавати військову підтримку Україні	Вони також висловили впевненість у продовженні військової підтримки України з боку західних партнерів.	Він також висловив упевненість, що військова допомога Україні з боку західних країн триватиме.
Західні офіційні особи сподіваються, що прибуття танків Abrams дасть Силам оборони України перевагу, необхідну їм для прориву російських оборонних ліній під час контрнаступу. https://censor.net/ua/n3440787	Західні офіційні особи сподіваються, що прибуття танків Abrams дасть українським силам оборони перевагу, необхідну для прориву російської оборони в контрнаступі.	Західні чиновники сподіваються, що прибуття танків «Абрамс» дасть українським силам оборони перевагу, необхідну для прориву російської оборони в контрнаступі.	Західні офіційні особи сподіваються, що прибуття танків Abrams дасть українським Збройним силам перевагу, необхідну для прориву оборони Росії в контратаці

Росія шукає держави-ізої , включно з Іраном та КНДР, для отримання додаткової зброї та боєприпасів, - Пентагон https://censor.net/ua/n3440819	Пентагон стверджує, що Росія хоче отримати більше зброї та боєприпасів від країн-ізої, зокрема Ірану та Північної Кореї	Росія прагне отримати більше зброї та боєприпасів від країн-ізої, включаючи Іран та Північну Корею – Міністерство оборони США	Росія хоче отримати додаткову зброю та боєприпаси від країн-ізої, зокрема Ірану та Північної Кореї - Міністерство оборони
Ірландія підтримує мариупольські родини в евакуації та ділитиметься досвідом й експертизою з розробки нової економічної моделі Маріуполя у майбутній відбудові. Пані Посол також зазначила, що Ірландія і на далі буде підтримувати український народ у своїй боротьбі за незалежність та свободу https://www.epravda.com.ua/news/2023/09/2/703851/	Ірландія підтримує евакуацію сімей Маріуполя та поділиться своїм досвідом і експертними знаннями в розробці нових економічних моделей для Маріуполя під час майбутньої реконструкції. Посол також зазначив, що Ірландія й надалі підтримуватиме український народ у його боротьбі за незалежність і свободу	Ірландія підтримує евакуацію мариупольських родин та поділиться своїм досвідом і знаннями у розробці нової економічної моделі для Маріуполя під час майбутньої реконструкції. Посол також зазначив, що Ірландія продовжуватиме підтримати український народ у його боротьбі за незалежність і свободу.	Ірландія підтримує евакуацію сімей Маріуполя та поділиться своїм досвідом і знаннями у розробці нових економічних моделей для майбутнього відновлення Маріуполя. Посол також зазначив, що Ірландія продовжує підтримувати український народ у його боротьбі за незалежність і свободу.

Отже, аналізовані сервіси не враховують ані описану комунікативну ситуацію, ані семантику синтаксичних одиниць; їм не відомі первинні номінації перифраз. Саме в здатності розуміти контекст подій, аналізувати цей контекст, опрацьовувати повідомлення з погляду його сприйняття; трансформувати повідомлення із рівня автора на рівень реципієнта, приймати складні морально-етичні рішення для отримання інформації (збереження конфіденційності, використання суперечливих матеріалів тощо) перевага людини над технологіями, які можуть аналізувати все тільки на основі алгоритмів.

До перефразовування як одного із методів редагування потрібно ставитися відповідально. Як підкреслюють в ЮНЕСКО, «постачальники генеративного штучного інтелекту повинні нести відповідальність за забезпечення дотримання основних цінностей і законних цілей, повагу до інтелектуальної власності та дотримання етичних практик, а також запобігання поширенню дезінформації і

мови ворожнечі» (Miao & Holmes, 2023). Етику ШІ мають формувати принципи відповідального ШІ, що передбачають безпеку, справедливість та орієнтованість на людину. Етичні питання ШІ стосуються не тільки доброчесності, вони також надважливі в медіа для дітей, адже сьогодні активно розвивається конвергентна форма медіа для дітей, що не лише збільшує їхню атракційність, привабливість в очах користувачів, вона урізноманітнює шляхи доступу до контенту, уможлиблює різноманітність тематики й проблематики, інтердисциплінарність контенту, розширює функціональність медіаресурсу загалом, посилює його вплив на юну аудиторію (Огар 2016, с. 190). А ця категорія споживачів досить уразлива.

«Навчаючи» ШІ перефразовувати різні за стилістикою і призначенням тексти, розробникам варто враховувати психолінгвістичні норми, адже словник реципієнта, його мовна компетенція – явище не статичне. Словник носія мови різний, і не всі слова він може знати.

© С. Харченко

Особливо це стосується дітей, адже у творах для дітей потрібно використовувати мовні одиниці, зважаючи на властивий дитині спосіб осмислення навкілля. Уміння письменника поставити себе на місце дитини, подивитися на світ очима дитини забезпечує і художню складову твору, і лінгводидактичну (навчає, розвиває уяву, емоційний інтелект, пізнавальні навички тощо). Мова прози для дітей зумовлена специфічною комунікативно-психологічною адресністю, відображенням комунікативної ситуації, особливістю рецепції. Відповідно до психологічних досліджень, дані яких

наводить 3. Партика, пасивний словниковий запас трирічної дитини становить у середньому 500, чотирирічної – 1500, п'ятирічної – 2000, шестирічної – 2500, а семирічної – 3000 слів, а 12-тирічної – близько 8000 слів (Партико 2017, с. 249). Тому важливо знати, які саме слова входять у словники різних вікових груп дітей, які синтаксичні конструкції вони можуть сприймати. Відомо лише, що кількість дуг синтаксичних залежностей над будь-яким словом не повинна перевищувати 6–7 (Партико 2017, с. 249).

Приклад перефразування від Smodin:

Оригінальний текст

Жив на світі їжачок Колько Колючка.
І жив на світі зайчик Кося Вухань.
Гарні були хлопці, але боягузи страшні — всього на світі боялися. Боялися темряви і боялися сонця. Боялися блискавки і боялися грому. Боялися вітру і боялися дощу. Навіть тіні власної боялися.
А найдужче боялися хуліганів.
То прибіжить Колько Колючка до мами-їжачихи: — Ой мамо, мамо! До нас у двір хулігани вдерлися!
Вийде мама-їжачиха на ганок — а у дворі дві маленькі жабки стрибають.

Чи знає дошкільня і дитина молодшого шкільного віку слово *гангстер*? Чи всі речення перефразовано коректно? Питання риторичні.

Звернемо увагу й на те, що опрацьовуючи медіатекст, прозу для дітей чи, зрештою, будь-який текст, редактор враховує і тональність викладу, тобто здатність тексту викликати певний настрій, коли забезпечується потрібний «емоційний ореол», «емоційне наповнення викладу», коли ніби «зважають підтекст» (Іванченко 2003, с. 119), проте, організований позамовними засобами, він є надто складним об'єктом, через що його «тлумачення... буває дуже довільним» (Іванченко 2003, с. 119).

Висновки і перспективи (Conclusions and future perspectives). Сучасні технології з використанням штучного інтелекту полегшують роботу редактора, заощаджуючи дорогий час. Українськомовний сегмент додатків і програм для роботи з текстом розвивається, а їхні розробники анонсують, що ці інструменти не тільки

Перефразований текст за допомогою Smodin

У цьому світі живе їжачок Колько Колючка.
І живе на цьому світі кролик Кося Ву.
Хлопчики милі, але боягузи страшні - вони всього на світі бояться. Вони бояться темряви і бояться сонця. Вони бояться блискавок і грому. Вони бояться вітру і дощу. Боїться навіть власної тіні.
І найбільше вони бояться **гангстерів**.
Тоді Колько Колючка підбіг до матері, що їла:
— Ой, мамо, мамо! До нас у двір увірвалися хулігани!
На ганку з'явиться мама-їжачок, а по подвір'ю пострибають дві жабенятка.

помічають мовні помилки, але й перефразовують текст, аналізуючи контекст, зберігаючи зміст і навіть пропонуючи кілька стилістичних варіантів. На сьогодні наявні технології перефразування текстів українською мовою не досконалі, їх не можна беззастережно використовувати як один із творчих методів редагування текстів; а використовувані алгоритми перефразування / редагування текстів поки (чи навчаться?) не здатні розуміти контекст події та комунікативну ситуацію, розрізняти пряме і переносне значення (наприклад, перифрази), враховувати психолінгвістичні характеристики тексту (як-от: у прозі для дітей), не знають синонімії синтаксичних одиниць тощо. Додатки і програми для роботи з текстом – інструменти, які можуть допомогти впоратися з певними завданнями, але не можуть замінити людину-редактора, зокрема її відчуття слова, стилю, тональності тексту, її креативність, навички вирішення проблем і здатність до критичного мислення.

Подальші дослідження вбачаємо в

спостереженні за розвитком інструментів ШІ, їх випробовуванні на медіатекстах, прозі для дітей, зокрема, чи враховує ШІ, корегуючи, редагуючи тексти, комуні-

кативну ситуацію / контекст подій, чи дотримується ШІ етичних норм тощо.

Конфлікт інтересів (Conflict of Interest). Немає.

Список використаних джерел

1. Васьківська О. Є. Технології штучного інтелекту в журналістиці сучасності // Матеріали X Конгресу «Авіація в XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології». Київ : Національний авіаційний університет, 2022. С. 6.2.107–6.2.111

2. Візнюк І.М., Буглай Н.М., Куцак Л.В., Поліщук А.С., Киливник В.В. Використання штучного інтелекту в освіті // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2021. Вип. 59. С. 14–22.

3. Іванченко Р. Г. Літературне редагування. Репр. вид. Київ, 2003. 247 с.

4. Леонтьєва Т. С. Медіа для дітей як конвергентний продукт // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Том 33 (72). № 4. Ч. 2. С. 210–215. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.4.2/35>

5. Нановська В. Виклики й очікування, що редакції думають про впровадження штучного інтелекту — опитування JournalismAI 23.10.2023 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mediamaker.me/shho-redakcziiyidumayut-pro-vprovadzheniya-shtuchnogo-intelektu-opytuvannya-journalismai-5368/>

6. Нановська В. Де журналісти можуть залучити штучний інтелект — кейси світових видань 08.09.2023 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mediamaker.me/de-zhurnalisty-mozhut-zaluchyty-shtuchnyj-intelekt-kejsy-svitovyh-vydan-4797/>

7. Огар Е. Конвергентні медіа для дітей в українському інформаційному просторі // Поліграфія і видавнича справа. 2016. № 1. С. 184–191.

8. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи : навч. посіб. Львів : ВФ. Афіша, 2017. 416 с.

9. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінет Міністрів України

від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

10. Романцова Б. Чи замінить ChatGPT редакторів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://litosvita.com/chatgpt-editors/>

11. Шашенко С. Переваги залучення штучного інтелекту для оптимізації дизайнерських процесів у сфері медіа. Український інформаційний простір, 2023 1 (11), 163–174. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279625](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279625)

12. Яблонівська Н. Штучний інтелект та мас-медіа: виклики для підготовки журналістів // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2017. Випуск 42. С. 95–101

13. Abdulsadek Hassan, Akram Albayari (June 2022) The Usage of Artificial Intelligence in Journalism In book: Future of Organizations and Work After the 4th Industrial Revolution (pp.175-197) DOI:10.1007/978-3-030-99000-8_10

14. ISO/IEC TR 24028:2020(en) Information technology — Artificial intelligence — Overview of trustworthiness in artificial intelligence. URL: <https://www.iso.org/standard/77608.html>

15. Khormali A, Yuan J-S. ADD: Attention-Based DeepFake Detection Approach. *Big Data and Cognitive Computing*. 2021. Vol. 5(4):49. <https://doi.org/10.3390/bdcc5040049>

16. Leah Chong, Guanglu Zhang, Kosa Goucher-Lambert, Kenneth Kotovsky, Jonathan Cagan. Human confidence in artificial intelligence and in themselves: The evolution and impact of confidence on adoption of AI advice. *Computers in Human Behavior*, Vol. 127, 2022, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107018>

17. Miao, Fengchun, Holmes, Wayne. Guidance for generative AI in education and research. 2023 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693/PDF/386693eng.pdf.multi>

18. Roe Jasper, Perkins Mike. 'What they're not telling you about ChatGPT':

© С. Харченко

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 4, 2023

exploring the discourse of AI in UK news media headlines Humanities and Social Sciences Communications. 2023. Vol. 10(1). DOI:10.1057/s41599-023-02282-w

References

1. Vaskivska, O. E. (2022). Tekhnolohiyi shtuchnoho intelektu v zhurnalistytsi suchasnosti [Technologies of artificial intelligence in modern journalism] // Materials of the 10th Congress "Aviation in the XXI century" - "Safety in aviation and space technologies". – Kyiv: National Aviation University, P. 6.2.107–6.2.111
2. Viznyuk, I.M., Buglai, N.M., Kutsak, L.V., Polishchuk, A.S., Kylyvnyk, V.V. (2021). Vykorystannya shtuchnoho intelektu v osviti [The use of artificial intelligence in education]. Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems. Issue 59. P. 14–22.
3. Ivanchenko, R. G. (2003). Literaturne redahuvannya [Literary editing]. Repr. Issue. Kyiv, 247 p.
4. Leontieva, T. S. (2022). Media dlya ditey yak konverhentnyy produkt [Media for children as a convergent product]. Scholarly notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Philology. Journalism. Volume 33 (72). No. 4. Part 2. P. 210–215. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.4.2/35>
5. Nanovska, V. Vyklyky i ochikuvannya. shcho redaktsiyi dumayut' pro vprovadzhennya shtuchnoho intelektu [Challenges and expectations. what newsrooms think about the implementation of artificial intelligence – JournalismAI survey] 23.10.2023 [Electronic resource]. Access mode: <https://mediamaker.me/shho-redaktsiyi-dumayut-pro-vprovadzhennya-shtuchnogo-intelektu-opytuvannya-journalismai-5368/>
6. Nanovska, V. De zhurnalisty mozhut' zaluchyty shtuchnyy intelekt – kejsy svitovykh vydan' [Where journalists can involve artificial intelligence – cases of world publications] 08.09.2023 [Electronic resource]. Access mode: <https://mediamaker.me/de-zhurnality-mozhut-zaluchyty-shtuchnyj-intelekt-kejsy-svitovyh-vydan-4797/>
7. Ohar, E. (2016). Convergent media for children in the Ukrainian information space // Printing and publishing. No. 1. P. 184–191.
8. Partiko, Z. V. (2017). Zahal'ne redahuvannya: normatyvni osnovy : navch. posib. [General editing: normative foundations: text book]. Lviv: VF. Poster, 416 p.
9. Pro skhvalennya Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini: rozporiadzhennya Kabinet Ministriv Ukrainy vid 2 hrudnya [On the approval of the Concept of the development of artificial intelligence in Ukraine: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 2]. (2020). No. 1556. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
10. Romantsova, B. Chy zaminyt' ChatGPT redaktoriv [Will ChatGPT replace editors] [Electronic resource]. Access mode: <https://litosvita.com/chatgpt-editors/>
11. Shashenko, S. (2023). Perevahy zaluchennya shtuchnoho intelektu dlya optymizatsiyi dyzayners'kykh protsesiv u sferi media Advantages of involving artificial intelligence for optimization of design processes in the field of media. Ukrainian Information Space, (1(11), 163–174. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279625](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279625)
12. Yablonovska, N. (2017). Shtuchnyy intelekt ta mas-media: vyklyky dlya pidhotovky zhurnalistiv [Artificial intelligence and mass media: challenges for training journalists]. Visnyk of Lviv University. Journalism series. Issue 42. P. 95–101
13. Abdulsadek Hassan, Akram Albayari, (June 2022). The Usage of Artificial Intelligence in Journalism In book: Future of Organizations and Work After the 4th Industrial Revolution (pp.175-197) DOI:10.1007/978-3-030-99000-8_10
14. ISO/IEC TR 24028:2020(en) Information technology — Artificial intelligence — Overview of trustworthiness in artificial intelligence. URL: <https://www.iso.org/standard/77608.html>
15. Khormali, A, Yuan, J-S. ADD: Attention-Based DeepFake Detection Approach. *Big Data and Cognitive Computing*. 2021. Vol. 5(4):49. <https://doi.org/10.3390/bdcc5040049>
16. Leah, Chong, Guanglu, Zhang, Kosa Goucher-Lambert, Kenneth Kotovsky, Jonathan Cagan. (2022). Human confidence

in artificial intelligence and in themselves: The evolution and impact of confidence on adoption of AI advice. Computers in Human Behavior, Vol. 127, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107018>

17. Miao, Fengchun, Holmes, Wayne. Guidance for generative AI in education and research. (2023). [Electronic source]. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/>

[ark:/48223/pf0000386693/PDF/386693eng.pdf.multi](https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107018)

18. Roe, Jasper, Perkins, Mike. (2023). What they're not telling you about ChatGPT': exploring the discourse of AI in UK news media headlines Humanities and Social Sciences Communications. Vol. 10(1). DOI:10.1057/s41599-023-02282-w

Artificial Intelligence and Copyediting of Media Texts: Bifurcation Points

Svitlana KHARCHENKO

Doctor of Philology, Professor

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0001-9336-1259>

Abstract. Introduction. The article is devoted to the use of artificial intelligence in the media, because a number of information agencies and media use it to perform various tasks. There are new documents that establish ethical standards and principles for newsrooms and media that will be applied in work with artificial intelligence, or contain the first recommendations for the use of artificial intelligence (in particular, generative) in education and scientific research. It is recognized that artificial intelligence opens up new opportunities, but at the same time carries significant threats. The extent to which artificial intelligence can be used in media, in particular for paraphrasing and/or editing texts (especially prose for children), has not yet been studied.

Methods. The research used a number of general scientific and linguistic methods. In particular, the methods of analysis, synthesis, deduction and induction, the descriptive method are used to justify the theoretical base of the research and generalize observations. The experimental method was used to test the capabilities of some existing tools based on artificial intelligence for paraphrasing and editing texts and to find out how high-quality the secondary (paraphrased) and/or edited text with the help of these tools is.

Results and discussion. It is undeniable to say that any text needs editing or self-editing. There is no doubt that modern technologies using artificial intelligence make the editor's work easier, saving precious time. It has been observed that the Ukrainian-language segment of applications and programs for working with text is developing, and their developers announce that these tools not only notice language errors, but also paraphrase the text, analyzing the context, preserving the content and even offering several stylistic options. It was determined that 1) existing paraphrasing technologies are not perfect, they cannot be unconditionally used as one of the creative methods of text editing; 2) algorithms for paraphrasing / editing texts are not able to understand the context of the event and the communicative situation, distinguish between direct and figurative meaning (for example, paraphrases), take into account the psycholinguistic characteristics of the text (such as: in prose for children), do not know the synonyms of syntactic units, etc. Ethical aspects of the use of technologies based on artificial intelligence are also considered. It is noted that applications and programs for working with text are tools that can help to cope with certain tasks, but cannot replace a human editor, in particular, his sense of words, style, and tonality of the text, his creativity, problem-solving skills and ability to think critically.

Key words: communicative situation, artificial intelligence, media text, media language, paraphrasing, editing, paraphrase, syntactic unit, prose language for children, ethics.

**THEORY AND METHODS OF TEACHING.
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ**

UDC 371.315:811.111'255

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(4\).2023.09](https://doi.org/10.31548/philolog14(4).2023.09)

Approaches to Assessing Translation Proficiency

Valentyna STRILETS

PhD in Pedagogy,
Associate Professor,

Department of Foreign Philology and Translation
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0806-0289>

Abstract. Introduction. An important component of the system of specialized translation competence development is the assessment of its proficiency level, which should be based on the latest developments in the field of translator training methodology, the translation service industry requirements, and current national and international academic standards.

The **purpose** of this paper is to analyze approaches to translation competence assessment and to distinguish those relevant to assessing specialized translation proficiency of 4th-year Philology students.

The author applies theoretical **research methods**: analyzing research papers referring to translation assessment and academic standards namely the CEFR and the PETRA-E Framework, collating and generalizing their key ideas and provisions as well as synthesizing them in order to outline the approaches to specialized translation competence assessment.

Discussion. The level-based approach should be implemented through defining the initial and target levels of specialized translation proficiency separately for English-Ukrainian and Ukrainian-English language pairs and taking into account the CEFR global scale descriptors concerning translating a written text in writing, modified with regard to text type, translation variation (full, fragmentary, summary, abstract), and ICT skills; as well as the PETRA-E Framework competence-based descriptors, altered in accordance with specialized translation features, in particular, terminology and subject matter knowledge and relevant skills. The process-oriented approach is better manifested during formative assessment, the purpose of which is to receive feedback on the effect of specialized translation knowledge acquisition and skill formation. It is implemented through the check-list method and translation text analysis. The product-oriented approach involves evaluating the target text using holistic, analytic (analytic proper, error count, check-list, and norm-referenced) and combined methods depending on translation variation, type and purpose of assessment.

Conclusions. Assessing specialized translation competence of 4th-year students majoring in Philology is a complex multifaceted process that is grounded on the level-based, process-oriented and product-oriented approaches. Their implementation relies on the modified CEFR and PETRA-E Framework proficiency descriptors and depends on translation variation, assessment type and purpose.

Key words: trainee translators, specialized translation, translation competence, proficiency level.

Introduction. An important component of the system of specialized translation competence development is the assessment of its proficiency level, which allows both a translator trainer and trainee translators to see how successful the teaching-learning process has been and whether the expected learning outcomes have been achieved. The academic subject *Specialized Translation* is taught, as a rule, in the 4th year of the bachelor's degree program, when students are preparing for future professional activities and should be aware of the requirements for specialized translation quality, which is

achieved in the educational process through simulating the conditions of the translation service industry. On the other hand, as S. Fokin (Fokin, 2016: 314) rightly asserts, the conditions of assessment and evaluation in the academic setting differ from those in the professional environment. Trainee translators' proficiency assessment must meet the basic requirements, namely reliability and validity, be objective and as transparent, clear and balanced as possible. To this end, scholars and translator trainers should choose appropriate approaches based on the latest developments in the field of

translator training methodology, the translation service industry requirements, and current national and international academic standards.

Literature review. In recent years, scholars and translator trainers have addressed different issues of assessing students' translation proficiency and target text quality.

Ya. Fabrychna has thoroughly examined current researches concerning assessment in translation didactics, in particular "approaches, aims, functions, objects, kinds, methods and instruments, their peculiarities and requirements to them in terms of kind of translation, language pair, subject domain, higher education grade level (Fabrychna, 2021: 16 – 17)".

Comprehensive research into the problem of assessment in translator training has been carried out by T. Korol who has covered such issues as advantages and drawbacks of holistic and analytic translation evaluation methods (Korol, 2020), applying reflective approach (derived from the social constructivist one) to assessing trainee translators' competence (Korol, 2023), combining "screen video recording as the way to fix and analyse translation problem-solving manifestations and think aloud protocol to promote translation problem solution and provide subjective information on the translation process workflow (Nikolaeva & Korol, 2021: 41)".

The main debate revolves around the question of evaluation methods, their justification being proved with empirically obtained data. Among the proponents of the holistic scale is M. Garant (Garant, 2009), who by means of interviewing has determined it as the most preferable method used by translator trainers in Helsinki. The analytic method is promoted by L. Chernovaty (Chernovaty, 2013), who having adapted other scholars' findings substantiates 11 criteria for assessing translation of an abstract as a scientific-technical text type. 9 of these criteria are used by V. Ihnatenko and V. Borshchovetska for assessing abstract and gist translation from French into Ukrainian (Ihnatenko & Borshchovetska, 2020). When analyzing the structure and content of a summative specialized translation test common for Saudi Arabian educational institutions, R. Al-Jarf (Al-Jarf, 2021) focuses

on both qualitative and quantitative aspects to be assessed, the former including organization, layout, grammar, cohesion and coherence, punctuation, spelling, rendering meaning; the latter comprising text length and time allotted

The error count method is advocated by S. Fokin (Fokin, 2016), who has summarized the criteria suggested by other researchers for evaluating students' translation of a non-specialized text and justified types of errors within them, and by V. Ihnatenko and V. Borshchovetska (Ihnatenko & Borshchovetska, 2020), who have elaborated an assessment scale with penalty points. E. Vázquez y del Árbol has empirically revealed the most common sense mistakes in specialized translation of scientific-technical texts and explained the reasons for their occurrence but she has failed to describe the assessment process (Vázquez y del Árbol, 2014). In the context of applying corpus technologies for teaching and assessing specialized translation, N. Kübler et al. (Kübler et al., 2018) suggest using the MeLLANGE error typology, which contains content-transfer and language errors however the authors do not estimate their severity.

J. Eyckmans and Ph. Anckaert (Eyckmans & Anckaert, 2017) have introduced a sample-based methodology (the Calibration of Dichotomous Items) belonging to norm-referenced methods to determine translation competence.

Given such a variety of methods and their proven advantages, it is quite obvious that research papers offering combined assessment models are emerging. Thus, R. Mateo has elaborated a model combining a top-down approach through the rubric assessing "macro-textual elements of the text by allotting them bonus points" and a bottom-up one through the metrics counting micro-textual errors and subtracting penalty points (Mateo, 2014: 90). M. Williams has developed a holistic-componential model for assessing translation student performance and competency supplementing it with reference to standards and expected learning outcomes (Williams, 2013). The third combined method has been presented by A. Hurtado Albir and S. Pavani in their empirically proven study on multidimensional summative assessment "based on a range of criterion-referenced and competence-based

assessment instruments and tasks (Hurtado Albir & Pavani, 2018: 25)”, which allows translator trainers to obtain data on translation sub-competence acquisition.

Noteworthy is the research conducted by H. Mei and H. Chen (Mei & Chen, 2022) who have integrated China’s Standards of English, in particular its chapter concerning translation skills, with cognitive diagnostic assessment approaches to gain information on students’ translation proficiency. No similar studies regarding the application of written mediation proficiency descriptors contained in the updated version of the Common European Framework of Reference for Languages (Council of Europe, 2020) have been conducted, which confirms the topicality of this research.

In spite of scholars’ increasing interests in different aspects of assessing trainee translators’ proficiency and target text quality, the issue of substantiating approaches pertinent to assessing specialized translation competence has not been highlighted in academic publications.

The purpose of the article is to analyze approaches to translation competence assessment and to distinguish those relevant to assessing specialized translation proficiency of 4th-year Philology students.

Materials and research methods. Carrying out this study we resorted to analyzing research papers referring to translation assessment and academic standards namely *the Standard of Higher Education of Ukraine for the first (Bachelor’s) degree in 03 Humanities (field of knowledge), 035 Philology (specialty)* (Standard, 2019), *the Common European Framework of References for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume (CEFR)* (Council of Europe, 2020), and *the PETRA-E Framework of Reference for the Education and Training of Literary Translators* (PETRA-E Framework, 2016); collating and generalizing their key ideas and provisions as well as synthesizing them in order to outline the approaches to specialized translation competence assessment.

Results and discussion. According to M. Williams, the assessment model should incorporate “clear statements of intended learning outcomes for a course, the types of knowledge and competencies being targeted, and the degrees of knowledge or competency

to be achieved, providing valuable information for a variety of stakeholders, including the students themselves, colleagues, and even prospective employers (Williams, 2013: 424)”.

In the Ukrainian academic context of training bachelors of philology, general and professional competencies and corresponding expected learning outcomes are presented in the State Standard (Standard, 2019) and reproduced in the curricular of those academic subjects that ensure their implementation. For example, one of the specialized translation competencies “awareness of the principles and technologies of creating texts of various genres and styles in native and foreign languages (Standard, 2019: 9)” correlates with the following expected learning outcome: “to know principles, technologies and methods of creating oral and written texts of various genres and styles in native and foreign languages (Standard, 2019: 9)”. We consider this formulation somewhat vague, as it lacks such details as genres and topics of texts, their length and complexity. These shortcomings do not make it possible to properly measure the achievement of the outcome. The solution to this problem can be seen in the application of a level-based approach to assessing the specialized translation competence, which will allow translator trainers not only to clearly outline the initial, intermediate and target levels of its mastery and, accordingly, to formulate the expected learning outcomes, but to demonstrate advancing from a lower level to a higher one.

To this end, we turn to the current documents such as the CEFR (Council of Europe, 2020) and the PETRA-E Framework (PETRA-E Framework, 2016).

The Companion volume of the CEFR published in 2020 contains a rather detailed description of different mediation activities, in particular, 7 ways of mediating a text: relaying specific information, explaining data, processing text, translating a written text, note-taking, expressing a personal response to creative texts, analysis and criticism of creative texts (Council of Europe, 2020: 90). In our research we distinguish 2 types of specialized translation according to the completeness of conveying the source text content in the target text: full and contracted,

the latter being split into fragmentary, summary and abstract ones (Strilets, 2019). Therefore, we get deeper insight into corresponding types of mediating a text, namely: translating a written text in writing which correlates with full translation, relaying specific information in writing associated with fragmentary translation, and processing text in writing which is close to summary and abstract translation. In addition, we analyze the descriptors of those levels which, according to our empirical data, are initial and target for trainee translators in the 4th year of their Bachelor program, when their specialized translation competence is formed based on the general translation knowledge and skills.

The CEFR comprises the following descriptors for translating a written text in writing:

C1 “can translate (into Language B) abstract texts on social, academic and professional subject in their field (written in Language A), successfully conveying evaluate aspects and arguments, including many of the implications associated with them, though some expression may be over-influenced by the original (Council of Europe, 2020: 103)”.

C2 “can translate (into Language B) technical material outside their field of specialisation (written in Language A), provided subject matter accuracy is checked by a specialist in the field concerned (Council of Europe, 2020: 103)”.

The highest level suggested by the CEFR for relaying specific information in writing is B2.2 which is described as follows: “Can relay in writing (in language B) the relevant point(s) contained in propositionally complex but well-structured texts (in Language A) within their fields of professional, academic and personal interest. Can relay in writing (in Language B) the relevant point(s) contained in an article (in Language A) from an academic or professional journal (Council of Europe, 2020: 94)”.

Processing text in writing is presented by the following descriptors:

C1 “Can summarise in writing (in Language B) long, complex texts (in Language A), interpreting the content appropriately, provided they can occasionally check the precise meaning of unusual,

technical terms. Can summarise in writing a long and complex text (in Language A) (e.g. an academic article, article providing political analysis, novel extract, editorial, literary review, report or extract from a scientific book) for a specific audience, respecting the style and register of the original (Council of Europe, 2020: 99)”. Having omitted such text types as a literary review and a novel extract, we accept this formulation for the specialized translation training context.

C2 “Can explain in writing (in Language B) the way that facts and arguments are presented in a text (in Language A), particularly when someone else’s position is being reported, drawing attention to the use of understatement, veiled criticism, irony and sarcasm. Can summarise information from different sources, reconstructing arguments and accounts in a coherent presentation of the overall result (Council of Europe, 2020: 99)”. These descriptors echo the competences typically attributed to summary translation.

The descriptors examined above can be considered a basis for describing the proficiency levels in such types of specialized translation as full, fragmentary, summary, and abstract with further modifications in accordance with their features, namely integrating the ability to use IT tools and specifying text genres common for a certain field (agriculture, construction, energy, oil and gas, etc.). In addition, our teaching experience shows that students demonstrate a higher proficiency in English into Ukrainian translation than that in Ukrainian into English. Therefore, it is necessary to conduct an empirical study to determine the weight of this difference and reflect it in the appropriate descriptors for the two combinations of the English-Ukrainian language pair.

In the CEFR descriptors, progression to a higher level is demonstrated by increasing text complexity, expanding genre diversity and thematic range, higher requirements to target text accuracy and its compliance with the target language rules. These aspects should be taken into account when determining the evaluation parameters for the assessment methods discussed below.

The PETRA-E Framework contains a 5-level descriptive scale of literary translation proficiency by 8 competencies: transfer, language, textual, heuristic, literary-cultural,

professional, evaluative, and research (PETRA-E Framework, 2016). Although this document is tailored for literary translation both in academic and professional environment, its content is worth analyzing to identify universal competences and those that should be omitted or modified according to the subject of our study.

Below are the descriptors of the specified competences at the LT2 (Advanced Learner) level, which we believe should be achieved by the 4th-year trainee translators.

1) "Transfer competence comprises the ability to recognize problems of textual understanding and text production and the ability to solve these problems in an appropriate way, and to account for the final result (PETRA-E Framework, 2016)". Its sub-competences' descriptors formulated as can-do statements include the following: understand literary source texts, identify literary translation problems, see the implications of translation strategies, apply translation strategies appropriately, produce a literary target text, justify individual choices and decisions, distinguish between different translation approaches (PETRA-E Framework, 2016). In general, these descriptors are applicable for the specialized translator training context provided "literary" is substituted with "specialized".

2) Language competence refers to "the grammatical, stylistic and pragmatic mastering of the source language" at CEF C1 (for reading) and the target language at CEF C2 (for reading and writing) (PETRA-E Framework, 2016). As for the "ability to apply literary styles and language varieties (PETRA-E Framework, 2016)" it should be reformulated as the ability to apply formal and semi-formal styles of specialized texts and to use general, academic and specialized vocabulary.

3) Textual competence consists of the knowledge of literary genres and styles and the ability to apply this knowledge in the analysis of source texts and the production of target texts. It comprises the following sub-competences: ability to analyze source texts, familiarity with literary genres, familiarity with the stylistic features of a source text, application of literary techniques, production of target texts with stylistic features, editorial skills of revising own texts. Here, "literary" should also be substituted with "specialized".

We consider pre-translation source text analysis an important tool for evaluating a number of students' sub-competences such as: to identify translation problems, to choose appropriate translation strategies and other ones depending on the particular text analysis task.

4) Within heuristic competence we highlight "the ability to gather in an efficient way the linguistic and thematic knowledge needed for translation" and "the ability to develop strategies for an efficient use of (digital) information sources (PETRA-E Framework, 2016)" while referring "the ability to apply textual criticism and to differentiate between text editions (PETRA-E Framework, 2016)" to literary translation. Consequently, most of the can-do statements, except for those associated with literary translation, are relevant for specialized translation, namely: find specific reference material, use digital tools, apply digital search strategies relevant for translation, and use reference material (PETRA-E Framework, 2016).

5) In the context of our research, literary-cultural competence should be altered to cross-cultural one and should encompass the ability to apply knowledge about the source and target culture while making a specialized translation; and the ability to handle cultural differences.

6) Professional competence is defined as "the ability to gather knowledge about the working field and to show the appropriate attitude expected by the working field (PETRA-E Framework, 2016)". Having rejected purely literary translation sub-competences such as familiarity with publishers and literary funds, we enlist those relevant for specialized translation: familiarity with financial, ethical, and legal aspects; familiarity with current translation approaches; networking skills; entrepreneurial skills (meeting deadlines) (PETRA-E Framework, 2016).

7) A trainee translator with evaluative competence "can estimate quality of translations by others" and "interpret differences between translations of the same text (PETRA-E Framework, 2016)".

8) Research competence comprises the ability to "apply research methodologies", "distinguish and name existing translation techniques", "analyze translations on an academic level", "familiarity with translation theories" and "schools of thought in

translation studies (PETRA-E Framework, 2016)".

The above descriptors modified according to the focus of our research can serve a basis for developing both formative and summative assessment tests, criteria-based analytic scales for different translation tasks, as well as self-assessment and peer-assessment grids.

In the academic setting, a translator trainer should get deeper insight into the translation process which requires applying a process-oriented approach both to teaching and assessing. This approach has been explored by S. Cheng from a problem-solving perspective (Cheng, 2019).

The process-oriented approach to assessing translation competence is aimed at providing information on students' current proficiency, in particular their ability to use resources, to adhere to guidelines, to determine difficulties of translating a particular source text (user's manual, specification, report, contract, website, academic paper etc.) and find ways of overcoming them, to evaluate a source text in order to select appropriate global and local translation strategies, in particular, ICT-based ones.

The process-oriented approach is better manifested during formative assessment, the purpose of which is to receive feedback on the effect of specialized translation knowledge acquisition and skill formation. In this respect we suggest applying the method of translation text analysis which we consider appropriate for developing and assessing specialized translation competence, in particular such its components as extra-linguistic, text-typology, cross-cultural, and strategic sub-competences. A translator trainer should elaborate the content of text analysis task and use it both as a teaching and assessment tool. Another appropriate tool for process-oriented self- and peer-assessment is a can-do grid comprising the described above sub-competences.

Since the end product of specialized translators' activity – the target text – mirrors the level of their professional competence formation, a product-oriented approach to evaluation should be considered. This approach which has long been theoretically and empirically studied by scholars and confirmed by practicing translators is also

reflected in professional translation quality standards. It is implemented through holistic and analytic assessment methods.

Advocating for the holistic method which implies evaluation based on the overall impression, M. Garant argues that "contemporary translation instructors tend to approach assessment at the discourse level and not at the sentence or word level (Garant, 2009: 12)", they move away from the previous practice of overemphasizing grammatical errors and lean towards the idea of encouraging students to develop their translation skills through this approach (Garant, 2009: 13). Although this method is feasible it features high subjectivity and therefore is recommended to be used with certain caveats at the final stage of translation training (Korol, 2020: 55).

Analytic methods include analytic proper, error count, check-list, and norm-referenced ones (Korol, 2020: 55 – 56).

Applying analytic proper method L. Chernovatyi presents 11 criteria for assessing translation of an abstract as a scientific-technical text type: appropriate translation strategy (word-by-word translation, sense translation, combined), sense equivalence of source text (ST) and target text (TT), sense equivalence of ST and TT keywords, functional equivalence of ST and TT, intention-affective equivalence of ST and TT, compliance with language and speech standards of the target language, terminology accuracy, relevance to discourse and genre characteristics, justified use of translation techniques, compliance with ST nature and recipients' expectations, meeting customer's requirements (Chernovatyi, 2013: 235 – 242). This method is rather popular among translator trainers due to its feasibility and objectivity while developing and validating assessment criteria are considered to be its drawbacks (Korol, 2020: 56). It is recommended to be applied for formative and summative assessment of contracted translation (Korol, 2020: 56), which is implemented by V. Ihnatenko and V. Borshchovetska (Ihnatenko & Borshchovetska, 2020).

H. Mei and H. Chen suggest elaborating check-lists for each translation task. For example, making use of China's Standards of English (CSE) (levels 5 and 6) they have selected the following items for assessing

translation of a popular science article from Chinese into English:

- Can translate short popular science articles, conveying the key information
- Can convey detailed information in the exposition
- Can properly translate expressions for a series of nouns in accordance with the grammatical rules of the translation
- Can flexibly adjust the word order according to the way of expression in English
- Can flexibly use translation skills such as omissions to remove repetitions in the original
- Can add conjunctions indicating logical connections implied in the original according to English sentence patterns (Mei & Chen, 2022: 6).

In our research, we regard this check-list exclusively as an example, as it is focused on CSE 5 – 6 correlating with CEFR B1 – B2. A check-list for assessing specialized translation should include the discussed above elements of PETRA-E LT2 and CEFR C1 – C2 and be applied for formative self- and peer-assessment.

The error count assessment method is followed by S. Fokin (Fokin, 2016). Referring to other scholars' findings, he has summarized 3 types of errors and suggested the following 100-point scale evaluation system of non-specialized text translation by the 4th-year students, taking into account penalty points depending on error severity.

Meaning-related errors:

- changing the content to the opposite; changing the illocutionary force of the message - 10 points
- changing denotative meaning - 7,5 points
- changing the essential nuances of the meaning while preserving the main denotative meaning; errors related to untaught translation techniques; errors that do not significantly distort the content, leading to a potentially ambiguous reading of the fragment – 2-3 points

Violating target language standards:

- grammatical, lexical, and spelling inconsistencies with the target language standards - 5 points
- punctuation errors; errors related to untaught translation techniques - 2,5 points
- errors in the graphic presentation of the text, minor spelling errors - 1 point

Style:

- reproducing the connotative meaning of figures of speech and stylistically marked units + 3 points
- neutralization of figures of speech and connotatively marked units – 3 points (Fokin, 2016: 317).

The most frequent sense-related errors made by the 4th-year trainee translators when rendering English specialized texts into Spanish have been classified and analyzed by E. Vázquez y del Árbol (Vázquez y del Árbol, 2014). In the scientific-technical translation exam the author observed the following: incorrect meanings, calques, anglicisms, omissions, nonsenses, and over-translations (Vázquez y del Árbol, 2014: 5).

This method is suitable for formative assessment focused on translation difficulties (Fabrychna, 2021; Korol, 2020).

The norm-referenced method is grounded on “the idea of assessing translation competence on the basis of items (Eyckmans & Anckaert, 2017: 43)”. J. Eyckmans and Ph. Anckaert (Eyckmans & Anckaert, 2017) promote its variation – the Calibration of Dichotomous Items (CDI). Featuring validity and reliability this method is complicated to implement and is fit for standardized tests.

Nowadays, scholars tend to use different assessment methods' merits by combining them in one model. A multidimensional summative assessment model designed by A. Hurtado Albir and S. Pavani comprises assessment tasks with specific assessment rubrics, a portfolio, and a traditional summative assessment test for criterion-referenced and competence-based assessment (Hurtado Albir & Pavani, 2018). We consider it applicable (with some limitations) for evaluating trainee translators' sub-competence acquisition.

R. Mateo suggests combining two opposite but complementary approaches – a top-down and a bottom-up ones – to assess the target text at the macro-textual level through rubrics by allotting bonus points and at the micro-textual one through metrics by subtracting penalty points. Focusing his research on the translation service industry, the author states that “the application of this componential tool will supply the rater with two quality indicators, one of a qualitative nature (rubric) alongside a quantitative one

(metric) (Mateo, 2014: 90)".

R. Mateo's model echoes M. Williams' holistic-componential one tailored for the academic setting (Williams, 2013). The latter takes into account professional standards when formulating expected learning outcomes and provides indicators demonstrating 5 levels of competence acquisition. Being acceptable in general, this model needs modifying according to the above-mentioned peculiarities of our study, in particular, competencies and expected learning outcomes.

Conclusions. Assessing specialized translation competence of 4th-year students majoring in Philology is a complex multifaceted process that is grounded on the level-based, process-oriented and product-oriented approaches. The level-based approach should be implemented through defining the initial and target levels of specialized translation proficiency separately for English-Ukrainian and Ukrainian-English language pairs and taking into account the CEFR global scale descriptors (Council of Europe, 2020) concerning translating a

written text in writing, modified with regard to text type, translation variation (full, fragmentary, summary, abstract), and ICT skills; as well as the PETRA-E Framework (PETRA-E Framework, 2016) competence-based descriptors, altered in accordance with specialized translation features, in particular, terminology and subject matter knowledge and relevant skills. The process-oriented approach is better manifested during formative assessment, the purpose of which is to receive feedback on the effect of specialized translation knowledge acquisition and skill formation. It is implemented through the check-list method and translation text analysis. The product-oriented approach involves evaluating the target text using holistic, analytic (analytic proper, error count, check-list, and norm-referenced) and combined methods depending on translation variation, type and purpose of assessment. Further research should be focused on developing an appropriate model for assessing specialized translation competence of the 4th-year trainee translators.

References

Al-Jarf, R. (2021). Critical analysis of translation tests in 18 specialized translation courses for undergraduate students. *European Journal of Education and Pedagogy*, 2(3), 1-7. DOI: <https://doi.org/10.24018/ejedu.2021.2.3.86>

Cheng, S. (2019). Exploring process-oriented translation competence assessment: rationale, necessity, and potential from a problem-solving perspective. In E. Huertas-Barros, S. Vandepitte, & E. Iglesias-Fernández (Eds.), *Quality Assurance and Assessment Practices in Translation and Interpreting* (pp. 199-225). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-5225-3.ch009>

Chernovaty, L. M. (2013). *Methodology of teaching translation as speciality: textbook for translation majors*. Vinnytsia: Nova Knyha, 376 p.

Council of Europe (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. URL: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages->

[learning-teaching/16809ea0d4](https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-)

Eyckmans, J., & Anckaert, Ph. (2017). Item-based assessment of translation competence: Chimera of objectivity versus prospect of reliable measurement. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 16, 40–56.

Fabrychna, Ya. (2021). Current researches on the issue of assessment in translation didactics. *Foreign Languages*, 4, 16–28. DOI: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2021.4.248289>

Fokin, S. B. (2016). Criteria for evaluation of general text translation in accordance with n-point system. *Language and conceptual world views*. Kyiv: Kyiv University, 56 (2), 311 – 320. URL: http://postup.zzz.com.ua/Fokin_Kriter_otsinky_perekladu.pdf

Garant, M. (2009). A case for holistic translation assessment. Kalliokoski, J., T. Nikko, S. Pyhäniemi & S. Shore (toim.) 2009. *AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 1, 5–17. URL: <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/viewFile/2612/2402>

Hurtado Albir, A., & Pavani, S. (2018). An empirical study on multidimensional summative assessment in translation

teaching. *The Interpreter and Translator Trainer* 12 (1), 25–47. DOI: 10.1080/1750399X.2017.1420131

Ihnatenko, V., & Borshchovetska, V. (2020). Special aspects of gist and abstract translation quality assessment. *Foreign Languages*, 3(103), 12–17. DOI: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2020.3.218988>

Korol, T. (2020). Assessment of prospective philologists' translation performance: evaluation methods review. *Innovative Pedagogy*, 26, 54–57. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.10>

Korol, T. (2023). Reflective approach to prospective philologists' translation competence assessment. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.92.2.08>

Kübler, N., Mestivier, A., & Pecman, M. (2018). Teaching specialised translation through corpus linguistics: translation quality assessment and methodology evaluation and enhancement by experimental approach. *Meta*, 63(3), 807–825. DOI: <https://doi.org/10.7202/1060174a>

Mateo, R. M. (2014). A deeper look into metrics for translation quality assessment (TQA): a case study. *Miscelánea: a Journal of English and American Studies*, 49, 73–94.

Mei, H., & Chen, H. (2022). assessing students' translation competence: integrating China's Standards of English with cognitive

diagnostic assessment approaches. *Frontiers in Psychology*. 13:872025. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.872025

Nikolaeva, S., & Korol, T. (2021). Prospective philologists' translation assessment triangulation: screen video recording and think aloud protocol combination. *Advanced Education*, 8(18), 30–41. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.228550>

PETRA-E Framework of Reference for the Education and Training of Literary Translators. URL: <https://petra-educationframework.eu/>

Standard of Higher Education of Ukraine for the first (Bachelor's) degree in 03 Humanities (field of knowledge), 035 Philology (specialty). (2019). Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine.

Strilets, V. V. (2019). Peculiarities of teaching contracted scientific and technical translation. *Pedagogical Process: Theory and Practice*. Series: Pedagogy, 3–4 (66–67), 84–89.

Vázquez y del Árbol, E. (2014). specialised translation assessment: uncommon senses and other stories. *Lebende Sprachen*, 59 (1), 1–18. DOI: 10.1515/les-2014-0004

Williams, M. (2013). A holistic-componential model for assessing translation student performance and competency. *Mutatis Mutandis*, 6 (2), 419–443.

Підходи до оцінювання компетентності в письмовому перекладі

Валентина СТРИЛЕЦЬ

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземної філології і перекладу

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0806-0289>

Анотація. Актуальність. Важливим компонентом системи формування компетентності в письмовому галузевому перекладі є оцінювання рівня її сформованості, що має враховувати новітні напрацювання науковців, вимоги ринку праці та сучасні як міжнародні, так і вітчизняні освітні стандарти. **Мета** статті – проаналізувати підходи до оцінювання компетентності в письмовому перекладі і визначити ті, які відповідають оцінювання рівня сформованості компетентності в письмовому галузевому перекладі у студентів 4-го курсу спеціальності «Філологія». Автор застосовує такі теоретичні **методи** дослідження, як аналіз наукових праць із оцінювання перекладу та освітніх стандартів, а саме Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти і Проєкту PETRA-E, зіставлення, узагальнення і синтез їхніх основних положень для обґрунтування підходів до оцінювання компетентності в письмовому галузевому перекладі.

Обговорення. Реалізація рівневого підходу здійснюється через визначення початкового і цільового рівнів володіння письмовим галузевим перекладом окремо для англійсько-української й українсько-англійської мовних пар та врахування дескрипторів глобальної шкали

Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти в частині письмового перекладу тексту, модифікованих з урахуванням типів текстів, виду письмового перекладу (повного, фрагментарного, реферативного, анотованого) й інформаційно-технологічних умінь; а також компетентнісно-орієнтованих дескрипторів Проєкту PETRA-E, змінених згідно з особливостями галузевого перекладу, зокрема, термінологічними й предметними знаннями, навичками і вміннями. Підхід, орієнтований на процес, найкраще проявляється під час поточного контролю, метою якого є отримання зворотного зв'язку про ефективність засвоєння знань, формування навичок та розвитку вмінь. Він реалізується за допомогою таких методів, як контрольний лист та перекладацький аналіз тексту. Підхід, орієнтований на результат, передбачає оцінювання тексту перекладу за допомогою холистичного, аналітичних (власне аналітичного, еротологічного, на основі контрольного листа та нормо-орієнтованого) та комбінованого методів, вибір яких залежить від типу письмового перекладу, виду й мети контролю.

Висновки. Оцінювання рівня сформованості компетентності в письмовому галузевому перекладі у студентів 4-го курсу спеціальності «Філологія» – це складний багатогранний процес, який базується на рівневому підході, а також на підходах, орієнтованих на процес і результат. Вони реалізуються з урахуванням модифікованих дескрипторів Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти й Проєкту PETRA-E, а також типу письмового перекладу, виду й мети контролю.

Ключові слова: майбутні перекладачі, галузевий переклад, компетентність у письмовому перекладі, рівень володіння.

Українська мова як рідна, успадкована та іноземна: зміст понять і принципи викладання

Оксана ТРУМКО

кандидат філологічних наук, науковий співробітник

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету

«Львівська політехніка»

79013, С. Бандери, 32д, Львів, Україна

<http://orcid.org/0000-0003-3816-6164>

Анотація. Зацікавлення у вивченні української мови постійно зростає. Сьогодні ми можемо окреслити три аудиторії, які вивчають мову: українці, діаспора, іноземці. Відповідно підходи до викладання мають бути різними. Тому у статті визначено зміст понять українська мова як рідна, українська як успадкована та українська як іноземна. Зосереджено увагу на змісті поняття «носій рідної мови» та його характеристиках. Схарактеризовано основні принципи та завдання сучасного уроку з української мови як рідної. Це розвиток умінь працювати з інформацією, створювати й аналізувати тексти, висловлювати власну думку. Також урок виконує виховну функцію, забезпечує засвоєння морально-етичних і психологічних принципів спілкування і співпраці тощо. Висвітлено традиційні та нетрадиційні методи викладання мови. Для викладачів мови як успадкованої цільовою аудиторією є білінгви, які, як правило, мають добрі усні навички володіння мовою, сформовані під впливом спілкування вдома або у громаді, а от навички читання і письма є недостатньо розвиненими. Тому основна увага викладача повинна бути зосереджена на розвитку саме навичок читання, зокрема розуміння змісту прочитаного тексту, та письма, вміння не тільки відтворювати тексти, а й складати їх. У навчанні варто застосовувати діяльнісний метод, диференційований підхід, поєднувати різні типи занять, а також взаємопов'язане навчання мови й культури. У цієї аудиторії виникають проблеми, пов'язані з інтерференцією. Також у статті висвітлено основні принципи і правила викладання мови як іноземної: роль мети іншомовця для вивчення мови, вибір методик викладання, в основі яких є комунікативний підхід, побудова курсів відповідно до рівнів володіння мовою, лінгвокультурологічний аспект тощо. Як приклад наведено Міжнародну літню школу україністики «Крок до України», організатором якої є Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка».

Ключові слова: рідна мова, успадкована мова, іноземна мова, викладання мови, мовні школи.

Актуальність (Introduction). Сьогодні виокремлюють такі поняття: «державна мова», «офіційна мова», «національна мова», «регіональна мова», «мова національних меншин», «мова міжнаціонального спілкування», «міжнародна мова», «мова міжнародного спілкування», «штучна мова», «ділова мова», «мова науки» тощо. Досліджують низку психолінгвістично недефініційованих понять щодо типу мов: «перша мова», «функціонально перша мова» або «основна мова», «рідна мова», «материнська мова», «нерідна мова», «іноземна мова», «друга мова», «індивідуальна мова», «домінантна мова», «успадкована мова», «метамова», «професійна мова», «мова спеціальності», «мова перекладу», «мова внутрішнього мовлення» тощо. Проте найважливішим поняттям для мовної освіти є поняття «індивідуальна мова», яке розуміють як надбання індивіда, що користується тією

або іншою мовою (Kalmykova, Kharchenko & Mysan, 2020). У будь-якого мовця у результаті оволодіння мовами виформовується індивідуальна мова, яка вирізняється своїм особливим набором і порядком слів, певних видів словформ і синтаксичних конструкцій, композицій висловлювань. Індивідуальна мова відображає мовну компетенцію конкретної людини. Тож завдання мовної освіти – піднести індивідуальну мову її носіїв до рівня мовного стандарту – літературної мови. Тому для методики викладання української мови як науки та навчальної дисципліни релевантними є такі терміни: «рідна мова», «успадкована мова» та «іноземна мова». Це передбачає розмежування мети, змісту та обсягу навчання, форм, методів, прийомів і засобів навчання та вибір найефективніших методів контролю успішності (Костів & Сколоздр-Шепітко, 2018: 13), а також обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Методика викладання української мови як рідної – це наукова і навчальна дисципліна, що має давні традиції. Сучасна методика зорієнтована на викладання української мови у змішаному форматі, зокрема в умовах воєнного стану. Наприклад, фахівці Інституту педагогіки НАПН України активно напрацьовують методичні рекомендації, використовуючи досвід міжнародних та неурядових організацій щодо забезпечення неперервності освіти, висвітлюють інноваційні зміни в організації освітнього процесу у контексті Нової української школи, а також подають рекомендації для навчання української мови у початковій і середній школах тощо.

Питання методики викладання української мови як успадкованої висвітлені у публікаціях О. Туркевич (Туркевич, 2019) і Х. Піхманець (Піхманець, 2022), у яких зосереджено увагу на методах викладання української мови, принципах укладання підручників, виборі лексичного та граматичного матеріалу для дітей суботніх і недільних шкіл як нової категорії в українській лінгводидактиці.

Щодо методики навчання української мови як іноземної, то сьогодні вона перебуває у фазі активного розвитку (Швець, 2019: 49). Це засвідчує збільшення кількості фундаментальних наукових досліджень і статей та численні науково-практичні конференції, де увагу науковців зосереджено на принципах викладання української мови як іноземної, підходах до навчання (комунікативний, текстоцентричний, лінгвокультурологічний), інтерактивних методах, рекомендаціях щодо розвитку в іншомовця різних видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо), особливостях викладання граматичних категорій, представлено проекти занять для різних аудиторій і за рівнем володіння мовою, і за професійним спрямуванням тощо.

Метою цієї статті (The aim of the paper) є розкрити зміст понять «українська мова як рідна», «українська мова як успадкована» та «українська мова як іноземна» й виявити основні відмінності у підходах до викладання цих навчальних

предметів.

Для реалізації поставленої мети використано описовий і порівняльний методи, що дало змогу висвітлити зміст цих понять і виявити функціональні зв'язки та відмінності між досліджуваними явищами. Особливості викладання української мови для різних цільових аудиторій розкрито на прикладі Міжнародної школи україністики «Крок до України» за допомогою спостережень за навчальним процесом.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and discussion). **Українська мова як рідна.** Рідна мова – це мова, «з якою людина входить у світ, прилучається до загальнолюдських цінностей у їхній національній своєрідності. Людина стає свідомою, оволодіваючи мовою своїх батьків. Рідна мова сприймається не просто як засіб комунікації, не тільки як знаряддя формування думок, а як одне з головних джерел патріотичних почуттів, як рецептор духовно-емоційної сфери людини. Рідна мова єднає, консолідує народ у часі і просторі» (Русанівський, 2007: 554).

Рідна мова дитини не завжди збігається з національністю її батьків, адже у сучасному міграційному світі діти часто живуть у змішаних сім'ях або змінюють країну проживання у ранньому віці. У таких випадках дитина від народження чує дві мови одночасно. Однією мовою, переважно мовою матері, вона починає говорити раніше, але паралельно засвоює другу мову. Ця мова в майбутньому стає першою мовою – мовою освіти, спілкування з друзями і соціумом, «звужується використання рідної мови та обмежується її функціонування поза домом і родиною. Це закономірний процес, що відбувається незалежно від країни та її титульної чи державної мови» (Редька, 2020: 152–153). Спостерігаються випадки, коли рідна мова у дитини згасає, а основною стає мова, засвоєна паралельно або пізніше (Калмикова, Харченко & Мисан, 2021: 78).

Носієм рідної мови є той, хто народився в країні з певною мовою спілкування, вивчив мову в дитинстві, перебуваючи в певному мовному середовищі, розмовляє і вважає певну мову рідною, володіє мовою на рівні рідної

та здатний розмовляти вільно та спонтанно, має інтуїцію, щоб розрізняти правильні та неправильні форми мови (Medgyes, 1992). Тож це людина з підсвідомим знанням правил, інтуїтивним розумінням сенсу, здатністю спілкуватися в різних соціальних умовах, вона має низку мовних навичок і творчих здібностей для використання мови (Phillipson, 1992).

Зміст навчального матеріалу з предмета «Українська мова» визначений навчальними програмами МОН України. Упродовж тривалого часу навчання було зорієнтоване на накопичення знань правил і норм, що позбавляло перспектив застосовування отриманих знань за межами школи. Зі зміною освітніх орієнтирів українська мова як шкільний предмет покликана бути засобом розвитку й соціалізації учнів. Урок української мови сьогодні – це не опрацювання й запам'ятовування численних правил і винятків. Це розвиток навичок використання засвоєного матеріалу в реальному житті. Це демонстрування мовних правил як можливостей, які надає людині мова. Це процес активного самонавчання, розвитку креативності, виховання мовної стійкості, мовного смаку (Голуб & Горошкіна, 2023: 8). Таким чином, педагог формує вміння: 1) працювати з інформацією; 2) текстові (аналіз); 3) комунікативні; 4) мовні.

Окрім цього, навчальний предмет «Українська мова» повинен реалізувати виховний потенціал шляхом роботи з текстовим дидактичним матеріалом, зміст якого спрямований на формування патріотизму, ціннісного ставлення до мови, українського народу, рідного краю. Також ця дисципліна має забезпечити засвоєння морально-етичних і психологічних принципів спілкування та співпраці тощо.

Виділяють традиційні та нетрадиційні методи навчання української мови як рідної.

Традиційні методи навчання – це взаємодія вчителя й учнів на уроці, що передбачає виклад мовного матеріалу (розповідь, пояснення), обмін думками з питань, що вивчали, формулювання висновків, узагальнень, правил, організацію спостереження над мовними фактами, обговорення результатів, а також самостійне опрацювання мовного

матеріалу за підручником, виконання практичних завдань і вправ, формування необхідних умінь. Використовують такі прийоми: фонетичний, лексичний, граматичний, синтаксичний розбори, прийом порівняння, групування мовних явищ, побудови схеми речення чи словосполучення.

До сучасних нетрадиційних інтерактивних методів навчання належать дебати, диспути, кейс-метод, а також «асоціативний куш», «групування», «займи позицію», «карусель», «коло ідей», «кубування», «мікрофон», «круглий стіл», «мозковий штурм», «сенкан», «ПРЕС», метод проєктів, рольові ігри тощо.

Українська мова як успадкована.

Успадкована мова – термін, який застосовують для номінації мови, яка найчастіше використовується у родині і є функціонально відмінною від основної мови оточення, поширеної на певній території. За цих обставин у дітей, здебільшого двомовних, успадкована мова є рідною. Інколи успадкована мова може не бути основною в сім'ї, а, наприклад, забезпечувати спілкування з бабусею і дідусем. У такій ситуації успадкована мова виступає другою мовою (Калмикова, Харченко & Мисан, 2021: 81). Тож ця категорія є релевантною насамперед для білінгвів.

Успадкована мова на початкових етапах засвоюється без участі вчителя й без формальних інструкцій, у природному середовищі, де послуговуються цією мовою. Традиційно учні чи студенти – носії мови як успадкованої, мають усні навички володіння мовою, сформовані під впливом неформального особистісного спілкування (Туркевич, 2019: 192).

Пропонують три основні принципи навчання, які будуть ефективними для цієї групи носіїв мови: діяльнісний метод, метод змішаного навчання та диференційований підхід.

Діяльнісний метод – забезпечує засвоєння мови безпосередньо в процесі комунікативної діяльності задля оволодіння комунікативними вміннями й навичками; він спрямований на формування в учнів комунікативної компетентності – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації. Метод змішаного навчання, який поєднує

традиційне викладання в аудиторії зі самостійними заняттями учнів, наприклад онлайн. Диференційований підхід – це робота з цілою групою, у парах, самостійно.

Взаємопов'язане навчання мови й культури (і як результат удосконалення відповідних знань) є важливим принципом навчання мови як успадкованої.

У навчанні успадкованої мови традиційно особливу увагу звертають на формування навичок читання і письма, бо дуже часто учні вже вміють розмовляти і, відповідно, мають на певному рівні сформовані навички слухання. «Щоб розвивати навички читання, початківцям важливо дати зрозуміти, що вони розуміють текст. Після формування впевненості в читанні, зміст прочитаного стане важливим для учнів» (Bilash, 2011). Варто пропонувати тексти з метою читати для задоволення, короткі й з невеликим відсотком незрозумілих слів. Потім слід виконати завдання, що засвідчать рівень розуміння прочитаного.

Важливим є формування навичок письма. Носії мови як успадкованої (дорослі й діти) не вміють писати або мають дуже обмежені навички. Йдеться не тільки про вміння відтворювати текст письмово, а й про вміння складати тексти.

Як зауважує Х. Піхманець, носій мови як успадкованої «більшість граматики використовує правильно, але не знайомий з граматичними правилами» (Піхманець, 2022: 44), тому, читаючи, слухаючи чи відтворюючи певні тексти, варто вибирати з них ті граматичні елементи, на які слід звернути увагу, та опрацьовувати їх. Цей етап рекомендують виконувати після того, як учні обговорили загальний зміст і тему тексту.

Проблема інтерференції є однією з ключових, оскільки під час мовних контактів або під час індивідуального засвоєння мови людина несвідомо переносить систему чинних правил, програму мовленнєвої поведінки, що закріплена в одній мові в іншу. Як наслідок, у мовленні трапляються помилки та порушення мовних норм. Якщо ми говоримо носія української як успадкованої, то розглядаємо двомовну особу, яка розмовляє мовою країни проживання та українською. Зауважимо,

що мовленню дітей трудових мігрантів останніх років чи воєнних біженців притаманний більшою мірою вплив російської мови, а от «на українській мові, якою говорять у нащадки емігрантів США, позначилися галицька говірка, польська мова» (Seals, 2014). Тому робота над правильною вимовою, формуванням лексико-граматичних умінь саме з сучасної української мови є дуже важливими етапом. Методика залежить від віку і проблем, які виникають.

Українська мова як іноземна.

Іноземна мова – це мова, яка відсутня в конкретній мовній спільноті: носіїв цієї мови в мовному середовищі немає або практично немає. Для її оволодіння створюється штучне мовне середовище. Іноземна мова забезпечує розширення меж спілкування.

Спеціалісти з методики викладання мови як іноземної рекомендують дотримуватися низки принципів:

1. Чітко розуміти мету, з якою вивчають мову: чи зацікавлені учні в набутті навичок усіх чотирьох основних форм спілкування мовою (говоріння, аудіювання, читання та письмо), чи лише в деяких із них.

2. Обирати відповідні методики викладання мови. Більшість учнів хоче вивчати мову лише для спілкування, а не для вивчення мовної системи як такої. Водночас суто комунікативне навчання неможливе. Комунікативний підхід можна запроваджувати лише тоді, коли учні вже мають значний словниковий запас і знають більшість граматичних форм. Тоді у навчанні моделюємо екстралінгвістичну реальність, що реалізується через рольові ігри, мозковий штурм деяких проблемних питань, створення презентацій та проєктів, дискусії, пошук позамовної інформації, написання робіт (наприклад, есе, доповіді, записки, статті, листи тощо) на основі отриманої на занятті інформації.

3. Усі курси, програми, заняття повинні бути розроблені таким чином, щоб вони продовжували один одного і були взаємопов'язані, а також взаємозалежні за своїми цілями, змістом і методами навчання. Наприклад, лексика, введена в курс на рубіжному рівні, повинна ґрунтуватися на лексиці, яку вивчали на початковому і базовому рівнях.

4. Навчання необхідно обов'язково зробити культурно орієнтованим, оскільки іншомовці можуть адекватно використовувати свої знання в лінгвістичному плані спілкування, але неадекватно в соціально-культурному плані, що нерідко призводить до комунікативних невдач. Тому мовну підготовку необхідно поєднувати з культурною з самого початку. Вводячи деякі елементарні комунікативні формули, увагу студентів слід зосереджувати і на їхніх культурних конотаціях (Tarnopolsky, 2016).

5. Вивчення мови має починатися з розмовної лексики повсякденного життя, а не з архаїчних форм літературної мови. Першочерговою метою вчителя має бути ґрунтовне ознайомлення учнів зі звуками мови, а наступним завданням – вивчення найпоширеніших речень та ідіом. Учні вивчають діалоги, описи, розповіді, які мають бути максимально легкими, природними та цікавими. Учні повинні вивчити основні речення як лексичну одиницю, тому що такі речення не мають сенсу, коли вчать кожне слово окремо і намагаються вивести значення.

6. На ранніх етапах вивчення граматики слід поступово доповнювати й узагальнювати мовні категорії, які спостерігаємо під час читання/слухання.

7. Учитель повинен використовувати будь-яку можливість замінити переклад посиланням на ілюстрації або пояснення мовою, яку вивчають.

8. Зверніть увагу на те, що розмовної мови навчають перед письмом. У природних умовах люди використовують мову, щоб спілкуватися один з одним. Закономірним є те, що діти вчать писати після того, як вони навчилися говорити. Тому навчання іноземної мови слід починати з мовлення. Це означає, що письмо без знання мови є неповним, недосконалим і неефективним (Smolinski, 1993).

9. На вищих рівнях учні вивчають мову за допомогою читання. Його джерелом є текст. Тому належну увагу вчителя слід приділяти саме читанню та вибору текстів для читання.

10. Доречність (діяльність, призначена для однієї групи учнів, може відрізнятися від діяльності іншої). Так, різні фактори, такі як вік учнів, їхній рівень і

потреби, розмір групи та її склад (наприклад, одномовна чи багатомовна), наявні матеріали, ресурси та освітній контекст впливають на вибір методів викладання (Thornbury, 1999).

Зміст навчання регламентують Стандартизовані вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1–С2 як система норм і правил, що визначають обов'язковий рівень комунікативної компетенції (мовної та мовленнєвої) у всіх видах мовленнєвої діяльності (слухання, читання, письмо, говоріння).

Останні роки Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою під час занять на **Міжнародній школі україністики «Крок до України»** працює із трьома групами учнів.

Школа «Крок до України» заснована у 2010 році. Слухачами школи уже стали представники 26 країн. Це іноземці, українці, які живуть за межами України, та студенти українознавчих студій за кордоном (віком від 16 років). З 2020 року школа «Крок до України» має дві опції: онлайн та офлайн.

Школа – це 2 тижні інтенсивного вивчення з української мови як іноземної на рівнях А1–С2, що забезпечують щоденні заняття та розмовні практики, дискусійні клуби вихідного дня з відомими українцями, індивідуальні заняття. Школа включає масштабну культурно-освітню програму (майстер-класи з народознавства, перегляд українських фільмів, відвідування театрів та музеїв, виїзні мандрівки, цікаві тренінги та квести). Також є різноманітні екскурсії.

Для російськомовних, які вважають українську мову рідною, викладачі проводять заняття, які допомагають покращити комунікативний потенціал, подолати помилки, зумовлені впливом російської мови на орфоепічному та лексичному рівнях. Важливий елемент – культурологічний. Для поглиблення знань наших земляків про історію та культуру України, відомих персоналій викладачі використовують матеріали підручників «Ключ до України: міста і люди» (2020), «Образки з Лесиноного життя» (2020), «Спіймай Сковороду» (2023), «Мистецькі прогулянки з МІОком» (2023), які також забезпечують навчальний процес в

іншомовній аудиторії на рівнях B1–C1. Проте там вони, окрім пізнавальної функції, сприяють розвитку навичок читання, слухання чи говоріння.

Зокрема навчальний підручник «Ключ до України: міста і люди» (у двох частинах), який вийшов друком у 2020 році, призначений для вивчення української мови як іноземної на рівнях B2–C1, сприяє формуванню навичок читання та говоріння, розширює лексичний запас студентів, їхні знання про Україну, її історію та сучасність. Кожен модуль підручника містить інформацію про певне місто України, зокрема історію міста, легенду, постать, подію, уривок із художнього твору. У виданні представлені Київ, Львів, Луцьк, Чернігів, Полтава, Харків, Канів, Донецьк, Чернівці, Кам'янець-Подільський, Ужгород, півострів Крим. Будь-яку частину підручника можна «використати як окремий урок, оскільки вона чітко структурована і містить: 1) словник; 2) дотекстові вправи, зорієнтовані на вивчення нової лексики (зокрема фразеологізмів, афоризмів, паремій, багатозначних слів, термінів тощо) та актуалізацію ключової теми уроку, якій буде присвячений текст для читання (вони спонукають висловлювати свої погляди на ту чи іншу проблему та апелюють до досвіду студента-іноземця); 3) текст для читання; 4) післятекстові вправи, спрямовані не тільки на роботу з прочитаним текстом, а й на розвиток різних видів комунікативної діяльності. Вони допомагають перевірити рівень розуміння прочитаного тексту та вдосконалити знання граматики» (Горда, Трумко, 2022: 137–138).

Ключовим завданням є створити атмосферу психологічного комфорту, щоб слухачі-студенти швидше подолали страх допускати граматичні помилки й переступили своєрідний мовний бар'єр, що зумовлений психологічними, соціальними, лінгвістичними, педагогічними та індивідуальними характеристиками мовця. Для подолання цієї проблеми застосовують «постійну розмовну практику, тобто спілкування наживо чи через мережеві додатки» (Самусенко, 2019: 63). Водночас ефективними є інтерактивні методи навчання, до них належать дебати, дискусії, мозкові штурми, ігрові вправи та

ін. «Особливістю використання цих методів, є те, що в навчальний процес на паритетних умовах залучаються усі його учасники – і викладач, і студенти, а на занятті панує атмосфера взаємодопомоги та кооперації, де кожен робить свій індивідуальний внесок, ділиться знаннями, ідеями, досвідом» (Світлик, 2019: 65).

Студенти, які вивчають українську як успадковану та іноземну, часто об'єднані в одну групу. Хоча тут є труднощі, бо комунікативні можливості студентів, для яких українська мова є успадкованою, є вищими, ніж тих, хто вивчає її як іноземну. А от навички читання чи граматична компетенція однакові. Тому заняття школи «Крок до України» мають дві частини: формування лексико-граматичної компетенції, розвиток навичок читання, слухання та розмовні практики, де чітко враховано особливості кожного студента. У межах груп студенти діляться за зацікавленнями (наприклад, хобі, потреби), за можливостями, за стилем навчання, за вибором самих учнів, випадково. Вибір матеріалів визначає рівень групи.

Окремо є група тих, хто починає вивчати мову з нуля. Це, як правило, іноземці. Для цієї групи важливо сформувати навички спілкування. У зв'язку з цим викладачі моделюють різноманітні комунікативні ситуації, під час яких студенти «розповідають про себе, країну, з якої вони приїхали, свою сім'ю; описують власну зовнішність чи зовнішній вигляд друга; характеризують помешкання, туристичні місця країни, де вони проживають, або ж України; розповідають про особливості національної кухні, улюблені страви та способи приготування; передають інформацію про традиції святкування державних і релігійних свят, звичаї, обряди тощо. Викладач може просити студента розповісти про улюблений фільм (актора / акторку), музику (виконавців) чи розпитати, яких правил поведінки треба дотримуватися, наприклад, у театрі або як правильно організувати свою подорож» (Трумко, 2020: 22). Актуальними темами є робочий і вихідний день студентів тощо.

Висновки (Conclusion). У підготовці до занять потрібно враховувати, хто вивчає мову – носій, білінгв чи іншомовець, яка у них мета, рівень знань і вік. Основні

завдання уроку з української мови як рідної – це розвиток умінь працювати з інформацією, створювати й аналізувати тексти та висловлювати власну думку. Окрім того, таке заняття виконує виховну функцію.

Для викладачів мови як успадкованої цільовою аудиторією є носії української мови на рівні, що дає змогу їм спілкуватися вдома або у громаді, тому варто зосередитися на розвитку навичок читання та письма і формуванні граматичної компетенції. Також доречно звернути увагу на інтерференцію.

Список використаних джерел

Голуб Н., Горошкіна О. Вивчення української мови в закладах загальної середньої освіти. *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи / методичний порадник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023–2024 навчального року : методичні рекомендації* / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засєкіної : Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 8–14.

Горда. О., Трумко О. Міжнародна школа україністики «Крок до України» МІОКу: способи організації освітнього процесу, форми проведення занять і навчальні ресурси. *Славистика*. 2022. Вип. 26, № 2. С. 135–141.

Калмикова Л., Харченко Н., Мисан І. «Я-мова» і.е. «Індивідуальна мова»: проблема функціональної генералізації. *Psycholinguistics*. 2021. Вип. 29 (1). С. 59–99.

Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови : навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 202 с.

Мазурик Д., Антонів О., Синчак О., Бойко Г. Стандартизовані вимоги. Рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань. Київ : Інкос, 2020. 186 с.

Піхманець Х. Українська мова як успадкована в школах українознавства в діаспорі. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2022. Вип.16. С. 38–48.

Редька М. Статус української мови в контексті багатомовності: деякі аспекти.

У викладанні мови як іноземної фокусуються на меті іншомовця та рівні його знань. Курси будують, дотримуючись певних принципів, а матеріал обирають відповідно до стандартизованих вимог. Важливим є культурологічний аспект.

Під час роботи з різними аудиторіями слід обирати інтерактивні методики викладання української мови, щоб зробити процес навчання ефективним. Це передбачає застосування комунікативно орієнтованих освітніх технологій.

Подяки. Немає.

Конфлікт інтересів. Немає.

Studia Ukrainica Posnaniensia. 2020. Vol. VIII/1. P. 147–155.

Русанівський В. М. Рідна мова. *Українська мова : енциклопедія*. Київ : «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2007. С. 554.

Самусенко О. Розмовна практика як спосіб подолання мовного бар'єра у вивченні іноземної мови. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної»*. Біла Церква, 2019. С. 62–64.

Світлик М. Ігрові вправи та рольові ігри – ефективні методи викладання української мови як іноземної. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної»*. Біла Церква, 2019. С. 64–67.

Трумко О. Розвиток монологічного мовлення на заняттях з української мови як іноземної». *Labyrinths of Reality : Collection of scientific works*. 2020. Вип. 4 (9). С. 21–23.

Туркевич О. Українська мова як успадкована: досягнення і потреби. *IX Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*. München, 2019. S. 192–204.

Швець Г. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей. Київ : Фенікс, 2019. 529 с.

Bilash O. Developing Heritage Language Literacy: Cracking the code vs reading with understanding. URL: http://www.educ.ualberta.ca/staff/olenka.bilash/best%20of%20bilash/IHLA_PDFs/DevelopingLiteracy_april2011IHLAarticle.pdf.

Kalmykova L., Kharchenko N., Mysan I. Philosophy of Language and the Language of Philosophy: a New Approach to Functional Classification of the World's Languages. *Philosophy and Cosmology*. 2020. Vol. 25. P. 89–108.

Medgyes P. Native or non-native: Who's worth more? *ELT Journal*. 1992. Vol. 46(4). P. 340–349.

Phillipson R. *Linguistic imperialism*. Oxford: Oxford University Press, 1992.

Seals C. Heritage Voices: Language – Ukrainian. URL: https://www.researchgate.net/publication/273444280_Heritage_Voices_Language_Ukrainian (дата звернення: 10.10.2023).

Smolinski F. Landmarks of American Languages. Washington: United States Information Agency, 1993.

Tarnopolsky O. Foreign language education: Principles of teaching English to adults at commercial language schools and centers. *Cogent Education*. 2016. Vol. 3. Issue 1. P. 1–18.

Thornbury S. How to teach Grammar. Edinburg : Pearson Education Limited, 1999. 182 p.

References

Holub, N., & Horoshkina, O. (2023). Studying the Ukrainian language in institutions of general secondary education. *General secondary education of Ukraine in the conditions of martial law and reconstruction: realities, experience, perspectives*, 8–14. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-737-4-2023-192>.

Horda, O., & Trumko, O. (2022). International School of Ukrainian Studies «Step to Ukraine» of IIEC: Methods of Organizing the Educational Process, Forms of Conducting Classes and Learning Resources. *Slavic studies*, 26, 2, 135–141. <https://doi.org/10.18485/slavistika.2022.26.2.12>.

Kalmykova, L., Kharchenko, N., & Mysan, I. (2021). «I-Language» i. e. «Individual Language»: The Problem of Functional Generalization. *Psycholinguistics*, 29 (1), 59–99. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-29-1-59-99>.

Kostiv, O., & Skolozdra-Shepitko, O. (2018). Methods of Teaching the Ukrainian Language: Didactic and Methodological Manual. Lviv.

Mazuryk, D., Antoniv, O., Synchak, O.,

& Boiko, H. (2020). Standardized requirements: levels of proficiency in Ukrainian as a foreign A1–C2. Examples tasks for certification. Kyiv.

Pikhmanets, Ch. (2022). Ukrainian as a heritage language in schools of ukrainian studies abroad. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*, 16, 38–48.

Redkva, M. (2020). Ukrainian language in the context of multilingualism: selected issues. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, VIII/1, 147–155. <https://doi.org/10.14746/sup.2020.8.1.15>.

Rusanivskyi, V. (2007). Native language. *Ukrainian language: Encyclopedia*. Kyiv.

Samusenko, O. (2019). Conversational practice as a way to overcome the language barrier in learning a foreign language. *Materials of the international scientific and practical conference «Actual problems of teaching Ukrainian as a foreign language»*, 62–64.

Svitlyk, M. (2019). Game exercises and role-playing games are effective methods of teaching Ukrainian as a foreign language. *Materials of the international scientific and practical conference «Actual problems of teaching Ukrainian as a foreign language»*, 64–67.

Trumko, O. (2020). Development of monologue speech at the classes of Ukrainian as a foreign language. *Labyrinths of Reality: Collection of scientific works*, 4 (9), 21–23.

Turkevych, O. (2019). Ukrainian language as a heritage: achievements and needs. *IX Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*, 192–204.

Shvets, H. (2019). *Theory and practice of teaching of the Ukrainian language to foreign students of humanities*. Kyiv: Fenix.

Bilash, O. (2011). *Developing Heritage Language Literacy: Cracking the code vs reading with understanding*. http://www.educ.ualberta.ca/staff/olenka.bilash/best%20of%20bilash/IHLA_PDFs/DevelopingLiteracy_april2011IHLAarticle.pdf.

Kalmykova, L., Kharchenko, N., & Mysan, I. (2020). Philosophy of Language and the Language of Philosophy: a New Approach to Functional Classification of the World's Languages. *Philosophy and Cosmology*, 25, 89–108.

Medgyes, P. (1992). Native or non-native: Who's worth more? *ELT Journal*, 46(4), 340–349.

Phillipson, R. (1992). *Linguistic imperialism*. Oxford: Oxford University Press.

Seals, C. *Heritage Voices: Language – Ukrainian*. https://www.researchgate.net/publication/273444280_Heritage_Voices_Language_Ukrainian.

19. Smolinski, F. (1993). *Landmarks of*

American Languages. Washington: United States Information Agency.

Tarnopolsky, O. (2016). Foreign language education: Principles of teaching English to adults at commercial language schools and centers. *Cogent Education*, 3 (1), 1–18.

Thornbury, S. (1999). *How to teach Grammar*. Edinburg: Pearson Education Limited.

Ukrainian as a Native, Heritage and Foreign Language: the Content Of concepts and Principles of Teaching

Oksana TRUMKO

PhD in Philology, Researcher
International Institute of Education,
Culture and Diaspora Relations of Lviv Polytechnic National University
32d, S. Bandery str., Lviv, Ukraine 79013
<http://orcid.org/0000-0003-3816-6164>

Abstract. The interest in learning Ukrainian is constantly growing. Today, we can identify three audiences that learn the language: Ukrainians, the diaspora and foreigners. Accordingly, approaches to teaching it should be different. Therefore, the article defines the concepts of Ukrainian as a native language, Ukrainian as a heritage language, and Ukrainian as a foreign language. Attention is focused on the content of the concept of native speaker and its characteristics. Basic principles and tasks of a modern lesson in Ukrainian as a native language are characterized. These include the development of skills to work with information, create and analyze texts, and express one's own opinion. The lesson also performs an educational function, ensures the mastery of moral, ethical and psychological principles of communication and cooperation, etc. Traditional and non-traditional methods of language teaching are covered. For teachers of Ukrainian as a heritage language, the target audience is bilinguals who usually have good oral language skills formed under the influence of communication at home or in the community, but reading and writing skills are not sufficiently developed. Therefore, teachers should focus on the development of reading skills, including understanding the content of the text, and writing skills, including the ability to not only reproduce texts but also compose them. Teaching should use an activity-based method, a differentiated approach, a combination of different types of assignments, and interrelated language and culture teaching. This audience faces problems related to interference. The article also highlights the main principles and rules of teaching a language as a foreign one: the role of the foreigner's goal to learn the language, the choice of teaching methods based on the communicative approach, the construction of courses according to the level of language proficiency, the linguistic and cultural aspect, etc. As an example, the International Summer School of Ukrainian Studies «Step to Ukraine» organized by the International Institute of Education, Culture and Diaspora Relations of Lviv Polytechnic National University is cited.

Key words: native language, heritage language, foreign language, language teaching, language schools.